ΦΩΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Γ. | ΑΘΗΝΑ, Κυριακὴ 20 τοῦ Νοέβρη 1905 | ΓΡΑΦΕΙΑ: Ὁδὸς Οἰκονόμου ἀριθ. 4 | ΑΡΙΘ. 173

ΣΤΟ ΣΗΜΕΡΝΟ ΦΥΛΛΟ:

ΨΥΧΑΡΗΣ. *Ἀπολογία* (συνέχεια).
ΠΕΤΡΟΣ ΑΒΡΑΜΗΣ. *Μπά!*
ΕΡΜΩΝΑΣ. *Γράμματα ἀπὸ τὴν Ἀθήνα.*
ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΣ. *Χαρακτῆρες—Πολυλογία* (μετρφρ. *Ἡ. Βουτιερίδη*).
ΝΙΚΟΣ ΜΑΡΓΩΜΕΝΟΣ. *Μαλάμω* (Δήγημα).
ΠΟΥΛΑ Ο ΚΥΣΤΙΣ. *Ὁ κ. Βικέλας καὶ οἱ λοιποί.*
ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΗΣ. *Πάντα ἡ ἴδια ἱστορία.*
ΠΟΙΗΜΑΤΑ. *Εὐανθία Χατζῆ. Α. Βρανᾶς. Τάκης Σαρακηνός.*
Δ. Π. Τ. *Φαινόμενα καὶ Πράματα (Ἡ Α. Μ. καὶ οἱ Ρωμιοὶ τῆς Λόντρας—Καλλιφρονᾶς ὁ βιβλιοκαπηλοφάγος—Ἀπεσκίρτησε καὶ μετέστη—Πλερώνουνται γιὰ νὰ βρίζουν—Τὰ ἐθνικὰ Παλλάδια*
ΟΤΙ ΘΕΛΕΤΕ — ΦΟΝΟΠΑΖΑΡΟ ΒΔΟΜΑΔΙΑΤΙΚΟ — ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΜΠΑ!

— Οἱ Βούλγαροι βαδίζουν ἀνέκαθεν ἀπὸ εὐτυχήματος εἰς εὐτύχημα. Δὲν τοὺς ἔβλαψε ποτὲ ἡ δυσπιστία πρὸς τὴν Ρωσσίαν καὶ ὁ ἀνταγωνισμὸς κατὰ τοῦ Πανσλαβισμοῦ. Τῇ συνδρομῇ τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων ἐπέτυχον ἐκκλησίαν, αὐτονομίαν, Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν καὶ σήμερον κακουργοῦντες ἐν Μακεδονίᾳ ἔσχον εὐμενεῖς πάσας σχεδὸν τὰς Μ. Δυνάμεις καὶ πάντας τοὺς λαούς.

Αὐτὰ εἶπε προχτὲς μὲ ἄλλα ἄρρητ' ἀθέμιτα ὁ κ. Πρωθυπουργὸς στὸ σεβαστὸ διευθυντὴ τῶν «Καιρῶν». Κι ὁ σεβαστὸς διευθυντὴς τ' ἀποκρίθηκε:

— Κακῇ μοίρᾳ, ὅσα λέγετε εἶνε ἀναμφισβήτητος ἀλήθεια κ. Πρόεδρε.

— Μπά!

Τὸ ξερώνημα δὲν εἶνε τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ, οὔτε τοῦ σεβαστοῦ διευθυντὴ τῶν Καιρῶν. Τὰ ἐπίσημα εἴλη δὲν ξεφωνίζουν τέτοια βάρβαρη λέξη ὅσο κι ἂν ξαρνίζονται. Τὸ πολὺ-πολὺ μποροῦν νὰ εἰποῦν «ἐκπλήττομαι! παραλογίζομαι! θροοῦμαι»! ἢ «ὤ, διάβολε!» Μὰ ἐμᾶς δόξα τῷ θεῷ δὲ μᾶς σταματοῦν τέτοια προσχήματα καὶ πετᾶμε ὅ,τι βρεθῇ στὰ χείλη μας. Μπά! δηλαδή: ἔτσι ἔ; ποῦ θὰ εἰπῇ: νὰ μὴ βασκαθῇς κ. πρωθυπουργὲ μὲ τὴ διπλωματία σου! καὶ: πῶς δὲ μοῦ σκασες κ. διευθυντὴ τῶν Καιρῶν, μὲ τὴν «κακῇ σου μοίρᾳ;»

Ἤθελα ὅμως νὰ ἤμουνα κ' ἐγὼ διευθυντὴς κάποιου φύλλου γιὰ νὰ ρωτήσω τὸν κ. Πρωθυπουργὸ στὰ σοβαρά: Γιατί τάχα οἱ Βούλγαροι βαδίζουν *ἀνέκαθεν* ἀπὸ εὐτυχήματος εἰς εὐτύχημα; Γιατί δὲν τοὺς ἔβλαψε *ποτὲ* ὁ κατὰ τοῦ Πανσλαβισμοῦ ἀνταγωνισμός; Πῶς ἔτυχε κ' ἔχουν στὸ πλευρό τους *εὐμενεῖς* τὰς Μ. Δυνάμεις καὶ πάντας τοὺς λαούς; Μὴν ἀπὸ τύχη; μὴν ἀπὸ τὰ γλυκά τους μάτια; μὴν ἀπὸ στραβοῦ διαβόλου; Μὰ ἐπειδὴ δὲν ἔχω αὐτὴν τὴ χάρη σκέφτηκα νὰ περιορισθῶ στὸ γραφεῖο μου καὶ νὰ παρακαλέσω τὸ «Μπά!» νὰ μοῦ λύσῃ αὐτὲς τὶς ἀπορίες. Καὶ τὸ τσαχπίνικο νά τί μοῦ ἀπάντησε:

— Ἀπ' αὐτὴ τὴ συνέντευξη φωτίσου καλά, Νεοέλληνα, πῶς σκέφτονται οἱ ἐκλεχτοί σου· ἐκεῖνοι ποῦ κυβερνοῦν τὴν τύχη σου κ' ἐκεῖνοι ποῦ κυβερνοῦν τὴ σκέψη σου. Τήρα πῶς σκέφτονται, πῶς ὁραματίζονται καὶ πῶς ὑπνωτίζονται ἕνας μὲ τὸν ἄλλον καὶ σὺ μαζί τους, ὦ τῶν προγόνων ἀπόγονε. Ἅρπαξε τὸ χάπι ποῦ σοῦ προσφέρουν στὸ χρυσόχαρτο, ἅρπαξε καὶ κατάπιε το εὐχάριστα, ὅπως καταπίνει τὰ διδίμια του τὸ καπόνι. Ἔπειτα ἄλλαξε πλευρὸ κι ἀποκοιμήσου ἥσυχος, καρτερῶντας τὴν τύχη ναρθῇ καὶ νὰ σοῦ χαρίσῃ τὰ δῶρα της. Δηλαδή:

Κοιμήσου μαντρογάϊδαρε κ' ἡ τύχη σου δουλεύει.

«Μὰ ἐγὼ δὲν ἔκαμα ποτὲ πολιτικὸς στὴ γώρα σου καὶ θὰ σοῦ μιλήσω ἀλλοιώτικα. Βγάλε, μωρὲ ρωμιέ, τὴν πάννα ἀπὸ τὰ μάτια σου καὶ κύτταξε καλὰ τὸν κόσμο. Ἄνθρωπος εἴτε λαός, τὴν τύχη τὴ δημιουργεῖ μοναχός του. Οἱ Βούλγαροι ὄχι, δὲν εἶχαν τύχη ποτέ. Οὔτε τώρα, οὔτε πρὶν στὸν καιρὸ ποῦ πάλαιβαν μὲ τοὺς αὐτοκράτορές σου. Πάντα κόντρα τοὺς πήγαινε. Μὰ εἶχαν πεῖσμα· αὐτὸ μονάχα. Τώρα ἀπόχτησαν καὶ πατριωτισμὸ καὶ μυαλὸ καὶ θέλησι. Εἶχαν πολιτικοὺς ποῦ τοὺς ἔβαλαν στὸν ἴσιο δρόμο. Ἐκεῖνοι πρῶτα τοὺς δημιούργησαν τὸ Σχῖσμα. Ἐσεῖς, ἄμυαλοι, χαρήκατε τότες κ' εἴπατε νὰ τοὺς τρομάξετε μὲ τὸν ἀφορεσμό. Τοὺς πήρατε γιὰ βυζασταρούδια καὶ τοὺς προβάλατε τὸ Μπαμποῦλα. Μὰ ἐκεῖνοι δὲν ἦταν βυζασταρούδια· ἦταν ἄντρες μεστοὶ καὶ τσαλαπάτησαν τὸν Μπαμποῦλά σας κ' ηὗραν ἔτσι τὴν ἀνεξαρτησία καὶ τὸν Ἐθνισμό τους—Πρῶτο φῶς ποῦ τοὺς ἔρριξε στὸν ἴσιο δρόμο. Μ' ἐκεῖνο τολμηροὶ κι ἀκούραστοι χύθηκαν γιὰ μιὰ βραδυὰ στὴν Ἀνατολικὴ Ρωμυλία. Δὲν *ἐπέτυχαν*, ὅπως λέει ὁ διπλωμάτης Πρωθυπουργός σας, παρὰ τὴν πήρανε· εἶπαν ἄξιοι καὶ τὴν πήρανε. Κ' οἱ Μ. Δυνάμεις κ' οἱ λαοὶ μαζί τους εἶπαν:

—«Μὲ γειά σας—μὲ χαρά σας!»

Ἔτσι γίνεται πάντα στὴν ἱστορία. Ὀπώχει μαχαῖρι τρώει πεπόνι. Ὅπου δὲν ἔχει, κυττᾶ κι ἀναχαράζεται. Ἐκεῖνοι ποῦ στέκουν ἔξω ἀπὸ τὸν ἀγῶνα οὐ στεφανοῦνται. Τὸ εἶπε ὁ πρόγονός σας μιὰ φορά. Μὰ σεῖς, ἀπόγονοι, τὸ ξεχάσατε. Κι ἀντὶ νὰ στεφανωθῆτε, φάπες ἐφάγατε. Κ' ἐνῶ οἱ Βούλγαροι ἔκαναν τὴ Σλιβνίτσα ἐσεῖς κάνατε τὴν Κούτρα καὶ τὴ Λάρισσα καὶ τὰ Φέρσαλα καὶ τὸ Δομκὸ καὶ τὴ Λαμία . . . Οὔφ! πιάστηκε ὁ ἀνασασμός μου ὥς νὰ τὰ μετρήσω. Ποιοὺς θέλετε νὰ χειροκροτήσουν οἱ λαοί; ποιοὺς νὰ βοηθήσουν οἱ Δυνάμεις; ποῦ νὰ ξεμυτίσῃ ἡ Τύχη, ἡ λατρεία σας;

Καὶ τώρα τί κάνετε; Τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια. Σᾶς πικραίνει ποῦ οἱ λαοὶ χαιρετίζουν γιὰ ἐλευθερωτὲς τοὺς Βουλγάρους. Ἐλευθερωτὲς ἐκείνους καὶ τυράννους ἐσᾶς! Ποιὸς σᾶς φταίει; Μιὰ φορὰ ἔρχεται ἡ τύχη στὸν ἄνθρωπο. Σὲ σᾶς ἦρθε πολλὲς φορές. Μὰ τὴν ἀφήσατε κ' ἔφυγε θλιμένη. Γιατί τὴν ἀφήσατε; Γιατ' εἴχατε στὸ νοῦ σας ὄχι τὴν Πατρίδα παρὰ τὸ βρωμερό σας τὸ Ἐγώ.

Στάσου, Σουλτάνε νὰ ἑτοιμασθοῦνε,
νὰ ἰδῇς τοὺς Ἕλληνες πῶς πολεμοῦνε!

Στάσου καὶ στάσου καὶ στάσου πάντα. Στάσου Σουλτάνε, στάσου ραγιᾶ, μὲ τὸ κεφάλι σκυμένο κάτου ἀπ' τὸ λεπίδι τοῦ Τούρκου, σταθῆτε λαοὶ μὲ τὴν ἀγωνία στὰ δόντια νὰ ἑτοιμασθοῦμε, σταθῆτε Μ. Δυνάμεις νὰ μᾶς βοηθήσετε. Ὦ ποῦ νὰ σταθῇ ἡ χολή σας, βερεμιάρηδες! Στάσου! ὡς ποῦ ἦρθε ὁ Βούλγαρος καὶ ἅρπαξε τὴ σημαία μέσ' ἀπὸ τὰ χέρια σας καὶ τὴν ἀνεμίζει περήφανα καὶ δείχνεται μεγαλείτερος ἀπ' ὅ,τι εἶναι. Τί τσαμπουνᾶ ὁ Πρωθυπουργός σας θρησκεῖες καὶ φανατισμούς; Οἱ πολιτισμένοι λαοὶ μιὰ θρησκεία ξέρουν: τὴ δύναμη. Κι ὁ Βούλγαρος τὴν ἔχει, εἶναι ἀλήθεια πῶς τὴν ἔχει. Γιατί νὰ τὴν ἔχῃ ὁ Βούλγαρος κι ὄχι ἐσεῖς; Ἐκεῖνος εἶναι χτεσινὸς κ' ἐσεῖς κοντέβετε νὰ γίνετ' ἑκατόγρονοι. Τί σᾶς ἔφταιξε; ποιὸς σᾶς ἐμπόδισε; Οἱ λαοί; οἱ Μ. Δυνάμεις; ἡ Τύχη; Ὄχι· τὸ κεφάλι σας, τὸ κλούβιο σας κεφάλι.

«Ἂν εἴσαστ' ἄντρες πρέπει νὰ τὸ μολογήσετε.»

Τί νὰ κάμω; μὲ βάρεσε στὸ φιλότιμο κι ἀναγκάστηκα κ' ἐγὼ νὰ φωνάξω, σὰν τὸ σεβαστὸ διευθυντὴ τῶν Καιρῶν.

— Κακῇ μοίρᾳ, ὅσα λέγετε εἶνε ἀναμφισβήτητος ἀλήθεια, κ. Μπά!

ΠΕΤΡΟΣ ΑΒΡΑΜΗΣ

Ὅταν ὁ Δημόκριτος εἶδε κάποιο κλέφτη νὰ τὸν πηγαίνουνε φυλακή, τοῦ φώναξε:

— Ἄθλιε, γιατὶ ἔκλεφτες λίγα καὶ δὲν ἔκλεφτες πολλὰ γιὰ νὰ βάνῃς κ' ἐσὺ ἄλλους στὴ φυλακή;

Ὁ Κηφισίδωρος ἔλεγε: «Κανένας δὲν ἔφαγε περιουσία ποὺ τὴν ἔκαμε μόνος του, παρὰ κείνη ποὺ κληρονόμησε ἀπὸ ἄλλους».

Μιὰ φορὰ σ' ἕνα τραπέζι ρώτησε ὁ Περίαντρος τὸ Σόλωνα, ποὺ δὲ μιλοῦσε καθόλου·

— Γιατί σωπαίνεις; δὲν ἔχεις τίποτα νὰ πῇς ἢ ἀπὸ κουταμάρα;

Κι ὁ Σόλωνας ἀποκρίθηκε·

— Μὰ κανένας κουτὸς δὲ θὰ μπορέσῃ νὰ μὴ μιλήσῃ ἀπάνου στὸ τραπέζι.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Ἀγαπητή μου Σοζόγκα,

Τί παράξενο νὰ λάβω γράμμα δικό σου,— ἐδῶ, στὴν Ἀθήνα! Τὸ κοίταζα σὰ νὰ εἶτανε κανένα χαρτὶ ξένο, παλιό, σὰν κεῖνες τὶς κιτρινισμένες γραφὲς ποῦ ξεθάφτουμε κάποτες ἀπὸ προγονικὲς κασέλες ἢ ξεχασμένα συρταράκια. Καὶ συλλογίσου πόσο πρέπει ν' ἀλλάξανε καὶ τὰ πράματα κ' ἐμεῖς γιὰ νὰ βρίσκουμαι τώρα ἐγὼ ταξιδευτὴς στὴν Ἀθήνα καὶ νὰ μοῦ γράφῃς ἐσὺ ἀπὸ τὴν καταχνιασμένη Λόντρα— τὴν καινούρια σου πατρίδα. Δέκα σιγαλὰ χρόνια πέρασαν ἀπὸ τότε καὶ σκορπίστηκε ἀγύριστα ἡ πρώτη κείνη, ἡ Ἀθηναΐκη ζωή μας.

Γιατὶ δική μας εἶταν ἡ Ἀθήνα, ὁλόκληρη— λιακάδα στὶς πιπεριὲς καὶ βασιλέματα σπάνια, οἱ δρόμοι ποῦ ποτὲ δὲν παστρεύουνται κ' οἱ λοῦστροι ποῦ πάντα μυρμηγκιάζουνε στὶς γωνιὲς τῶ σπιτιῶ χτυπώντας τὰ κασελάκια τους, οἱ ἐπιτάφιοι μὲ τὰ κεράκια τους καὶ τὰ τσιριχτὰ Κύριε Ἐλέησον, καὶ τῆς ἡρωϊκῆς σκόνης τὰ σύννεφα, κ' οἱ ψιλὲς κουβέντες, οἱ κακογλωσσιές, οἱ ψηλοκαπελαδούρες ποῦ ἁρμενίζουν καμαρώνοντας στὰ πεζοδρόμια, κ' οἱ σπαθάτοι ποῦ γυαλοκοποῦνε σὰν τὶς χρυσομαμούνες στὰ καφενεῖα, κι ὁ Λυκαβητὸς κ' ἡ Γοργοπήκου ἡ ὄμορφη κλησούλα, ἡ Αἴγινα ἡ κυματόθωρη καὶ τ' ἀσύγκριτα βουνά μας ἀπὸ τὴ Βουλιαγμένη πέρα ἴσαμε τὸν ὀρθογάλαζο βράχο τῆς Φυλῆς.

Ὅλα δικά μας τότε. Καὶ καθὼς βγῆκα νὰ σεριανίσω τὴν Ἀθήνα καὶ νὰ ξαναγνωριστῶ μὲ τὰ σουσούμια της, τόσο πολὺ ζοῦσα μὲ τὸ μνημονικό μου κείνη τὴν ἐποχὴ τὴν περασμένη ποῦ ὅλο πρόσμενα νὰ σ' ἀπαντήσω σὲ κανένα γύρισμα τοῦ δρόμου — γοργοπατούσα καὶ φανούσιμη, ἔτσι ποῦ σὲ γνώριζα τότε. Καὶ μάλιστα θαρρῶ πῶς μιὰ δυὸ φορὲς γελάστηκα ἀπὸ κάποια γυναικήσια σιλουέττα ποῦ ἔτυχε νὰ σοῦ μοιάζῃ καὶ πῶς ἔτρεξα πίσω της μὲ τὴν ἀνόητη λαχτάρα ὅτι σένα θὰ ἔβρισκα. Κ' οἱ γυναῖκες χαμογελούσανε βλέποντας τὸ στρανεμένο καὶ κάπως γελοῖο μου πρόσωπο.

Καὶ πήγαινα. Καὶ φαντάζουμαι πῶς οἱ παλιοὶ Ἀθηναῖοι, τότε ποῦ τοὺς ἔκαψαν οἱ Πέρσοι τὸν πρῶτο Παρθενώνα, καὶ γύρισαν καὶ τόνε βρήκανε ρείπια καὶ κάρβουνα, μὲ τὴν ἴδια θρησκευτικὴ λύπη θὰ πασπάτευαν τὶς φλογοσκασμένες πέτρες καὶ τὰ καψαλισμένα τ' ἀγάλματα γυρεύοντας τὰ λείψανα τῶν Ὀλυμπίων, καὶ τὰ συντρίμια τοῦ Δράκου μὲ τὰ πρασινοκόκκινα λέπια καὶ τὸ χαμόγελο τῆς σφιγγοκέφαλης Ἀθηνᾶς—μὲ τὴν ἴδια τὴν ἱερόσυλη σκεδὸν περιέργεια καθὼς ἀνάδευα κ' ἐγὼ στὴ θύμησή μου τὰ ὁράματα τοῦ βουλιαγμένου κείνου καιροῦ. Κι ἀναλογίζουμαι πῶς βουτοῦσα ἀκόμα πιὸ βαθιὰ κάποτε. Τὸ γδαρμένο κούτσουρο μιᾶς γέρικης πιπεριᾶς ποῦ μάτιασα κάπου ἐτὸ περιβόλι, μοῦ ξαναθύμησε τὴ μέρα ποῦ ὁ βοριὰς εἶχε ρίξει κάμποσα καλὰ δέντρα κ' ἐμεῖς παιδιὰ τὸ χαιρόμαστε νὰ σκαρφαλώνουμε καὶ νὰ παίζουμε πάνω στὶς κομματιασμένες κορμαλιές. Θυμοῦμαι μάλιστα πῶς κείνη τὴ μέρα φοροῦσες μιὰ κόκκινη πελερίνα ποῦ ὅλο τὴν παίδευε καὶ τὴ φούσκωνε τ' ἀγέρι, καὶ μὲ τὸ προσωπάκι σου τὸ μικρὸ μικρὸ σὰν καρυδάκι, τὶς ἀχαμνές σου τὶς γάμπες καὶ τὸ κοντό σου φουστανάκι ἔμοιαζες σὰ μαϊμουδίτσα ἀπὸ κεῖνες ποῦ χορεύουνε στὸ ταψὶ ντυμένες γαλόνια καὶ φοῦστες βυσσινιές.

Καὶ μὴ θυμώσῃς, Σοζόγκα. Παράξενες μᾶς βασανίζουν οἱ ψυχές μας. Παράβολα ξεμοιασίματα συνταιριάζουνται μέσ' τὶς φαντασιές μας κι ἀλλόκοτοι ρυθμοὶ ξεπηδοῦνε σὰ σάτυροι ἀπὸ τὴ μυθικὴ χλωροσιὰ ὅπου σαλεύουν ἥσκιοι μισόφωτοι, δέντρα γαλάζια, μορφὲς ἀλάτρευτω θεῶνε. Μὰ σὰ νὰ σὲ βλέπω, καλή μου, νὰ μὲ γελοιοποιτάζῃς περιπαίχτρα καὶ νὰ μοῦ λὲς μὲ τὸ δάχτυλο στὰ χείλια:

— Ὄχι φιλοσοφίες. Μὴ χάνεσαι στοῦ ξύπνου τὰ ὀνείρατα. Μένε στὴ ζωὴ τὴν ἀνθρώπινη καὶ τὴ χεροπιαστή. Κι ἂν θὲς κουβέντες λέγε μου γιὰ τὴν Ἀθήνα καὶ τοὺς Ἀθηναίους, λέγε μου πῶς ζῇς αὐτοῦ καὶ τί κάνεις καὶ πῶς τήνε βλέπεις τὴν ψυχὴ τὴν ἑλληνική.

—Καλά, νὰ σοῦ τὰ πῶ, κοπέλλα μου. Μὰ νὰ ξέρῃς πρῶτα πρῶτα πῶς ἀπὸ τὸ σκαλοπάτι τῆς φιλοσοφίας ὅπου κάθουμαι πιὰ τώρα, νοιώθω μόνο κάποια συμπαθητικὴ ἀδιαφορία γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἀνθρώπινη σκέψη καὶ τὸ κάματο τῶν ἐθνῶν. Τὶς γνῶμες τὶς χτυπητὲς καὶ τὶς θεωρίες τὶς ξεκομένες καὶ τὰ συστήματα—ὅλα στὸ γιαλὸ τὰ πέταξα καὶ τὰ σκέπασαν τὰ φύκια τῆς ἀλησμονιᾶς. Γι' αὐτὸ δὲ θὰ μὲ δῇς οὔτε νὰ δογματίζω οὔτε νὰ προφητεύω οὔτε νὰ νομοθετῶ. Θὰ σοῦ ξεϊστορήσω μόνο τὶς εἰκόνες ποῦ περνοδιαβαίνουνε μπροστά μου κι ἀπ'αὐτὸ τὸ συναπάντημα κι ἀπὸ τὸν τρόπο ποῦ θὰ σοῦ γράφω μπορεῖς ἐσὺ νὰ συμπεράνῃς καὶ νὰ κρυφοδιαβάσῃς τὶς ἀλήθειες ποῦ σὲ καρτεροῦνε στὰ λόγια μου μέσα.

Τὸ πρῶτο πράμα ποῦ ἔκανα μόλις ἔφτασα εἶτανε νὰ πεταχτῶ στῆς Ξενούλας τῆς παλιᾶς μας φιλενάδας. Τήνε βρῆκα στὸ σαλονάκι της ὅπου στρυμωνούντανε παρδαλὸ συνάφι ἀπὸ κεράτσες ψωματιανές, μακρομυτούσες χιώτισσες, τρισεύγενες ἀθηναΐσσες σφανταχτερὲς ἀπὸ φρεσκογυάλιστη ἄρχοντοσύνη, νέους κορδωμένους, βουλευτάδες βερνικάτους, μωρόλογα ἀπολειφάδια, ἀξιωματικοὺς μὲ μουστάκια γερμανικὰ καὶ χορευτικὰ τσακίσματα, σοφὲς μουστόγριες, λαδεροὺς ὀξωμερίτες. Κι ὅλος αὐτὸς ὁ κόσμος μπαινοέβγαινε, καθόντανε στὴν ἄκρη καμιᾶς καρέκλας ἢ καναπέ, ρουφοῦσε βιαστικὰ ἕνα κυπάκι τσάϊ, τραγάνιζε κανένα μπισκοτάκι, ξεφούρνιζε τὰ κομπλιμεντάκια του, μασούλιζε καινούρια χαμπεράκια γιὰ τὸ κουσέλι τῆς μόδας, ἐλεεινολογοῦσε τὸ αἰώνιο Ρωμαΐϊκο, γνωμοδοτοῦσε γιὰ τὴν τελευταία φυλλάδα ποῦ βγῆκε στὸ Παρίσι, ὑμνολογοῦσε τοῦ Κροίσου τὴν τύχη καὶ τοὺς σημερινοὺς ἀπογόνους του, κ' ὕστερα μάνι μάνι τὸ ἔστριβε χαμογελαστὰ γιὰ νὰ πάῃ νὰ ξαναρχίσῃ τὴν ἴδια κωμωδία σ' ἄλλο σαλόνι ἴδιο κι αὐτὸ μὲ τὴν ἴδια ἀρχοντοδέσποινα μοιράζοντας τὸ ἴδιο τσάϊ.

Στὸ σαλόνι τῆς Ξενούλας εἶχε ὅμως δυὸ καλὰ πράματα — μιὰ γάτα ὁλόασπρη χνουδάτη κ' ἕνα γύψινο ἀποτύπωμα τῆς ἀρχαϊκῆς Ἀθηνᾶς ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολη. Τὸ ξέρεις, Σοζόγκα, πόσο λατρεύω τὶς γάτες καὶ τὸ ἀνάγλυφο κεῖνο τῆς Γλαυκομάτας. Τὶς γάτες—γιατὶ εἶναι τόσο ἀνεξάρτητες, ἀρχοντικὰ ἐγωΐστριες, Σφίγγες ποῦ στὰ μάτια τους σπιθοβολοῦν τῆς νύχτας τ' ἀσκαντήλωτα μυστήρια, τῆς ἡδονῆς ἱέρισσες καὶ Νέρωνες σαδικοῦ σπαραγμοῦ, χάδι καὶ νύχι, γυναῖκα κι ἀγρίμι. Τὴν Ἀθηνούλα— γιατὶ συλλογιέται συλλογιέται ἀκκουμπισμένη στὸ μακρύ της κοντάρι σὰ νὰ θωροῦσε κι ὅλας στ' ἀπόμακρα τοῦ καιροῦ τὸ χάλασμα τῆς λατρείας της, τὸ σκέβρωμα τῆς ἐλιᾶς, τὸ ξεφλούδισμα τοῦ μαρμάρου.

Κ' ἡ Ξενούλα; Ποῦ καιρὸ ἡ Ξενούλα! Τοῦ λόγου της μοίραζε φλιντζανάκια τσάϊ δεξιὰ κι ἀριστερά, ἔρριχνε ἕνα λογάκι ἐδῶ, ἕνα χαμόγελο παρὰ κεῖ, ξεστάλαζε καμιὰ φράση μελετημένη, συγυρισμένη ὥρες πρωτήτερα σὰν καὶ τὰ μαλλιά της τὰ πολύχρυσα, κ' εἶτανε μὲ ὅλους καὶ δὲν εἶτανε κανενός. Τὰ μάτια της ἔλεγες καὶ δὲν κοίταζαν τὸν ἄνθρωπο

ΘΕΣΣΑΛΙΚΑ ΔΗΓΗΜΑΤΑ

ΜΑΛΑΜΩ

Ἀφιερώνεται στὸ σεβαστό μου καθηγητὴ καὶ φίλο κ. Ν. Κλεινία.

Ὁ Γιῶργος Κακὸς ἀγνάντευε ἀπ' τὸ παραθύρι τους κατὰ τὴ ρεματιὰ μὲ τοὺς περήφανους δέντρους. Πέρα ξερὲς ράχες ὀρθὲς μὲ τὸν καθαρὸν οὐρανὸ ἀντίκρυζαν κατὰ τὴ θάλασσα. Οἱ ἐξοχὲς εἶναι φουντωμένες. Ἀνάμεσα στὰ δέντρα ἕνας φοῦρνος καπνίζει κι' ὁ καπνός του ἀνεβαίνει κατὰ τὸν οὐρανὸ νεραντζῆς στὸν ἥλιο. Στὴν αὐλὴ ἀνθοῦσαν τριγύρω τώρα οἱ διαλετίτσες περεχυμένες μὲ δροσιὰ σὰν πολυέλαιοι.

Ὁ Γιῶργος τὰ προσέχει ὅλα ἐνθουσιασμένος κ' ὕστερα γυρίζει τὸ βλέμμα του ἀδιάφορο δῶ-κεῖ.

Ὅταν ἡ ὑπνιασμένη ματιά του ξύπνησεν ἀπὸ μικρὴ ταραχὴ εἶδε τὴ Μαλάμω τοῦ Ἀφεντάκη, ποῦ μάζωνε φύλλα παρακάτω σὲ μιὰ σκαμιά.

Τὰ φαρδιὰ μανίκια καθὼς σήκωνε τὰ χέρια στὰ κλωνάρια ἔπεφταν χαμηλὰ κ' ἐξέφευγαν γυμνὰ τ' ἀγγελικά της μπράτσα. Ἀπὸ ντροπὴ ἔγειρε τὰ μάτια στὸ βιβλίο θαμπωμένος. Ὕστερα παίρνοντας θάρρος ἀπόμεινε νὰ κοιτάξῃ τὰ μεγάλα μάτια της γυρισμένα σ' αὐτόν. Αὐτὴ κάνοντα πολλὲς φορὲς νὰ σκεπάσῃ τὰ χέρια της, ἴσως ἐπιταυτοῦ ἄφινεν ὕστερα τὰ μανίκια νὰ πέφτουν στὰ χαμηλά. Ἦταν μπλεμένη μὲς τὰ βάτια ποῦ ἔφταναν ὡς τὰ στήθια της καὶ τὸ κάτασπρο πρόσωπό της πρόβαλλε μὲς ἀπ' τὰ φύλλα τῆς σκαμιᾶς. Ἡ γύρω φύση ἦταν βαθιὰ πράσινη. Ἔτσι λαχταροῦσε νὰ τὴν ταιριάζῃ μ' ἕνα ἀνθὸ ξωτικό. Ὅταν ἔφυγε, ἔρριξε μιὰ ματιὰ στὸ βιβλίο ποῦ κρατοῦσε, μὰ πάλι τἄφισε. Μιὰ ἀνησυχία δὲν τὸν ἄφινε νὰ προσηλωθῇ. Σηκώθηκε νὰ φύγῃ χωρὶς σκοπό. Στὸ δρόμο οἱ σκέψες του πετοῦσαν σὲ μιὰ θύμηση γλυκερὴ μ' ἀπροσδιόριστη.

Τὴν ἄλλη μέρα πρωΐ ἦταν πάλι στὸ ἴδιο μέρος. Τὰ μάτια της τὸν γλυκοκοίταζαν ἀστραφτερά. Κρεμάστηκε κι' αὐτὸς ἀκκουμπῶντα στὴν καρέκλα νὰ τὴν θωρῇ. Τὰ φύλλα τῆς σκαμιᾶς κάπως εἶχαν πρασινίσει βαθύτερα. Αὐτὴ φοροῦσε φουστάνι πράσινο καὶ λίγο σὰν γαλάζιο ποῦ τῆς ταίριαζε μαριόλικα. Τὸ πρόσωπό της βαθὺ σὰ φεγγάρι μὲ κάτασπρο δέρμα, χιονᾶτο λαιμό, μεγάλα μάτια. Ὅμως τὸ μπόϊ της μέτριο. Τί τὴν ἤθελ' αὐτὸς τὴν τόση ἀσπράδα της; Αὐτὸς θὰ ἔπαιρνε μιὰ λυγερὴ σὰν κεῖνες ποὺχε δῇ στὸ χορὸ τὴ Λαμπριά. Ὅταν ἔρχονταν ὁ καιρὸς θὰ διάλεγε ἀπὸ κεῖνες τὴν πιὸ ὄμορφη, χωρὶς νὰ ξετάξῃ ἂν ἦταν φτωχή. Ἂν παντρεύονταν οἱ ἄλλες, μποροῦσε τελευταῖα νὰ κοιτάξῃ κι' αὐτή. Μὰ ἐκείνη τ' εἶχε καὶ τὸν κοίταζε τόσο παράξενα; Λὲς καὶ τὸν εἶχε ἐρωτευτῇ. Τῆς ἔριξε μιὰ ματιὰ ἄγρια κ' ὕστερα χαμογέλασε μὴ βρίσκοντας πειραχτικὴ λέξη νὰ τῆς στείλῃ. Αὐτὴ σὰ νὰ κατάλαβε τὶς σκέψες του, ἔρριξε δυὸ τρεῖς λαφιασμένες ματιὲς καὶ σκέπασε μὲ τὰ γεράνια μανίκια τ' ἀνασκουμπωμένα της μπράτσα. Τὸ τρίξιμο τῶν φύλλων ποὺ ἔκοβε ἔγεινε γληγορότερο. Τὸ κοφίνι ἦταν γεμᾶτο. Τὸ πέρασε στὸ μπράτσο κ' ἔφυγε. Ἕνας ἀέρας ἔφτασεν ὡς τ' ἀφτιά του ἀπ' τὸ φουστάνι της ποῦ σύρθηκε στ' ἀγριοχόρταρα.

Ἀπὸ πέρα ἀπ' τὸ φοῦρνο τὴν καμαρώνει ἡ μανιά της ἡ φουρνάρισσα ἐκεῖ ποῦ περνάει. Σὲ λίγο χάθηκε. Ὁ ἥλιος ψηλώνει ὁλοένα. Οἱ ἥσκοι τῶν δέντρων μαζόνονται ἀπ'τὶς φράχτες καὶ τὶς πεζοῦλες ποῦν' ἀπλωμένοι. Ὁ φοῦρνος ἀρχίζει καὶ βγάνει πυκνὸ καπνό. Πολλὲς γυναῖκες ξαντένουν μαζὶ βιαστικὲς ἀπ' τοὺς γύρω δρόμους μὲ τὰ ψωμιὰ στὸ κεφάλι. Τρυπώνουν μέσα, πάλι φεύγουν κι' ὁ φοῦρνος

ποῦ ἀγναντεύανε μὰ τὰ ροῦχα του μόνο καὶ τὸ κοινωνικό του μαρτυρικό. Κι ὅμως κάποτε ἀντίκρυζα στὴ ματιά της μέσα διαβατάρα ἀναλαμπὴ ποῦ περνοῦσε σὰν κάψιμο κάπου μέσα στὴν ψυχή μου — ἐκεῖ πέρα πίσω ἀπὸ τ' ἀπονύχτερα βουνὰ τοῦ ξεχασμοῦ καὶ τῆς βασιλεμένης ἀγάπης. Καὶ βρῆκα πῶς πάντα τ' ἀγαποῦσα τὰ τρεμόλιανα φρύδια της ποῦ ξεσύρουνται γωνιάζοντας στὶς ἄκρες—τὶς κόχες τὶς πικρόγλυκες ποῦ σκιάζουν τὰ γραμμένα της χείλια.

Ὡς τόσο περίμενα κ' ἐγὼ νὰ περάσῃ τὸ ποτάμι τῆς πολυκοσμίας καὶ σκότωνα τὴν ὥρα τσιμπολογώντας τὴν οὐρὰ τῆς γάτας καὶ σιγοκουβεντιάζοντας μὲ τὴν Παλλάδα ποῦ μᾶς κρυφοτηροῦσε ποῦ καὶ ποῦ μὲ βουρκωμένα ματόκλαδα.

Ἅμα ξεκαθάρισε ἡ ἀντάρα κατάφερα νὰ πῶ κ' ἐγὼ δυὸ λόγια μὲ τὴν Ξενούλα. Κ' εἶχε τώρα τόσα νὰ μοῦ πῇ. Γιὰ σένανε πρῶτα πρῶτα καὶ τὶς παλιές σας τρέλλες. Τὸ γέλοιο της μ' ἄρεσε πολὺ γιατὶ μοῦ ἔφερνε πίσω μιὰ ξεχασμένη μυρουδιὰ ἀπὸ καλοκαιριάτικες ἀκροθαλασσιὲς καὶ ζεστὰ στροφίλια. Μὰ δὲν πολυστάθηκε σ' αὐτὰ κι ἀρχίνησε τρεχάτη νὰ μοῦ μιλῇ γιὰ τὴν τωρινή της ζωή, τοὺς χορούς της καὶ τὰ ταξίδια, τὴν τέχνη καὶ τὴ φιλολογία, τὸ πιάνο της τὸ ξακουστὸ καὶ τὸν καημένο τὸν ἄντρα της. Ἀλήθεια δὲν τὸν εἶδα γιατὶ τὸν εἶχε — λέει—στείλει γιὰ κάποια δουλειά. Κ' ἔτσι μὲ χαριτωμένη λαφροσύνη καὶ λόγια φτερουγιαστὰ ποῦ τ' ἀράδιαζε μὲ σοβαράδα σπουδασμένη, μὲ πληροφοροῦσε ἀπανωτὰ πῶς ὁ Maeterlinck εἶναι φιλόσοφος βαθὺς μὰ πῶς τοῦ ἔλειψε τῆς τέχνης τὸ σφιχτὸ δούλεμα, πῶς ὁ Θεοτοκόπουλος τῆς θυμίζει κάποτε τὶς πρωτινὲς ζουγραφιὲς τῶν τεχνιτῶν τῆς Φερράρας, πῶς ὁ Rossetti καλὰ θὰ ἔκανε νὰ μὴ ζουγράφιζε, πῶς ὁ Wagner ξεθύμανε καὶ πῶς δίκιο εἶχε ὁ Nietzsche, πῶς δὲν ἔχουμε πιὰ ἀνάγκη ἀπὸ μεταφυσική, πῶς βαρέθηκε τὰ βασιλέματα καὶ μάλιστα τὶς περιγραφές τους, πῶς ἡ καλλίπυγη Ἀφροδίτη ἔχει βαριὰ μέση, πῶς τρελλαίνεται γιὰ τ' ἀνθισμένα γαϊδουράγκαθα, πῶς ἡ βροχὴ σταλοβολώντας στὰ κεραμίδια τῆς πειράζει τὰ νεῦρα. Μόλις πρόφτανα ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ νὰ κουνήσω τὸ κεφάλι ἢ καὶ νὰ ξεστομίσω κανένα δυὸ λόγια. Καὶ καθὼς εἶδα ποῦ νύχτωνε πιὰ σηκώθηκα κ' ἔφυγα μὲ κάποια ἀσυνάρτητη στενοχώρια μέσα μου.

Μέσα στ' ἄλλα ἡ Ξενούλα μοῦ ὅρισε νὰ πάω δίχως ἄλλο στὸ θέατρο. Δὲν εἶναι ἀκόμα τὸ Théâtre Français μοῦ εἶπε, μὰ πλησιάζουμε στὴν ψηλὴ τέχνη. Πῆγα κ' ἐγώ. Καὶ νὰ δῇς πῶς μόλις μπῆκα καὶ βολεύτηκα στὴ θέση μου κάποιο ψυχόρμητο ἀσυλλόγιστο μ' ἔκανε νὰ γυρίσω νὰ κοιτάξω ψηλὰ γυρεύοντας ἐκεῖ στὶς ἀπάνω σειρὲς νὰ δῶ σένα καὶ μένα καθὼς τότε ποῦ πηγαίναμε κάποτε στὸ θέατρο μαζὶ Σαββάτο βράδυ. Καὶ μπρὸς στὰ μάτια μου ξάστραψε μιὰ στιγμὴ ἡ ἀγαπημένη σου μορφὴ ἔτσι ποῦ τὴν ἔβλεπα τότε νὰ σκύφτῃ ἀπὸ τὸ πεζούλι φωτισμένη σὰν εἰκόνα τοῦ Correggio ἀπὸ ροδοκαλούσες, δακρυόθωρες ἀντιφεγγιές. Γύρευα κι ὅλας καὶ τὸ γέρο τὸ φίλο μας μὲ τὸ παλαιϊκὸ τὸ σάλι καὶ τὰ μαβιὰ ματογυάλια ποῦ τὸν ἀνταμώναμε κεῖ πάνω ταχτικὰ καὶ ποῦ μᾶς διηγότανε ἱστορίες τοῦ 21 μασώντας στραγάλια γιὰ κανένα μπαγιάτικο κουλούρι.

Ὡς τόσο ἀπόψε σ' ἀφίνω νὰ ψηλαρμενίζῃς, Σοζόγκα. Ἡ παράσταση ἡ σημερινὴ ἀρχίνησε. Δὲ θὰ σοῦ γράψω τὰ καθέκαστα. Κάποια βασίλισσα Σαλαμινομάχα ξεθάψανε δίχως νὰ τήνε ζωντανέψουν. Ἡ λαλιά της ἄμαντη καὶ σκοτεινὴ λὲς κ' ἔβγαινε ἀπὸ στύγια βάθη. Γιατὶ ξεφώνιζε, γιατὶ δερνότανε, γιατὶ μάνιζε, δὲν τὸ ἔνοιωθα. Κι ὅλοι οἱ θεατρίνοι μοιάζανε σὰ ζουγραφιὲς ξεκρεμασμένες γιὰ μιὰ βραδιὰ ἀπὸ ἀρχαϊκὸ ἀγγεῖο μὰ ποῦ θαμπωμένες μέσα στὴ φωταδερὴ ζωὴ ὅπου τοὺς ἔρριξε ἄξαφνα ἡ μοῖρα, κουνιοῦνται καὶ μιλάνε κ' αἰστάνουνται μὲ πλήξη καὶ βαρεμὸ καὶ φόβο. Θαρρεῖς πῶς τὸ χῶμα τὸ πανάρχαιο ἀκόμα νὰ τοὺς δένῃ τὰ κορμιά.

Κι ἀροῦ γιὰ Σαλαμινομάχους ὁ λόγος, θὰ σοῦ πῶ πῶς πῆγα τὴν ἄλλη μέρα κατὰ τὸ σούρουπο νὰ τριγυρίσω τοὺς βράχους ποῦ κοιτάζουν κατὰ τὴ Σαλαμίνα ἀπὸ τὸν Ἅη Δημήτρη τὸ Λουμπαρδάρη. Ὁ Παρθενώνας ἀντίπερα ξεσηκώνουνταν ἀγανὰ μέσα σὲ χρώματα ἀπόμουχρα καὶ λιανόθωρα. Κ' ἔνοιωθα νὰ βαραίνῃ πάνω μου τὸ ἀπέραντο μῖσος ποῦ καταλαβαίνουν τὰ ρείπια τὰ σακατεμένα γιὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὶς ἀξίνες ποῦ ταράζουνε τὴ λήθη τους. Φαντάσου γυναῖκα πολυλάτρευτη καὶ ποῦ θὰ πέθαινε ὄμορφη ἀκόμα καὶ ποῦ στὴν ὥρα τοῦ σαβανωμοῦ θὰ τρέχανε ὅλοι οἱ παλιοί της φίλοι νὰ κρυοξετάσουν τὴ στερνή της τὴ γύμνια. Πῶς θὰ τοὺς μισοῦσε ὅλους ἂν ξαναζωντάνευε τότε! Κ' ἔτσι θαρρῶ νὰ μᾶς ὀχτρεύουνται καὶ τ' ἄσπρα κεῖνα χαλάσματα. Ἴσως νὰ εἴτανε πιὸ λογικὸ καὶ νὰ ἔδειχνε πιὸ ἀληθινὴ ἀγάπη ἂν ἀρχίζαμε νὰ τὰ θάφτουμε πάλι μέσα στὸ χῶμα ποῦ τὰ εἶχε σκεπάσει μὲ φιλία ξεχαστική. Θὰ γλύτωνε ἴσως ἔτσι κ' ἡ Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν ἀρχαιομανία ποῦ τῆς μαραγκιάζει τὴν ψυχή. Θὰ ἔτυχε ἴσως νὰ διάβασες τοὺς στίχους τοῦ Peletier ποῦ πολεμοῦσε κι αὐτὸς στὴν ἐποχὴ τῆς Ἀναγέννησης μαζὶ μὲ τὸ Ronsard, τὸ Joachim du Bellay καὶ τοὺς ἄλλους ποιητάδες τῆς Πούλιας, νὰ λευτερώσῃ τὴ Γαλλία ἀπὸ τὴ σκλαβιὰ τῆς ἀρχαιοσύνης:

Si les Grecs sont si forts fameux,
Si les Latins sont aussi telz,
Pourquoy ne faisons—nous comme eux
Pour estre comme eux immortelz.

Κι ὅμως πίστεψέ το πῶς τὴν ἄλλη μέρα σηκώθηκα καὶ πῆγα νὰ δῶ τὸ λιοντάρι τῆς Χαιρωνείας ποῦ τὸ μπαλώσανε τώρα καὶ τὸ στήσανε ξανὰ στὴν παλιά του θέση. Κάποιος καπετάνιος τὸ εἶχε θρυμματιάσει στὰ χρόνια τοῦ Σηκωμοῦ καὶ γι' αὐτὸ συμπεραίνω στραβομουτσούνιασε τόσο σαρκαστικὰ τὸ θεριό. Μὰ δὲ συλλογιζόμουνα κεῖ τοὺς πεθαμένους ἂς εἶταν κι ἂς μὴν εἴτανε χριστιανοὶ καὶ μακαρίτηδες. Χάρηκα τὸ χωριουδάκι καὶ τὸ προσήλιο ποῦ ζέσταινε τὰ βουνόπλαγα. Ὁ Γιάννης ὁ Γρίβας, ὁ φύλακας τοῦ λέοντας (ἡ καθαρεύουσα τοὺς ἔχει σκοτίσει τὰ μυαλὰ ἐκεῖ πέρα καὶ τὸ λιοντάρι ἄλλοι τὸ λένε ὁ *λέος*, ἄλλοι ὁ *λέοντα*, ἄλλοι ὁ *λιόντας*, μὰ πολὺ σπάνια *λιοντάρι*, γιατὶ θὰ τὸ ἔχουνε πιὰ γιὰ πρόστυχο), ὁ Γιάννης ὁ Γρίβας—καθὼς σοῦ τὸ μολογοῦσα — μᾶς ξεφώλεψε λίγα αὐγὰ νὰ φάμε καὶ μᾶς πότισε ρετσινάτο ποῦ εἴτανε δραπέτι κ' ἔπειτα μᾶς πῆρε γῦρο νὰ δοῦμε τὸ θεατράκι ὅπου μαζευούντανε—λέει—καὶ γλεντούσανε 70.000 Μακεδόνες, τὸ κλησάκι ὅπου βρίσκουνται ἀρχαῖες κολώνες κ' ἡ πέτρινη πολυθρόνα τοῦ Πλουτάρχου (σίγουρα ποτὲ δὲ θὰ τήνε ζεστάνανε φιλοσοφικὰ μεριά) καὶ τέλος τὸ λιοντάρι ποῦ «σὰν κι αὐτὸ ἄλλο δὲ ματαγένεται».

Ἀκούσαμε κάμποσες κουβέντες νοικοκυραίων καὶ τσοπάνηδων ποῦ ὅλο καὶ κουτσόπιναν κανένα δάχτυλο κρασάκι στὸν καφενέ. Μιλούσανε σὰν πάντα γιὰ τὸ βουλευτή τους, γιὰ τὶς κακὲς σοδειές, γιὰ κανένα τρικούβερτο καυγᾶ, γιὰ τὰ γίδια ποῦ κατέβηκαν καὶ κάνανε ζημιὰ στὰ χωράφια. Κουβέντες στρυφνές, κουτοπόνηρες, κάποτε μὲ ξεπαρσίματα ὁμηρικά, τὸ συχνότερο παραπονιάρικες καὶ κωμικές. Γιατὶ τὸ ψέμα ζῇ καὶ βασιλεύει στὰ χωριὰ ἴσως περισσότερο κι ἀπὸ τὶς χῶρες ἀκόμα. Καὶ κοντεύω νὰ πιστέψω πῶς τὸ φυσικὸ τῆς ζωντανῆς φύσης εἶναι ἡ ψευτιὰ καὶ πῶς μόνο μὲ τὴ μελέτη καὶ τὴν ὑπη-

---

μένει πάλι ἡλιολουσμένος, ὁ δρόμος ἐρημικός, κ' ἕνα δεμάτι πουρνάρια δίπλα στὴν πόρτα. Μοναχὴ φάνηκεν ἀπὸ κοντὰ ἡ Μαλάμω μὲ τὸ σκαφίδι στὸ κεφάλι. Τὸν κεντάει ἡ καρδιά του ποῦ περνάει ἀδιάφορη. Μόνο στὴν πόρτα σκύβοντας νὰ μπῇ ἔστρεψε πρὸς τὸ μόρος του. Ὅταν ἔβγαινε τὸν κοίταζε στοχαστικά. Αὐτὸς ἔδειξε πῶς πρόσεχεν ἀλλοῦ....

Ὅποτε εἶχαν ψωμὶ καθονταν στὸ παραθύρι νὰ τὴν βλέπῃ. Νὰ μὴν τὸν δῇ ἡ μάννα του πρόσεχε. Ἀδιάφορος τὴν ἔβλεπε νὰ παγαινοέρχεται. Καὶ μιὰ μέρα καθόνταν πάλι νὰ κοιτάζῃ. Αὐτὴ εἶχε πάει στὸ φοῦρνο. Μὲς τὸ τζάμι καθρεφτίζονταν τὸ χωριὸ μικρό, θαμπό, ζουγραφιὰ κι' ὄνειρο τοῦ πραγματικοῦ. Λίγη θάλασσα λαμπερὴ ἀπ' τὸ φῶς, βουνά, τὸ θαμπὸ πράσινο τῶν δέντρων ἀνάμεσα στὸ ἄσπρο τῶν σπιτιῶν, τὸ μαῦρο χρῶμα τοῦ καιροῦ σὲ πόρτες καὶ παράθυρα, δρόμοι κόκκινοι καὶ ψηλὰ σὲ καμπυλωτὴ ράχη μαῦρα κλαδιὰ σύνορα τ' οὐρανοῦ. Ἔφερε τὰ ψωμιὰ ἡ Μαλάμω κ' ἔφυγε. Τὴν περίμενε πάλι ὅταν θὰ τἀπαιρνε, κοιτάζοντας στὰ τζάμια. Οἱ ἄλλες γυναῖκες πῆραν τὰ ψωμιά. Αὐτὴ ἀργοῦσε. «Ἂν δὲν ἔρχονταν;» Ξεχάστηκε νὰ κοιτάζῃ στὸ μέρος ποῦ θὰ ξάντενε. Κανένας δὲ φαίνονταν πουθενά. Ἄξαφνα φάνηκε ἡ μάννα τοῦ Μαλαμοῦ. Ἀποτραβήχτηκε νὰ μὴν τὸν δῇ. Ἔτρεξε νὰ περάσῃ ἀπ' τὸ σπίτι της, ὅσο θὰ ἔλειπε ἡ μάννα της. Ζύγωσε ἀργὰ περπατῶντα. Κοίταζε μέσ' ἀπὸ τὴν πόρτα. Τίποτα δὲ φαίνονταν. Μόνο τὸ βράδυ θὰ μποροῦσε νὰ τὴν δῇ ὅταν θὰ πήγαινε στὰ πηγάδια. Πῆγε καὶ κάθισε ἀντίκρυα στὸ δρόμο της. Βράδυαζε. Ἀπαλοὶ ἤσκοι τριγύριζαν τὰ ὀρθὰ χαλίκια. Στὰ χείλια τοῦ δρόμου πυκνοφύτρωναν ἄγρια σινάπια μὲ τὰ κίτρινα λουλούδια ποῦ μπλέγονταν γαλάζια μολόχας. Μέσ' τὸ πράσινο φύλλωμα τῶν δέντρων σπιθοβολοῦσαν λίγα φύλλα. Παρακάτω στὸ ρέμα ἔχει πέσει ἤσκιος. Οἱ ἐλιὲς εἶναι βαθιὰ σταχτιές, νυχτωμένες. Τὰ πρόβατα βόσκουν γοργά. Τὰ κορίτσια ἀντίκρυα κίνησαν μὲ τὶς στάμνες γιὰ τὰ πηγάδια. Ὁ Κώστας Λεμονάρας περνοῦσε. Τοῦ πρότεινε νὰ πᾶνε περίπατο ὡς πέρα. Σηκώθηκε. Αὐτὴ δὲ φαίνονταν ἀκόμη. Τὸ Πάσχα εἶχ' ἔρθει ὁ Λεμονάρας μὲ τὴ μάννα του ἀπὸ μεγάλη ξενητειά. Ἔλεγαν πῶς ἦρθε γιὰ νὰ παντρευτῇ. Πρώτη φορὰ συναναστρέφονταν ἀπὸ σιμά. Μιλοῦσαν γιὰ τὸ χωριὸ ποῦ δὲν εἶχε κόσμο πολύ. Σ' ἄλλα μέρη αὐτὴν τὴν ὥρα τί πολυκοσμία! Στὴν Πόλη, στὸ Σουλινᾶ ποῦ εἶχε πάει. Τοῦ εἶπε νὰ κάνουν κανένα γλέντι. Εἶχε μιὰ κιθάρα καὶ μαντολῖνο. Μιὰ νύχτα μὲ τὸ φεγγάρι ὁλόγιομο. Θὰ παίρναν κι' ἄλλους πεντέξη.

Κείνη τὴ στιγμὴ φάνηκε ἡ Μαλάμω ἀντίκρυα μὲ τὴ στάμνα της.

—Τὴ βλέπεις ἐκείνη; Τὴ γνωρίζεις; Εἶναι τὸ πουλάκι σου. Χαιρέτησέ την.

Ὁ Γιῶργος κοκκίνησε. Ἔβγαλε αὐτὸς τὸ καπέλο του καὶ χαιρέτησε τρεῖς φορές.

Ἀπὸ κείνη τὴ μέρα δὲν τὸν ξαναπλησίασεν. Ὅταν τὸν ἔβλεπε στενοχωριόνταν. Μὰ δὲ θὰ μποροῦσε νὰ γυρίζῃ σὰν κ' ἐκεῖνον τὶς νύχτες νὰ τραγουδάῃ. Τὸν βρῆκε μιὰ μέρα καὶ κεῖνος τὸν προσκάλεσε πάλι μὰ δὲ δέχτηκε. Περπατοῦσε πάντα μόνος του νὰ σκέφτεται γιὰ τοὺς σκοπούς του. Ἦταν πρωτοετὴς στὰ Φυσικά. Μ' ἄλλο χρόνο δὲν πήγαινε. Εἶχ' ἀποφασίσει κοντὰ ἀπ' αὐτὸν τὸ χρόνο νὰ σπουδάξῃ ἠλεκτρολογία στὴν Εὐρώπη. Αὐτὸς ἦταν ὁ πόθος του. Ὁ πατέρας του τὸν ἤθελε γιατρό. Μὰ δὲν μποροῦσε νὰ τὸν βιάσῃ. Μὲ τὸ καλὸ τὸν δασκάλευε. Πῶς θὰ περνοῦσε ὡραῖα τὴ ζωή του μὲς στὸ χωριὸ ἀνάμεσα στοὺς συγγενεῖς του. Μὰ τὄνειρό του αὐτὸς δὲν τἄφινε. Στὸ σχολεῖο τοῦ εἶχαν γεννηθεῖ αὐτὰ τὰ ὀνείρατα. Ὁ νοῦς του πετοῦσεν ὡς τοὺς ἀνακαλυφτές. Στὸ γυμνάσιο ξεχώριζε τ' ἄλυτα ζητήματα τῆς φυσικῆς. Τὰ κρατοῦσεν ὅλα στὸ μυαλό του. Καὶ κάπιες στιγμὲς ἐνθουσιασμένος, εὕρισκε μιὰ ἰδέα κ' ἔβανε τὴ βάση στὸ κάθε ζήτημα ποῦ σ'αὐτὴ θὰ ἐργάζονταν γιὰ τὴ λύση του, ὅταν θὰ σπού-

λοφροσύνη καταφέρνει τὸ ἄτομο νὰ σιμώσῃ κάπως τὴν Ἀλήθεια—τὴν κρυοπαναγιά, τὴν πεισματάρα Ἴσιδα. Τάχα τ' ἀναρίθμητα ζῶα, μαμούνια, δέντρα, λουλούδια ποῦ καμώνουνται μορφὲς καὶ χρώματα ἄλλωνε ζωντανῶν ἢ φυτῶν κι αὐτὰ μὲ τὸ ψέμα δὲ ζοῦνε;

Μὰ τί νὰ σὲ σκοτίζω μὲ τέτοιες ψυχολογίες, Σοζόγκα. Νά! γύρισε καὶ κοίτα πέρα μαζί μου. Στὴν ἄκρη τοῦ κάμπου τῆς Χαιρωνείας βουναλιάζουν οἱ ξερόλοφοι μὲ τὴ ροδόζεστη, σταχτόγλυκη θωριά τους καὶ στὶς ρεματιὲς ὅπου βαθαίνουν ἀεροδιάφανες σκιὲς θαρρεῖς πῶς βλέπεις τὴ ράχη θεᾶς ἢ δρυάδας ποῦ γαλαζώνει στὴ μέση. Κι ἀριστερὰ ἡ Λιάκουρα πυργώνει τὰ στερναρένια της κορφοβούνια —ἔπος γλαυκομέτωπο, ἀθάνατη μάννα τῆς λύρας καὶ τῆς κλεφτουριᾶς, τοῦ τουφεκιοῦ καὶ τοῦ μαντείου καὶ τῆς ἀπολλώνειας βρύσης. Ἄκου τὸ τραγούδι της:

Τί ἔχουν καὶ κλαίνε τὰ βουνὰ καὶ στέκουν βουρκωμένα;
Δίχως χιονιὰ χιονίζουνται, δίχως βροχὴ βροχιοῦνται
Κι ἀπ' τῶν κλεφτῶν τὰ κλάματα ποτάμι ροβολάει ...

Ἴσως ἔρθῃ καιρὸς κι αὐτὴ ἡ παράφορη λατρεία μας γιὰ τὰ βουνὰ νὰ καταντήσῃ περιγέλοιου παιγνίδι καθὼς κ' οἱ περίφημες φεγγαράδες τοῦ Ρήνου κ' οἱ ἄρπες οἱ αἰολικὲς τῆς ρωμαντικῆς φιλολογίας. Μὰ νομίζω πῶς ἡ σημερινή μας βουνομανία βγαίνει ἀπὸ κάτι ἡρωϊκὸ καὶ λεύτερο καὶ μεγάλο. Κι ἄμα θαμάζω τὰ βουνὰ πάντα συλλογίζουμαι τὶς τιτάνειες προσπάθειες τῆς γῆς ποῦ χρειαστήκανε γιὰ νὰ γεννηθοῦνε καὶ γιὰ νὰ διαστοῦνε πάνω τους τέτοια πεταλουδένια κι ἀγερόγραμμα χρώματα. Τὸ ἴδιο συλλογίζουμαι κι ἄμα διαβάζω καλοσκάλιστο ποίημα γιατὶ μ' ἀρέσει νὰ μαντεύω μέσα στὴν ὡριοσύνη του τὶς ἀπελπισιὲς καὶ τοὺς θυμοὺς καὶ τὶς ὁρμὲς τὶς μεγαλόψυχες ποῦ σύγκλυσε ὁ τεχνίτης γιὰ ν' ἀποστραγγίσῃ τῆς ὁμορφιᾶς «τὸ ἄμβροτον αἷμα».

Μακρὺ θὰ τὸ βρίσκῃς, Σοζόγκα, τὸ γράμμα μου. Μὰ συμπάθησέ με γιατὶ στὴν Ἑλλάδα κ' ἐγὼ ὁ λιγομίλητος παθαίνω κάποτε ἀπὸ θέρμη πολυλογίας.

Ἀθήνα, 6 τοῦ Σποριᾶ 1905.

Μ' ἀγάπη πάντα,
ΕΡΜΟΝΑΣ

Ο ,ΝΟΥΜΑΣ'

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΥΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ

Γιὰ τὴν Ἑλλάδα δρ. 10.—Γιὰ τὸ Ἐξωτερικὸ φρ. χρ. 10

20 λεφτὰ τὸ φύλλο λεφτὰ 20

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ: Στὰ κιόσκια τῆς Πλατείας Συντάγματος, Ὁμόνοιας, Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν Σταθμοῦ Τροχιόδρομου (Ὀφθαλμιατρεῖο), Σταθμοῦ ὑπόγειου Σιδερόδρομου (Ὁμόνοια), στὸ καπνοπωλεῖο Μανωλακάκη (Πλατεῖα Στουρνάρα, Ἐξάρχεια) στὸ βιβλιοπωλεῖο «Ἑστίας» Γ. Κολάρου.

Στὸν Πειραιᾶ: Καπνοπωλεῖο Γ. Ξηροῦ, ὁδ. Βουβουλίνας ἀρ. 1, σιμὰ στὴν Τρούμπα.

Ἡ συντρομὴ πληρώνεται μπροστὰ κ' εἶναι ἑνὸς χρόνου πάντα.

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ
ΚΑΙ
ΠΡΑΜΑΤΑ

ΑΓΙΑ

καὶ πατριωτικὰ ὅσα εἶπε ὁ Βασιλιᾶς μας στοὺς Ρωμιοὺς τῆς Λόντρας. Τὸ Κράτος πρέπει νὰ δυναμώσει μὲ στόλο καὶ μὲ στρατό· ποιὸς λέει ὄχι; Κ' ἐπειδὴ τὸ Κράτος εἶναι φτωχό, πρέπει κάθε πλούσιος Ρωμιὸς ποὺ κάθεται εἴτε στὴ Λόντρα, εἴτε στὴν Ἀθήνα, εἴτε στὸ Καπαντρίτι νὰ δώσει ὅσο μπορέσει περισσότερα γιὰ μιὰ τέτια ἀνάγκη. Ἅγια λόγια αὐτά, εἴπαμε. Καὶ γιὰ τέτια θὰν τἄκουσαν οἱ Ρωμιοὶ τῆς Λόντρας. Καὶ θὰ συγκινηθήκανε, ὅπως συγκινοῦνται πάντα οἱ πατριῶτες μας ὅταν ὁ Βασιλιᾶς μας μιλάει γιὰ ἐθνικὲς ἀνάγκες. Θὰ δώσουνε χρήματα, νὰν τὄχετε γιὰ σίγουρο. Μὰ θὰ κάνουν κι αὐτοί, σὰν κάθε ἄνθρωπος γνωστικὸς ποὺ δίνει τὸν παρᾶ του γιὰ μιὰ ἐπιχείρηση ποὺ δὲν ἔχει νὰ κερδίσει ἄ μ ε σ α τίποτ' ἀπ' αὐτήν, τὴν ἀκόλουθη σκέψη·

— Ὅλο μᾶς ζητᾶνε κι ὅλο δίνουμε, καὶ ποτὲ δὲν ἀρνηθήκαμε στὴν πατρίδα τὴ συντρομή μας. Μὰ ἴσαμε σήμερα δὲ βλέπουμε νὰ γίνεται καμιὰ σοβαρὴ δουλιά. Δίνουμε ἀπὸ δῶ, καὶ χάνουνται ἀπὸ κεῖ, καὶ τίποτα δὲ γίνεται. Μᾶς ζητᾶνε σήμερα παράδες γιὰ πολεμικὲς ἑτοιμασίες· καλά, νὰ δώσουμε. Δὲν πρέπει ὅμως πρὶ σκεφτοῦμε γιὰ τὰ ἐξωτερικὰ ζητήματα, νὰ κανονίσουμε τὰ ἐσωτερικά, καὶ πρὶν πολεμήσουμε τὸν ἐξωτερικὸ ὀχτρό, νὰ ξαρματώσουμε τὸν ἐσωτερικό, ποῦναι καὶ πολὺ χειρότερος ἀπὸ τὸν πρῶτο; Μᾶς λένε πὼς πρέπει νὰ καμαρώνουμε γιὰ «τὴν πολιτικήν μας ἀγωγὴν» καὶ πὼς «αἱ πολιτικαὶ ἰδέαι ἐν Ἑλλάδι διατελοῦν ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὰς ἐν τῇ Δύσει κρατούσας;». Ποιὰ ἀ γ ω γ ὴ καὶ ποιὲς ἰ δ έ ε ς; Ἡ ρουσφετομανία μας; Ἂν ἡ σ υ ν α λ λ α γ ὴ εἶναι ἀγωγὴ καὶ ἰδέα, τότε τὰ πᾶμε πρίμα καὶ τοὺς φάγαμε τοὺς Βουργάρους καὶ κάθε ἄλλον ὀχτρό μας, μοναχὰ μὲ τὴ Συναλλαγή μας, δίχως νὰ χρειαστοῦνε καράβια καὶ θωρηχτά.

Αὐτὰ θὰ σκεφτήκανε οἱ Ρωμιοὶ τῆς Λόντρας καὶ θὰ διπλοκλειδώσανε τὶς κάσσες τους.

ΜΕΤΡΑ

κατὰ τῆς βιβλιοκαπηλείας!.. Τὸ Ὑπουργεῖο ἀποφάσισε... Τὸ Ὑπουργεῖο διάταξε... Τὸ Ὑπουργεῖο σκέφτεται...—Κι ὅ,τι ἄλλο βάζει τὸ μυαλό σας...

Τὸ πιστεύουμε. Τὸ Ὑπουργεῖο τἀποφάσισε πιὰ σοβαρὰ νὰ χτυπήσει τὴ βιβλιοκαπηλεία. Γι' αὐτὸ δὰ κρατάει τὸν Πετρούλια καὶ τὸν Καλότυχο. Ἀμὲ τί θαρρεῖτε; Ποιὸς ἄλλος, ἐξὸν αὐτοὶ οἱ δυό, ξέρει ὅλα τὰ τερτίπια τῆς βιβλιοκαπηλείας κι ὅλα τὰ μυστικὰ κλειδιά της;

Γι' αὐτὸ κι ὁ κ. Καλλιφρονᾶς, ὁ βιβλιοκαπηλοράγος, ἀναγκάστηκε καὶ ψέματα νὰ πεῖ γιὰ νὰ μὴν τὰ χάσει τὰ δυὸ αὐτὰ φοβερὰ λαγωνικά. Νὰν τὸ δεῖτε πὼς σήμερ' αὔριο θὰ διαβάσουμε στὶς ἐφημερίδες ὅτι «ἀνετέθη εἰς τοὺς κ. κ. Πετρούλιαν καὶ Καλότυχον νὰ ἐνεργήσουν ἀνακρίσεις ἐπὶ τοῦ σπουδαίου τούτου ζητήματος». Θὰν τὸ δεῖτε καὶ νὰν τὸ πιστέψετε.

ΚΑΘΕ

μέρα διαβάζουμε—ἡ ἐποχή τους, βλέπετε, τώρα — στὶς ἐφημερίδες γιὰ τοὺς βουλευτάδες μας ποὺ φεύγουν ἀπὸ τόνα κόμμα καὶ παγαίνουνε στ' ἄλλο. Τὸ σύρε κ' ἔλα αὐτό, οἱ ἐφημερίδες μας τὸ λένε

δαζε. Μὰ μιὰ ἐμπορικὴ ἔχταχτη ἐπιχείρηση τοῦ πατέρα του κεῖνο τὸ καλοκαῖρι τοῦ στέρησε τὰ οἰκονομικὰ μέσα. Σκέφτηκε μιά. Ὡς τόσο γιατρὸς δὲ θὰ μποροῦσε νὰ γίνῃ. Ἦταν δειλός. Κι' ὄχι τόσο ποῦ ἦταν δειλός. Οἱ πόθοι του τὸν καλοῦσαν ἀλλοῦ. Δὲν ὑποχωροῦσαν οἱ τέτιες σκέψες. Τώρα θὰ πήγαινε στὸ Πραχτικὸ Λύκειο ἕνα χρόνο γιὰ τὸ Πολυτεχνεῖο. Ἅμα τέλειωνε θὰ μποροῦσεν ἔπειτα νὰ σπουδάξῃ στὴν Εὐρώπη ἠλεχτρολογία γιὰ δυὸ ἴσως χρόνια. Κ' οἱ περίστασες ἴσως θὰ ἦταν καλλίτερες. Τ' ἀποφάσισε. Σὲ λίγο καιρὸ ἔφευγε γιὰ τὴν Ἀθήνα. Ἔξαφνα ἔφευγε κι' ὁ Λεμονάρας. Ἔτυχε στὸ λιμάνι κι' ὁ Γιῶργος. Λίγο τοῦ φάνηκε σὰ νὰ εὐχαριστήθηκε ποῦ θὰ ἔφευγε. Γιατί; δὲν τοῦ ἔξερε. Πάλι τοῦ κακοφάνηκε ποῦ τοῦ ἦρθε αὐτὴ ἡ ἰδέα. Τὸν χαιρέτησεν ὁ Κώστας σὰν ἀδερφός. Τοὺς θυμοῦνταν αὐτὸν κ' ἕναν ἀδερφό του ἄλλον ἀπὸ μικροὺς πρὶν φύγουν. Ψηλοὶ κ' οἱ δυὸ σὰν κυπαρίσσια. Μὲ τὸν ἐρχομό του εἶχαν ξανανοιώσει οἱ θύμησές του. Ὅμως πάλι θὰ ἔσβυναν, θὰ ξεχνιῶνταν. Θὰ πήγαινε ἐκεῖ ἀπάνου ποῦχε περάσει ξενητειὰ τόσα χρόνια. Θὰ ξεχνιῶνταν καὶ τόνομά τους ἴσως ἀπ' τὸ χωριό.

Χαιρέτησε ἀπ' τὴ βάρκα μὲ τὸ μαντῆλι. Σιμά του ὁ σκύλλος του ἔβγαινε τὸ κεφάλι πάνου ἀπ' τὴ βάρκα. Στὴ μπάντα ἡ μάννα του. Τοῦ φώναξε ὥρα καλή. Ὅταν γύριζεν ἡ βάρκα ἡ μάννα του εἶχε μείνει.

Β'.

Τὴ Μεγάλη Δευτέρα γύρισε στὸ χωριὸ ἀπ' τὴν Ἀθήνα. Στὴν ἀγρυπνία πῆγε καὶ στάθηκε σιμὰ στὸ Νῖκο Ἀφεντάκη, ἀδερφὸ τῆς Μαλάμως. Ἡ νύχτα ζουγραφίζονταν ἄγρια στὰ τζάμια. Μέσα ἀσημένιες καντῆλες ρωτίζουν τὸ τρυπητὸ τέμπλο. Γύρω στὸ φῶς τους πετοῦν οἱ ἱστορίες τῶν χρυσῶν εἰκόνων. Ἀπάνω στὸ γυναικίδι λάμπουν κάπια μάτια μὲς τὸ σκότος. Ὅταν τέλειωσεν ἡ ἀγρυπνία κατέβαινε πάλι μαζὶ μὲ τὸ Νῖκο. Παρακάτω δυὸ γυναῖκες τοὺς ἔφτασαν καὶ τοὺς καλησπέρισαν.

— Ὁ Γιῶργος εἶν' αὐτός; ρώτησεν ἡ μάννα τοῦ Νίκου.

— Καλῶς ὥρισες, Γιῶργο, φώναξε μὲ γλυκειὰ φωνὴ ἡ Μαλάμω.

Τὸν ρώτησαν πότε ἦρθε, ἂν θὰ καθίσῃ πολὺν καιρό.

— Νὰ πηγαίνῃς νὰ βοηθᾷς τὸ Νῖκο.

— Ἔ, ὅσο μποροῦμε...

Τοὺς καληνύχτισε μπροστὰ στὴν πόρτα τους. Τὸ σπίτι τους κατασκότεινος ὄγκος μὲ τοίχους καὶ παραθύρια, ποῦ τὰ μάντευε μαῦρα ἀπ' τὸν καιρό, τοῦ θύμιζε παλιοὺς θρύλους ἀγάπης κι' ἀντρειᾶς. Ὁ παποῦς της κεῖ ποῦ δούλευε στὴν Πόλη ἀγαπήθηκε μὲ μιά. Ὁ ἀδερφός της μπαρμπέρης καὶ φίλος του τἄμαθε καὶ μιὰ μέρα ποῦ τὸν ξούριζε γύρεψε νὰ τοῦ κόψῃ τὸν λαιμό. Ἀπ' τὸ πασπάτεμα τοῦ λαιμοῦ του καὶ ἀπ' τὰ μάτια του κατάλαβεν αὐτὸς τὶς σκέψες του. Κάνει πῶς φωνάζει κάπιον στὸ δρόμο νὰ σταθῇ, ἀμπώχνει τὸ χέρι του καὶ φεύγει μισοξουρισμένος ἀπ' τὴ μιὰ μπάντα.

Εἶχ' ἕναν ἄλλο προσπάππο λεβέντη, ἀντροῦκλα ὡς κεῖ-ἀπάνω. Στὸ τραγούδι μοναδικός, χορὸ στὰ μαχαίρια. Αὐτὸς ὄντας μ' ἕνα καράβι βγῆκε σ' ἐρημικὸ μέρος νὰ πάρῃ νερό. Βρύσῃ δὲν ὕπαρχε μόν' ἕνα ξεροπήγαδο. Κάπιος τσομπάνης ποῦ βρέθηκε ἐκεῖ τὸν ἀρμήνεψε νὰ μὴ κατέβῃ, γιατὶ παραμόνευε ἕνας ὄφιος κακός. Αὐτὸς ποῦ νὰ τ' ἀκούσῃ. Δὲν κρότιζε τὸ μάτι του. Ὅμως κεῖ ποῦ πατοῦσε στὴν τελευταία πέτρα γιὰ νὰ κατέβῃ τὸν δάγκωσε τὸ φίδι. Βγῆκε ἀπάνου, ἔσκουζε, πλακώνουν οἱ συντρόφοι του. Τοῦ δένουν τὸ ποδάρι μὲ σαράντα μεταξωτὰ μαντήλια. Μὰ τί κάνει. Τὸ φίδι κακό, σαπίτης. Σάπισε τὸ ποδάρι του καὶ τοῦ τὄκοψαν οἱ γιατροί. Ὅταν πῆγε στὸ χωριό, ἦταν ἀρραβωνιασμένος, φωνάζει τὴ σαστική του «Μιὰ καὶ τὄτυχε αὐτὸ τὸ περιστατικό, τῆς λέει, ἂς τὸν ἀφίσῃ αὐτόν, ἂς πά—

ἀποσκίρτησις. Ὁ δεῖνα βουλευτὴς *ἀπεσκίρτησεν* ἀπὸ τὸ Ραλλικὸν κόμμα καὶ μετέβη εἰς τὸ Θεοτοκικόν. Ὁ τάδε «*ἀπεσκίρτησεν* ἐκ τῶν τάξεων τῆς Ἀντιπολιτεύσεως». Καὶ τὸ πρᾶμα τραβάει κορδόνι. Φυσικώτατο.

Διαβάζοντας κανεὶς τὰ τέτια *ἀποσκιρτήματα* φαντάζεται τοὺς ἄμοιρους βουλευτάδες μας πὼς φεύγουν ἀπὸ τὄνα κόμμα καὶ πᾶνε στ' ἄλλο *σκιρτῶντας*, δηλ. χορεύοντας, ἐξὸν πιὰ καὶ τοὺς πάρεις γιὰ κατσίκες, γιατὶ αὐτὲς τὄχουνε συνήθειο νὰ σκιρτοῦν, ἄρα καὶ νὰποσκιρτοῦν.

Αὐτὸ πάλι τὸ *μετέστη* ὁ τάδε βουλευτὴς στὸ Θεοτοκικὸ ἢ στὸ Ζαϊμικὸ κόμμα, τί σοῦ λέει; Τὸ *μετέστη* τὸ μεταχειρίζουνται οἱ σοροολογιώτατοι στὶς νεκρολογίες «*Μετέστη εἰς Κύριον* ὁ διακεκριμένος καὶ συμπαθὴς κτλ.» δηλ. πέθανε. Οἱ βουλευτάδες μαφ ὅμως δὲν πᾶνε ἀπὸ τὄνα κόμμα στ' ἄλλο γιὰ νὰ πεθάνουν, ἀλλὰ γιὰ νὰ ζήσουν καὶ καλοζήσουν βυζαίνοντας σὰ βδέλλες τὸν Προϋπολογισμό.

Οὔτε *μετέστη* λοιπὸν οὔτε *ἀπεσκίρτησε*, μὰ ἄλλαξε ἀφεντικό. Αὐτὸ εἶναι ἡ ἀλήθεια, κ' ἔτσι πρέπει νὰ γράφεται.

ΓΙΑΤΙ

χτυπᾶνε καὶ βρίζουνε, τώρα τώρα πάλι, κάθε μέρα μερικὲς πατριωτικὲς ἐφημερίδες τὸν κ. Πεσματζόγλου; Γιατὶ δὲν πλερώνουνται; Μπά! Κάθε ἄλλο. Ἴσια ἴσια καλοπλερώνουνται γι' αὐτὸ καὶ νά πῶς.

Εἶναι γνωστὸ πὼς ὁ διευθυντὴς τῆς Ἀθ. Τράπεζας πεθαίνει γιὰ ρεκλάμα κ' εἶναι ἀρκετὰ ξυπνὸς νὰ ξέρει πὼς περισσότερη ἐντύπωση κάνεις τὸν κόσμο ἅμα σὲ βρίζουν οἱ πατριωτικὲς παρὰ ἅμα σ' ἐπαινοῦν. Νά λοιπὸν ποὺ τὰ καταφέρνει μιὰ χαρὰ—πλερώνοντας, ἐννοεῖται, ὅ,τι χρειάζεται—νὰ βρίζεται κάθε πρωὶ καὶ κάθε ἀπομεσήμερο ταχτικὰ κ' ἔτσι νὰ γίνεται πάντα κουβέντα γι' αὐτὸν καὶ γιὰ τὸν Ἀράπη του.

Ἃ δὲ μᾶς πιστεύετε, ρωτῆστε τονε μυστικὰ καὶ θὰ σᾶς τὸ πεῖ ὁ ἴδιος.

ΚΑΜΑΡΩΝΟΥΜΕ

καὶ δὲν τὸ χορταίνουμε, κάπιο κύριο ἄρθρο τῆς «Κωνσταντινούπολις» ποὺ φίλος ἀγαπητὸς εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ μᾶς στείλει τώρα τελευταῖα γιὰ νὰ διασκεδάσουμε. Καὶ εἶναι στ' ἀλήθεια διασκεδαστικώτατο. Γλέντι Πολίτικο, σοῦ λέει ὁ ἄλλος, ὄχι παῖξε γέλασε.

Ἡ «Κωνσταντινούπονλινς» λοιπὸν ἡ καημένη τὰ βάζει μὲ τοὺς Μαλλιαροὺς καὶ τοὺς στέλνει «νὰ κουρεύωνται», χωρὶς νὰν τοὺς πλερώνει καὶ τὰ κουρευτικά. Κάπιος δάσκαλος ἀληθινὸς κι ὄχι κολοκυθοκέφαλος μίλησε, φαίνεται, στὰ μαθητούδια του γιὰ δημοτικὴ γλώσσα, καὶ ἡ «Κωνσταντινούπονλινς» τὸν κατακεραυνώνει μὲ τὰ φοβερὰ αὐτὰ λόγια·

«....*Καὶ ἐν τούτοις ὄχι μόνον ἐκτὸς τῆς σχολῆς, ὄχι μόνον εἰς ἰδιαιτέρας ἀναστροφὰς καὶ εἰς τὰ βιβλιοπωλεῖα ἐναβρύνονται διὰ τὸ νέον δόγμα, ὅπερ πρεσβεύουσι διὰ νὰ διακριθῶσιν ἀπέναντι τῆς μεγάλης πλειονότητος τῶν ἄλλων διδασκάλων, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς μαθητάς των μετ' ἴσης ἐγκαυχήσεως ἀποκαλύπτονται, θηρεύοντες μάλιστα καὶ προσηλύτους*».

Φοβερίζει κιόλας στὸ τέλος πὼς θἀναγκαστεῖ νἀναφέρει κι ὀνόματα «ἐὰν δὲν συνέλθωσι» καὶ ρωτάει μὲ Ἀγαθοπουλίστικη σοβαρότητα:

«Μήπως μισθοδοτοῦνται διὰ νὰ ἀσεβῶσι πρὸς ἓν ἐκ τῶν ὡραιοτέρων καὶ σεμνοτέρων Παλλαδίων, τὰ ὁποῖα τὸ γένος ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ—καὶ μάλιστα πρὸς Παλλάδιον, οὔτινος τὸ σῶμα τὸ διδασκαλικὸν ἐτάχθη ὁ πρώτιστος φρουρός;»

Καημένη «Ἑσπερινή» μας! Οἱ Πολίτικες φημερίδες σὲ γκρεμίσανε ἀπὸ τὸ θρόνο τοῦ φαμφαρονισμοῦ ποὺ στεκόσουνα περήφανα ἴσαμε τώρα!

Ο κ. ΒΙΚΕΛΑΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΙ

Δὲν ἐννοῶ καθόλου γιατὶ ὁ κ. Βικέλας μὲ τόσο πεῖσμα ὑπογράφει, πάντα μαλλιαρικὰ κατὰ τὸν τρόπο τοῦ Ἔποπα (μαλλιαρικὰ Πώπ). Τὸ *σύστημά* του, ὅπως μᾶς τὸ κήρυξε, εἶναι τὸ μεσιανὸ καὶ φρόνιμο—σύστημα ἀντάξιο τοῦ παλικαρᾶ Λουκῆ Λάρα—ποὺ ἀπέχει ἴσα (μὲ τὸ διαβήτη) κι' ἀπὸ τὸ μητρικό του ἰδίωμα κι' ἀπὸ τὴν ἀπόλυτη Ἀττικιά. Ἔτσι παραδέχουμαι νὰ μὴν ὑπογράφει *Βικέλεως*· μὰ ὅπως λέγεται Δημητράκης ἢ Δημήτρης κι' ὡς τόσο ὑπογράφει Δημήτριος, κι' ὅπως, ἂν τὸν κράζανε Νικόλα ἢ Νικολῆ ἢ Νικολάκη ἢ Νῖκο ἢ Κικῆ, θὰ ὑπόγραφε Νικόλαος, ἔτσι θαρρῶ, ἀπὸ σεβασμὸ πρὸς τὴν Ἀναλογία, πρέπει νὰ ὑπογράφει Βικέλαος. Δημήτριος Βικέλας εἶναι κάτι ποὺ, κατὰ τὴν ὡραία εἰκόνα τοῦ Κλέων Ραγκαβῆ (γιατὶ ὄχι Ραγκαβέους;), σοῦ θυμίζει βελαδωμένους Λεβαντίνους σὲ χορὸ μὲ φεσωμένες Ἐπαρχιώτισσες.

Ἡ ἰδέα δὲν εἶναι δική μου, δὲν εἶναι πρωτότυπη. Δὲ θέλω νὰ σουφρώσω τὰ ξένα, ὅπως ὁ Σουρῆς τὸν Καρύδη. Ἡ ἰδέα ἀληθινὰ εἶναι τοῦ καθηγητᾶ Χαντζηδάκεως, ποὺ ἀπὸ ἐπιστημονικοὺς λόγους πρῶτος εἶχε τὸ θάρρος νὰ γράψει Γρύπαριν τὸ Γρυπάρη καὶ Διδασκαλογιάννακιν τὸ Δασκαλογιαννάκη, καθὼς καὶ νὰ γράφει τὸν ἑαφτό μου Χατζήδακιν. Γι' ἀφτὸ τοῦ πρέπει κάθε ἔπαινος· ἄγαμαι τὸ εὔτολμον τοῦ ἀνδρός. Πρέπει ὅμως ἀνοιχτὰ νὰν τὸν κατηγορήσω ποὺ, ἐνῶ τόσο φιλόκαλα γύρισε τὴν κατάληξή του πρὸς τὸ κλασσικό, ὡς τόσο ἐκεῖνο τὸ σόλοικο *τζ* (ἢ *ντζ*), ἐκεῖνο τὸ βάρβαρο *τζ*, τὸ ἀγελαῖόν τε καὶ σκυθικόν, τὸ *τζ* ποὺ χρωστᾶμε σὲ μέρες ἐθνικῆς συφορᾶς, τὸ ἀφίνει ἀκόμα νὰ λεκιάζει τὸ ξακουσμένο του τ' ὄνομα. Τί λόγο δίνει ἀφτῆς τῆς ἀνομίας στὰ παιδιὰ ποὺ διδάσκει; τί λόγο στὴν Ἐπιστήμη τὴ ντόπια καὶ τὴν ξένη; Ἐγὼ νομίζω εἶναι προτιμότερο νὰ μὴν κινήσει τὴν κατάληξη *ης*, καὶ κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ μακαρίτη Σκυλίτση ν' ἀλλάξει τὸ βάρβαρο *τζ* σὲ *σσ*, κι' ἔπειτα νὰ κλίνει τ' ὄνομά του κατὰ τὰ τριτόκλιτα, ἔτσι ὁ Χασσηδάκης, τοῦ Χασσηδάκεως—Χασσηδάκους, ὦ Χασσήδακες! (*ρίζα χάσκω*).

Ἔπειτα μ' ὅλο τὸ θάρρος θὰ μαλώσω λίγο καὶ τὸν κ. Σκιᾶ. Κατηγορεῖς, σοφέ μου κ. Σκιᾶ, τὸ Ροΐδη ποὺ διαφέντεψε τὴν ἐθνικιὰ γλῶσσα σὲ βιβλίο γραμμένο σὲ καθαρέβουσα. Πῶς ὅμως ἡ σοφολογιάδα σου ὁ κάθαφτὸ ἀντιμαλλιαρὸς ὑπογράφεις μαλλιαρικά; Τί φής; τί σιγᾶς; Ἀπολογήσου! Δὲν ἀπαιτῶ βέβαια ἑφτὺς ἑφτὺς νὰ γυρίσεις στὸ Ἀττικὸ *Σικύας*, μὰ μεταβατικὰ μποροῦσες θαρρῶ νὰ γράφεσαι *Ἀγγούριος*, ἢ τοὐλάχιστο *Κολοκύθιος*.

Μίλησα ἴσως μὲ κάπιο πάθος, καὶ παρακαλῶ συμπαθῆστε με. Μὰ ἡ ψυχή μου βράζει ὅτα βλέπω τὴν ἐπιστημονικιὰ παρανομία.

ΠΟΥΑΛ Ο ΚΥΣΤΙΣ

Γ. Γ. Ἀφτὴ τὴ στιγμὴ ἕνας φίλος μοῦ θυμίζει πὼς κι' ὁ κ. Κανελλίδης φάσκει τε καὶ ἀντιφάσκει. Πολλὲς φορὲς μᾶς εἶπε καὶ ξανάπε πὼς τὶς ξένες λέξες ὁ πατριωτισμός του δὲν τὶς σηκώνει· μὰ τότες ἐπῶς ξηγάει τὴν *κανέλλα* μέσα στ' ὄνομά του; Πολλὰ, ἴναι ἀλήθια, εἶπε στὴ ζωή του ἄρρητα ἀθέμιτα, μὰ δὲ θὰ τολμήσει καὶ νὰ πεῖ πὼς τὸ *κανέλλα* εἶναι γνήσια ρίζα ἑλληνική. Ἡ ἐθνικιὰ τιμὴ λοιπὸν

φῃ ἄλλον». Μ' αὐτὴ τοῦ λέει: «Ἐσὺ μοῦ ἤσουν τῆς τύχης μου καὶ σένα θὰ πάρω».

Οἱ μέρες τῆς Μεγάλης Βδομάδας περνοῦν ἀργὲς χαρωπές, μὲ τὴ γλυκειὰ προσδοκία τοῦ Πάσκα. Ἀπὸ παντοῦ μαζόνονται οἱ ἄνθρωποι νὰ γιορτάσουν. Τὸ μεσημέρι τῆς πρώτης μέρας ἐκεῖ ποὺ γίνονταν ὁ χορὸς τῶν κοριτσιῶν, ἕνα βαπόρι σφύριξε χαρούμενα. Ἔφερε ἀνθρώπους ἀπ'τὴν Πόλη, ἔχταχτα, ἐνῶ περνοῦσε. Πολλοὶ ἔτρεξαν νὰ ἰδοῦν. Ὁ χορὸς ὡς τόσο μεγάλωνε. Ὁ Γιῶργος κάθονταν μπροστὰ μὲ τοὺς ἄντρες. Μπῆκε κ' ἡ Μαλάμω στὸ χορὸ κοντὰ σὲ κάπιες ἐξαδέρφες του. Σὲ κάμποσο ἔφτασαν οἱ νιοφερμένοι. Ἔτρεξαν ὅλοι οἱ ἄντρες κατ' αὐτούς. Ὁ χορὸς χάλασε. Εἶχαν ἔρθει ὡς εἴκοσι. Ὁ Λεμονάρας καλοφορεμένος, μὲ ὀμπρέλλα τοῦ ἡσκιου καὶ σκυλλὶ πολυτέλειας. Πλησίασεν ὁ Γιῶργος καὶ τὸν καλωσόρισε μὲς τὸ πλῆθος.

—Μὲ ξέρεις ποιὸς εἰμ' ἐγώ;

Τὸ κρύο γέλοιο του ἀντὶ νὰ μετριάσῃ ἔκανε πιὸ βάρβαρη τὴν ἐρώτησή του.

Τώρα ἀρχινοῦσεν ὁ γενικὸς χορός. Πῆγε αὐτὸς καὶ πιάστηκε κοντὰ στὸ Νῖκο Ἀφεντάκη. Ἀπὸ δίπλα ἦταν ἡ Μαλάμω. Ἔπιασε κουβέντα μὲ τὸ Νῖκο κοιτάζοντας αὐτή. Χαμογέλασε ἐκείνη, μὰ στὸ γύρισμα τοῦ χοροῦ βγῆκε. Ὅταν χάλασε ὁ χορὸς ἔφυγαν πυκνὲς οἱ γυναῖκες γιὰ τὰ σπίτια κ' οἱ ἄντρες σκορποῦν ἀργοί.

Πρωὶ πάλι ἄρχισεν ὁ χορὸς τῶν κοριτσιῶν. Λάμπουν τὰ πολύχρωμα ροῦχα. Φέγγει τὸ πρόσωπο τῆς Μαλάμως παρ' ἄλλοτε. Τὰ μάτια της ἀστράφτουν. Ὁ Γιῶργος καθρεφτίζεται γεμᾶτος ἔρωτα σ' αὐτά. Ἕνα τραγούδι ψάλλουν τῆς ψυχῆς του, τραγούδι σὰν γαλάζιων γιαλῶν καὶ καθαροῦ οὐρανοῦ μ' ἄσπρα χιονάτα σύννεφα. Καὶ ψηλόνει τὸ τραγούδι στὸν ἁπλὸ κι' ὡραῖο ἦχο τοῦ βιολιοῦ. Εἶναι τ' ὀμορφότερο κορίτσι τοῦ χωριοῦ, εἶχε πεῖ ὁ Λεμονάρας. Μποροῦσαν νὰ μὴ βλέπουν κι' ἄλλοι τὸν ἥλιο. Ὅλα τὰ παιδιὰ κείνη θωροῦσαν. Καὶ τόσο τὸ καλλίτερο γι' αὐτόν, ποῦ σὲ τόσους ἦταν ὁ διαλεχτός. Αὐτὸν μοναχὰ ἐκείνη κοίταζε.

Ἀργότερα γίνονταν γάμος. Δὲ θὰ ἔμενε κανένας στ' ἀλῶνι. Ἦταν καλεσμένος κι' αὐτός. Ἀργά, ἀργὰ πέρασε τὸ μεσημέρι, ὅταν τέλειωσαν στῆς νύφης τὸ σπίτι. Στέκονταν στὸ ποδάρι, ἕτοιμοι νὰ φέβγουν. Κάπια γυναῖκα γύρεψε νερό.

Γύρισεν ὁ Λεμονάρας μ' ἕνα ποτῆρι στὴν Μαλάμω, ποῦ στέκονταν ἐκεῖ σιμά.

—Ὁρίστε· νερὸ εἴπατε;

Κόκκινη καὶ γελῶντα γύρισε ἐκείνη ἀλλοῦ τὸ πρόσωπο.

—Μὰ εἶπα ἐγὼ νερό;

Ὁ Γιῶργος μὲ ντροπὴ κοίταζε γύρω τὰ πρόσωπα τῶν γυναικῶν. Τί θὰ ἔλεγαν ἂν τοῦ φώναζε:

—«Κρῖμα, γελάστηκες».

Ἕνα κορίτσι πίσω του γελοῦσε μ' ἄλλα. Ἡ Ἑλένη τοῦ Σοφοῦ.

—Κοίταζε, αὐτὸς ζήλεψε γιὰ τὸν ἄλλο· πῶς θὰ κοιτάζῃ τώρα τὴ Μαλάμω!

Ντράπηκε αὐτός, κοκκίνησε. Κεῖνα γελοῦσαν τώρα. Γύρισε τότε καὶ τῆς ἔστειλε ἕνα φιλὶ μὲ τὸ λουλοῦδι ποῦ κρατοῦσε. Τὰ γέλοια της ἔπαψαν. Εἶχαν τελειώσει ὅλα καὶ κατέβαιναν. Σύρθηκε ἀπάνω της ἐκεῖ ποῦ περνοῦσε. Τὴ στοχάστηκε κατακόκκινη σὰν ἀναμμένο κάρβουνο.

Ὅταν ὁ ἥλιος ἔγερνε στὰ βουνὰ τῆς δύσης, περνοῦσεν ἀπ' τὸ σπίτι της. Τὰ σύννεφα ἦταν βυσσινιά, χρυσὲς φωτιές. Τὸ σπίτι της ἐξοχικό, κατάκλειστο. Ὁ ἥλιος βασίλευε στὰ τζάμια του μενεξεδένιος. Ἀκολούθησε τὸ δρόμο στὸ ἐξοχικό. Δυὸ ἀγάπες κρατοῦσαν στὴν καρδιά του. Τὰ χρώματα τ' οὐρανοῦ σβυοῦσαν. Σιμὰ στὸ δρόμο τῶν πηγαδιῶν εἶδε τὴ Μαλάμω καὶ τὴν Ἑλένη μαζὶ ποῦ ἐρχόνταν κουβεντιάζοντας.

(Ἀκολουθεῖ)

ΝΙΚΟΣ ΜΑΡΓΩΜΕΝΟΣ

παιτεῖ νὰν τὴν ἀλλάξει. Τί κι' ἃ δὲν ἤξεραν οἱ παλιοὶ τὴν κανέλλα; Μήτε καὶ τὰ τραβάγια δὲν ἤξεραν, κι' ὡς τόσο τὰ ἑλληνίσαμε ἐμεῖς σὲ *ἱπποσιδηροδρόμους*, καὶ μάλιστα πολὺ πρόχειρα, ὅπω εἶναι φυσικὸ νὰ περιμένεις ἀπὸ ἔθνος ποὺ ἐφτύχησε νὰ βγάλει *Βραχεῖς* καὶ *Χασσηδάκεις* (ρίζα *χάσκω*) καὶ *Ἀγγουρίους*. Λοιπὸν πρέπει ὁ κ. Κανελλίδης νὰ προχωρήσει μὲ τὴν ἴδια ἀναλογία· νὰ πεῖ, ἡ κανέλλα εἶναι μυρουδᾶτο φυτὸ τῆς Κελάνης ποὺ φλούδα του κοπανιστὴ μπαίνει στὰ γαλατομπούρεκα. Ἔτσι, Κύριοι, ὁ πατριωτισμὸς κι' ἡ ἀναλογία πρὸς τὸν *ἱπποσιδηρόδρομον* ἀπαιτεῖ, ἐγὼ ὁ Κανελλίδης νὰ γράφουμαι Τριπτοφλοιοκελανευωδεστατοφυτογαλακτοπλακουντίδης.

ΣΥΝΕΙΘΙΣΜΕΝΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΚΑΤΙ...

Καὶ στὸ λαρό Σου μέτωπο
καὶ στὸ μορφό Σου μάτι
ἀργοκινιέται κάτι:
χαρὲς καὶ συλλοή.—

Σὰν ἥσκιος καὶ σὰν ὄνειρο
στοῦ πόθου τὸ κρεββάτι
καὶ μοῦ θυμίζει κάτι,
πολὺ πολὺ ἀγάπησα...

Μονάχα, πῶς στὸ μέτωπο
καὶ στὸ λαρό Σου μάτι
αὐτὸ πάργοκινιέται
εἶν' ἄφταστο, καὶ Σύ

Εἶσ' Ἄφταστο ὀνείρατο
καὶ ξέμακρο Παλάτι
καὶ μοῦ θυμάεις κάτι
ποῦ πάντα θὰ πονῇ!..

ΕΥΑΝΘΙΑ ΧΑΤΖΗ

Γιάννινα, Σεπτέβρης τοῦ 1905

ΧΑΡΑΧΤΗΡΕΣ

ΠΟΛΥΛΟΓΙΑ

Ἡ πολυλογία, ἂν ἤθελε κανεὶς νὰ τὴν προσδιορίσῃ, μπορεῖ νὰ πῇ πῶς εἶναι ἀμολυσιὰ τῆς γλώσσας· κι ὁ πολυλογᾶς σὰν κάτι τέτοιο· δηλαδή, εἶναι ἱκανὸς σ' ὅποιον τόνε συναπαντήσῃ καὶ τοῦ μιλήσῃ γιὰ ὅ,τι δήποτε νὰ τοῦ εἰπῇ, ὅτι δὲ λέει τίποτα καὶ ὅτι ἀφτὸς τὰ ξέρει ὅλα καὶ θὰ τὰ μάθῃ καὶ κεῖνος, ἂν τὸν ἀκούῃ. Κι ἀνίσως στὸ ἀναμεταξὺ θελήσῃ ὁ ἄλλος νὰ τοῦ ἀποκριθῇ, δὲν τοῦχει τίποτα νὰ τοῦ εἰπῇ: «Ἐσὺ νὰ μὴ λησμονήσῃς ἐκεῖνο ποῦ ἔχεις σκοπὸ νὰ μοῦ λές», καὶ «Καλὰ ποῦ μοῦ τὸ θύμησες», καὶ «Ἔχει κάποιο διάφορο καὶ τὸ νὰ λὲς πολλά», καὶ «Ἀφτὸ ποῦ δὲ σοῦ εἶπα», καὶ «Γλήγορα βέβαια μπῆκες στὸ νόημα», καὶ «Ἀπὸ πολλὴν ὥρα σὲ παραφύλαγα ἂν θὰ συφωνήσῃς μ' ἐμένα» καὶ μὲ τέτοια ἄλλα νἀρχίζῃ, ὡς ποῦ νὰ μὴ πάρῃ μήτε ἀνάσα κεῖνος ποῦ τοῦ μιλάει. Κι ὅταν πιὰ πιπιλίσῃ τὸ μυαλὸ καθενὸς χωριστά, εἶναι ἱκανὸς νὰ πάῃ ἐκεῖ ποῦ εἶναι πολλοὶ μαζεμένοι καὶ νὰ τοὺς κάνῃ νὰ φύγουν κι ἂς συζητοῦσανε στὸ ἀναμεταξὺ γιὰ δουλιά τους, καὶ μπαίνοντας στὰ σκολιὰ καὶ στὰ γυμναστήρια νὰ μὴν ἀφίνῃ τὰ παιδιὰ νὰ κάνουνε μάθημα, λέγοντας στοὺς δασκάλους καὶ στοὺς γυμναστὲς ὅ,τι προφτάσῃ. Εἶναι ἱκανὸς ὅσους λὲν ὅτι θὰ φύγουν, νὰ τοὺς συντροφέψῃ καὶ νὰ τοὺς πάῃ ἴσαμε τὸ σπίτι τους· καὶ νὰ δίνῃ πληροφορίες σ' ὅσους ρωτᾶνε πότε θἀρχίσῃ ἡ βουλὴ καὶ συνάμα νὰ δηγηθῇ τὴ λογοτριβὴ ποῦ γίνηκε στὸν καιρὸ τοῦ ρήτορα Ἀριστοφῶντα καὶ τὸν πόλεμο, τῶν Λακεδαιμόνιων στὸν καιρὸ τοῦ Λύσαντρου, καὶ μὲ ποιὰ πετυχιὰ ἔβγαλε κι ἀφτὸς λόγους μπροστὰ στὸ λαό, κ' ἐνῷ δηγιέται νὰ χώνῃ στὴ μέση τῆς κουβέντας κατηγορίες γιὰ τὸ λαό, ὡς ποῦ ὅσοι τὸν ἀκοῦν ἢ νὰ τοῦ κλείσουν τὸ στόμα ἢ νὰ νυστάξουν ἢ νὰ φέβγουνε στὸ ἀναμεταξὺ ἀφίνοντάς τονε μονάχο. Εἶναι ἱκανὸς νὰ μὴ σ' ἀφίνῃ νἄχῃς γνώμη κι ὅταν δικάζετε μαζὶ καὶ νὰ μὴν ἰδῇς, ἂν εἶστε μαζὶ στὸ θέατρο, καὶ νὰ μὴ φᾷς ἂν βρεθῆτε στὸ ἴδιο τραπέζι, λέγοντας, ὅτι εἶναι δύσκολο στὸν πολυλογᾶ νὰ σωπαίνῃ κι ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ πάψῃ κι ἂν ἀκόμα φανῇ πιὸ φλύαρος κι ἀπὸ τὸ χελιδόνι. Εἶναι ἱκανὸς νὰ τὸ βαστάξῃ κι ἂν κοροϊδέβεται κι ἀπὸ τὰ παιδιά του ἀκόμη, ὅταν ἐνῷ αὐτὸς θέλῃ πιὰ νὰ κοιμηθῇ, τὸν προστάζουνε νὰ τά νανουρίζῃ λέγοντάς του: «Λέγε μας τίποτα, μπαμπᾶ, γιὰ νὰ μᾶς πάρῃ ὁ ὕπνος.»

ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΣ

ΠΑΝΤΑ Η ΙΔΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

Ἀγαπητέ μου «Νουμᾶ»,

Ἀφτὰ ποὺ σοῦ στέλνω σήμερα, σὲ κανέναν ἄλλο σκοπὸ δὲν ἀποβλέπουν, παρὰ στὸ νὰ δείξουνε γιὰ μυριοστὴ φορὰ σὲ τί χάλια βρισκόμαστε, χάρη στὸ βρώμικο ψοφῆμι: τὴν καθαρέβουσα.

—Συνειθισμένη ἱστορία, θὰ μοῦ πεῖς ἴσως· καὶ γι' ἀφτὸ δὲ θὰ παραξενεφτῶ διόλου, ἂν τὴν πετάξεις ὁλόϊσα στὸ καλάθι σου· μὰ πρὶν τὸ κάνεις ἀφτό, διάβασέ τηνε σὺ τοὐλάχιστο, γιὰ νὰ καμαρώσεις, σὰν κ' ἐμένα, τὴν «πτωχαλαζονεία», τὴν ψωροπερηφάνειά μας.

Κάμποσος καιρὸς εἶναι τώρα ποὺ ὁ δεσπότης τοῦ νησιοῦ μας γύριζε στὰ χωριὰ τῆς ἐπαρχίας του κάνοντας τὴν ταχτική του περιοδεία, καθὼς ποὺ κάθε δυὸ χρόνια συνειθίζει νὰ τὸ κάνει ἀφτό, γιὰ νὰ διεῖ κι ἀπὸ κοντὰ τὸ πνεματικό του κοπάδι, νὰ τὸ συβουλέψει στὸ καλό, νὰ τὸ διαφεντέψει γιὰ νὰ στέκεται πιστὸ καὶ στέριο στὴ θρησκεία τῶν πατέρω μας, ἢ γιὰ νὰ σιάξει τὶς διάφορες ὑπόθεσες καθεμιᾶς κοινότητας, βλέποντας τοὺς λογαριασμοὺς τῶν ἐκκλησιῶνε, διορίζοντας καινούργιους Ἐπιτρόπους σὲ δάφτες ἢ Ἐφόρους στὰ Σκολιά μας, συβιβάζοντας ἀντρόγυνα κακιωμένα καὶ λογιῶν τῶ λογιῶν ὑπόθεσες.

Μιὰ Κυριακὴ ἔτυχε νὰ βρεθῶ κι ὁ ὑποφαινόμενος στὴν ἐκκλησιὰ ἑνὸς μεγάλου χωριοῦ, ποὺ γινότανε δεσποτικὴ λειτουργία, ἴσια-ἴσια πάνω στὴν ὥρα ποὺ θὰ μιλοῦσε ὁ δεσπότης. Στάθηκα ἴσα μὲ τὸ τέλος τοῦ λόγου του. Δὲ θὰ σοῦ ἀραδιάσω τώρα ἑνα-ἑνα τί εἶπε καὶ τί δὲν εἶπε. Σοῦ λέω μονάχα πὼς πῆρε θέμα τὴν περικοπὴ τοῦ Βαγγέλιου κείνης τῆς Κυριακῆς κι ἀφοῦ τηνὲ ξήγησε ξάστερα γιὰ νὰ τὴν καταλάβει ὅλος ὁ κόσμος, ξάνοιξε κατόπι τὴν ὁμιλία του κι ἄρχισε νὰ διαλαλεῖ τἀψηλὰ διδάγματα τῶ θεϊκῶνε λόγων καὶ νὰ ξεδιαλύνει τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ὄχι τρομάζοντας τὸν κόσμο μὲ *Κόλασες αἰώνιες* ἢ τάζοντάς του Παράδεισους καὶ λαγοὺς μὲ πετραχήλια, σὰν ποὺ συνειθίζουνε δυστυχῶς οἱ περσότεροι δεσποτάδες καὶ ἱεροκήρυκές μας, ἀλλὰ μὲ λόγια ἁπλά, πραχτικὰ καὶ διαφωτιστικὰ ποὺ σοῦ φωτίζουνε καὶ ζεσταίνουνε τὴν καρδιά, σὲ παρηγοροῦνε, σὲ συνεπαίρνουνε καὶ σ' ἀνεβάζουνε λιγάκι ψηλότερα ἀπὸ τὸ βοῦρκο τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Καὶ μὲ τέτοια στοργὴ μιλοῦσε στὸ ἐκκλησίασμα, μὲ τόση ψυχοπόνεση σὰ σπλαχνικὸς πατέρας τὸ συβούλεβε, ποὺ ὅλος ὁ κόσμος, μικροὶ μεγάλοι λὲς καὶ κρέμονταν ἀπὸ τὰ χείλια του καὶ καταπίνανε λαίμαργα τὰ λόγια του, σὰν τὴ διψασμένη καὶ ξεραμένη γῆς, ποὺ καταπίνει καὶ ρουφάει μονομιᾶς τὸ δροσερὸ βροχόνερο, ποὺ ἀπὸ καιρὸ καρτεροῦσε καὶ λαχταροῦσε· καὶ στὶς μικρὲς πάψες ποὺ γινόντανε ἀνάρια, σὰν ἤθελε ὁ δεσπότης νὰ πάρει τὴν ἀνάσα του καὶ νὰ ξεκουραστεῖ λιγάκι, γινότανε τέτοια σιγαλιά, ποὺ μπόρειες νἀκούσεις καὶ τὸ φτερούγιασμα μύγας.

Κι ὅλ' ἀφτά, γιατὶ ἂν τὸ νοιώσεις; Ρώτημα θέλει; Γιατὶ μίλησε στὴ γλῶσσα μας, φίλε μου, μάλιστα, στὴ ζωντανή μας γλῶσσα κι ὄχι μὲ ρητορικὰ σκήματα καὶ μὲ λέξες φουσκωμένες καὶ ξετρυπωμένες ἀπὸ τὸ ὁμηρικὸ λεξικὸ καὶ μὲ *ἠθικὰς ἀναβεννήσεις* κι ἄλλα τέτια ποὺ μᾶς σαλίζουνε κάθε φορὰ οἱ ἱεροκήρυκές μας ξεκουφαίνοντας τὸν κόσμο μὲ λέξες, λέξες, λέξες καὶ μονάχα λέξες. Κι ἂν καμιὰ φορὰ ἔπαιρνε κανὰ ρητὸ ἀπὸ τοὺς *ψαλμοὺς* τοῦ Δαβὶδ ἢ ἀπὸ τὸ κείμενο τοῦ Βαγγέλιου ἢ ἀπ' ἄλλοῦ πουθενά, τὸρμήνεβε καὶ τὸ ξεδιάλυνε μὲ λόγια τόσο ἁπλά, ποὺ κ' ἕνα μικρὸ παιδάκι, τόσο δά, μποροῦσε νὰ τὰ νοιώσει. Καὶ στὰ τελευταῖα σὰν ἔπαψε πιὰ τὴν ὁμιλία του ὁ καλὸς δεσπότης καὶ κατεβαίνοντας ἀπὸ τὸ *δεσποτικὸ θρόνο* μπῆκε στ' Ἅγιο Βῆμα, σ' ὁλονῶν τὰ πρόσωπα ἔβλεπες ζουγραφισμένη τὴ χαρὰ γιὰ τὰ ὄμορφα λόγια τοῦ δεσπότη ποὺ τὰ νοιώσανε ὅλοι κατάβαθα, κ' ἐγὼ τόσο ἐνθουσιάστηκα, ποὺ πίστεψέ με, φίλε μου, ἂ δὲν εἶταν ἐκκλησιὰ ἐγὼ πρῶτος θἄδινα τὸ *σύνθημα* γιὰ χειροκρότημα.

— Ἴσα μ' ἐδῶ πάγει καλά, θὰ μοῦ πεῖς ἔ; Τί κάθεσαι λοιπὸν καὶ μοῦ τσαμπουνίζεις στὴν ἀρχὴ γιὰ καθαρέβουσες;

Μὰ μὴ βιάζεσαι καὶ δὲν τέλειωσα ἀκόμα. Ἄκου παρακάτου καὶ θὰ μὲ δικαιώσεις.

Μετὰ τὴ λειτουργία βγήκαμε μ' ἕνα φίλο μου καὶ καθίσαμε σ' ἕνα μεγάλο καφενεῖο τοῦ χωριοῦ καὶ διατάξαμε καφέδες. Πλάϊ μας ἤρτε καὶ κάθισε ἀφοῦ μᾶς χαιρέτισε μιὰ παρέα ἀπὸ μερικοὺς γνωρίμους μας *γραμματισμένους* — ἔχω τὸ λόγο μου κ' ὑπογραμμίζω τὴ λέξη·—παραπέρα μὲς στὸ ἴδιο καφενεῖο καθόντανε πεντέξη ἀθρῶποι νοικοκυραῖοι, χωριανοὶ ἁπλοὶ κι ἀγράμματοι ποὺ κεῖνη τὴν ὥρα λέγανε ἀνάμεσό τους τὶς ἐντύπωσές τους γιὰ τὸ λόγο τοῦ δεσπότη.

—Τί ὄμορφα ποὺ μίλησε ὁ δεσπότης σήμερα! ἔλεγ' ἕνας ἀπὸ δάφτους. Γειὰ στὸ στόμα του! ἡ ἐφκή του μετὰ μᾶς! Ἀκούσαμε δυὸ λόγια, ἀδερφέ, κι ἄνοιξε ἡ καρδιά μας! Ἄχ! πόσο μεγάλη εἶν' ἡ πίστη μας, μὰ μεῖς δὲ θέλουμε νὰ τὸ καταλάβουμε..... Καὶ ξακολουθοῦσανε νὰ σκολιάζουνε κάθε φράση τῆς ὁμιλίας ποὺ θυμοῦντανε.

Δυὸ τρεῖς ἀπὸ τοὺς πλαϊνούς μας δασκαλοθρεμμένους ποὺ φαίνεται ν' ἀκούσανε στὸ σκολιὸ λίγο Ξενοφῶντα ἢ Ἰσοκράτη, χαμογελοῦσανε περιπαιχτικὰ στὶς κρίσες τοῦ ἁπλοῦ κείνου χωριάτη. Ἕνας τους τότε, ἄρχισε σιγανὰ γιὰ νὰ μὴν ἀκούγεται νὰ λέει στοὺς ἄλλους πὼς τίποτις δὲν ἄξιζε ὁ λόγος τοῦ δεσπότη, πὼς δὲν ἤξερε νὰ μιλήσει καθόλου *ἑλληνικά (!)*, παρὰ μίλαε τόσο ἁπλά, ποὺ κ' ἕνα ἀνήξερο παιδὶ μπόρειε νὰ πεῖ τέτια λόγια. Ἔμειναν ὅλοι σύφωνοι κι' ἀρχίσανε μὲ τὴν ἀράδα ὅλοι νὰ κατακρίνουνε τὸ δεσπότη:

—Χαρὰ στὸ δεσποτικὸ τὸ λόγο! Καλὲ τί πράματα εἶν' ἀφτά; νὰ μὴ μπορεῖ ὁ βλογημένος νὰ ταιτιάξει κοντὰ-κοντὰ δυὸ λέξες τῆς ἀθρωπιᾶς, μονά-

χα νὰ μιλάει σὰ χαμάλης! Καὶ νἄχεις ἀπὸ κεῖ τοὺς χωριάτες ἀφτούς, τὰ τοῦβλα, νὰ σοῦ τονὲ θαμάζουνε!

—Μπᾶς κ' εἶναι *μαλλιαρός;* εἶπε πιὸ σιγαλινὰ ἕνας ἄλλος, δείχνοντας μὲ τὸ κεφάλι του κατὰ τὸ μέρος μας καὶ μισοσφαλνώντας τὸ μάτι.

Ὅσο σιγανὰ κι ἂν τὸ εἶπε ἀφτό, τὸ πήρανε τἀφτιὰ καὶ τῶ δυονῶ μας. Ἐγὼ δὲ μίλησα καθόλου, παρὰ τοὺς ἔβλεπα μὲ τρόπο σὰ νὰ τοὺς λυπούμουνα γιὰ τὶς σκουριασμένες ἰδέες τους. Μὰ ὁ φίλος μου νεβρικὸς κι ἀνυπόμονος σὰν ποὺ εἶναι, ξερόβηξε σὰ νἄθελε νὰ μιλήσει.

—Μὰ δὲν εἶδες τόσα *μαλλιὰ* στὸ κεφάλι του καὶ στὰ γένεια του, ἀδερφέ; ἀπάντησε στὸ ρώτημα κάπιος ἄλλος γιὰ νὰ δείξῃ ξυπνάδα, γελώντας ὕστερα μονάχος του γιὰ τὸ ἄνοστο καλαμποῦρι του.

—Μὲ τὸ συμπάθειο, κύριοι, λέει ξάφνου σὲ δάφτους ὁ φίλος μου, ποὺ δὲ βάσταξε πιά· μπᾶς καὶ νομίσατε πὼς ὅλοι ὅσοι βρισκότανε μὲς στὴν ἐκκλησιὰ κι ἀκούγανε τὴν ὁμιλία τοῦ δεσπότη, ξέρανε γράμματα κ' εἴπανε διαβασμένοι σὰν καὶ λόγου σας; Ἔπρεπε λοιπὸν ὁ δεσπότης γιὰ πέντε δέκα γραμματισμένους ποὺ τὸν ἀκούγανε, νὰ μιλήσει σὲ γλῶσσα ποὺ νὰ μὴ τὸν καταλάβαινε τόσος καὶ τόσος κόσμος ποὺ μαζέφτηκε σήμερα στὴν ἐκκλησιά σας, γιὰ νὰ διεῖ καὶ νἀκούσει τὸ δεσπότη του; Σὰ νὰ μοῦ φαίνεται, κύριοι, πὼς δὲν καλοσκεφτήκατε, πρὶ νἀνοίξετε τὸ στόμα σας γιὰ νὰ κατακρίνετε τὸ δεσπότη καὶ νὰ ἐλεεινολογεῖτε τοὺς ἀγαθοὺς ἀφτοὺς χωριανούς σας ποὺ μιλήσανε σύφωνα μὲ τὴν ὑπαγόρεψη τῆς καρδιᾶς τους.

Ὅλοι τους σταθήκανε μ' ἀνοιχτὸ στόμα σὰ χάχηδες καὶ κοιτάζανε τὸ φίλο μου ποὺ ἄρχισε νἀνάβει. Καὶ μὲ μιᾶς ἀρχίσανε νἀλλάζουνε γνῶμες.

— Σὰν καλὰ μᾶς τὰ κοπανάει, λέει ἕνας.

— Καὶ τόντις, ἀδερφέ, συφώνησε κι ἄλλος, δίκιο ἔχει ὁ κύριος ἀπὸ κεῖ. Ποιὸς θὰ τὸν ἔνιωθε τὸ δεσπότη, σὰ μιλοῦσε βαθειά; Κανένας. Ἐδῶ εἶναι χωριά.

— Ἔτσ' εἶναι, εἶπαν ὅλοι τους, ὁ ἕνας κατόπι τοῦ ἄλλου.

— Δὲ σᾶς λέω... ναί... δίκιο ἔχετε... μὰ ὄχι πάλε, ἀδερφέ, καὶ τόσο ἁπλά! εἶπε καὶ κεῖνος ποὺ πρωτομίλησε, μὴ θέλοντας νὰ παραδεχτεῖ ἀμέσως πὼς ἔχει ἄδικο.

★

Τέτια, φίλε μου. Δὲν εἶχα δίκιο λοιπὸ νὰ λέω πὼς τὰ χάλια μας ἀφτὰ τὰ χρουστᾶμε στὴν κυρὰ καθαρέβουσα; Ὡς τόσο, ἐμεῖς τὸ γουδὶ τὸ γουδοχέρι. Τί θἄλεγε ἄραγες ὁ Μιστριώτης σας, ἂν ἄκουγε τὴν ὁμιλία τοῦ δεσπότη μας; Διαβάσαμε ἀφτὲς τὶς μέρες πὼς ἐδῶ καὶ λίγον καιρό, σ' ἕνα *πατριωτικὸ* λόγο του ἔβρισε πάλε τοὺς δημοτικιστὲς καὶ *ὑπερημύνθη τῶν πατρίων* συσταίνοντας νὰ προσέχουμε νὰ μὴν καταστρεφτοῦνε *θρησκεία καὶ γλῶσσα* καὶ διαλαλώντας στὸν κόσμο πὼς ἡ «ἡμετέρα πατρὶς περιέχει ἀδάμαντας καὶ ρωστῆρας τηλαυγεῖς»! Ἀδύνατο σὲ κάθε λόγο του νὰ μὴν ἀνακατώσει τέτιες σαχλαμάρες ὁ ξεκουτιάρης ἀφτός.

Φωνάζετε, οὐρλιάζετε, σάπιοι ἀθρῶποι, σκίζετε τὸ λαρύγγι σας καὶ χτυπιέστε κάτω ἀπὸ τὸ κακό σας. Μονάχα ἀφτὸ σᾶς ἀπόμεινε νὰ κάνετε, ἀφοῦ ὅλες οἱ συκοφαντίες καὶ οἱ ψεφτιὲς ποὺ μ' ἀφτὲς ξεγελούσατε τὸν κόσμο τόσον καιρό, δὲν ἔχουνε πιὰ σήμερα πέραση. Ἡ Ἰδέα τραβάει τὸ δρόμο της καὶ τίποτις πιὰ δὲ δύνεται νὰ τῆς τὸν κόψει. Ριζοβόλησε βαθιὰ μὲς στὴν ἑλληνικὴ φυλὴ καὶ σὲ λίγο θὰ φέρει τοὺς ποθούμενους καρπούς της. Μὴ σᾶς μέλει. Πίσωθέ σας ἔρχεται καινούργια γενεὰ ἀντριωμένη μὲ ἀτσαλένιον ὀργανισμὸ καὶ μὲ γερὸ μυαλό, ὄχι σκουριασμένο σὰν τὸ δικό σας. Κάντε της τόπο νὰ περάσει, τεμπέληδες, ἢ ἀ δὲν παραμερίσετε θὰ πατήσει πάνω στὰ βρωμοτόμαρά σας, νικήτρα καὶ διαλαλήτρα τῆς Ἀλήθειας καὶ καταφρονήτρα τῆς Ψεφτιᾶς.

Διεῖτε τὴν κατάντια σας, ποὺ μᾶς ρίξατε. Κοιτάχτε σὲ τί κατάσταση φέρατε τὸ Ἔθνος σακατέβοντας τὸ μυαλό του τόσο ποὺ νὰ νομίζει ντροπὴ τὸ νὰ μιλάει τὴ γλῶσσα του τὴ ζωντανή, σὰν κείνους ποὺ συνειθίσανε ξυπόλυτοι καὶ ντρέπονται παπουτσωμένοι νὰ φανοῦνε στὸν κόσμο. Κοιτάχτε τὸ ἐθνοχτόνο ἔργο σας καὶ καμαρώστε το. Μὰ σᾶς φτάνει πιά· τὸ ἄστρο σας χάθηκε· ἡ ψέφτικη λάμψη του σβύστηκε μπροστὰ στὶς ὑπέρλαμπρες ἀχτῖδες τοῦ Ἥλιου τῆς Ἀλήθειας ποὺ σὲ λίγο θὰ προβάλει καὶ θὰ περιλούσει μὲ τὸ ἀθάνατό του φῶς ὅλον τὸν κόσμο. Στὴν καινούργια ἀρτὴ Ἀνατολὴ ὅλοι ἐμεῖς ταπεινοὶ προσκυνητάδες της ἔχουμε γυρισμένα τὰ μάτια τοῦ νοῦ καὶ τῆς ψυχῆς μας.

Νησὶ τῆς Μυτιλήνης, 8 τοῦ Νοέβρη 1905.

ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΗΣ

ΤΡΙΚΥΜΙΑ

Σὲ νύχτα θεοσκότεινη, βαθειὰ σὲ μαύρη πλάση
ἔρμη βαρκοῦλα πολεμάει μιὰ ρήχη νὰ προφτάσῃ·
καὶ μέσα νέος, μὲ τ' ἄχαρο κουπί του συντριμμένο,
γλείφει τὴν ἄρμη, ποῦ τοῦ σκάει τὸ κῦμα ἐρεθισμένο.

Γύρω πληθαίνει ἡ σκοτεινιὰ τρομαχτικὴ καὶ κρύα·
λυσσομανοῦν τ' ἄγρια νερὰ καὶ τ' ἄγρια στοιχεῖα·
καὶ ὅπου στραφοῦν τὰ μάτια σου δὲ βλέπουν ἕνα φῶκι,
παντοῦ ἀντικρύζουν, στ' οὐρανοῦ τὴν ἄβυσσο, τὴ φρίκη.

Πότε στοῦ ἀφροῦ τὴν κορυφὴ τὴ βάρκα βλέπεις νἄναι·
πότε σ' ἀθώρητο βυθὸ τὰ κύματα τὴν πᾶνε
καὶ πότε στὴν ἀναλαμπὴ τῆς ἀστραπῆς, ποῦ σκάζει,
φωνὴ τρομάρας μέσαθε τοῦ νειοῦ τὸ στῆθος βγάζει.

Κ' ἡ θάλασσα δέρνει βαρειὰ κάθε ριζὸ καὶ βράχο,
δέρνει καὶ τ' ἄμοιρο κορμὶ στὴ βάρκα του μονάχο·
στὴν Πλάση δὲν παρακαλεῖ γι' αὐτὸ κανεὶς—τί κρίμα!
βόηθα, Χριστὲ, τὸ ἔρμο παιδί, ποῦ χάνεται στὸ κῦμα.

Κέρκυρα. Α. ΒΡΑΝΑΣ

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

Στὸ Θουκυδίδη τοῦ φύλλου μας 170 ἔγιναν μερικὰ τυπογραφικὰ λαθάκια, καὶ παρακαλοῦμε διορθῶστε τα· δηλαδὴ

Στ. 2, ἀράδ. 1 γρ. *τοὺς πολεμοῦσαν* ἀντὶς *τὴν πολεμοῦσαν.*

Στ. 3, ἀράδ. 11 γρ. *ναὶ καλοκυβέρνητοι* ἀντὶς καὶ *καλοκυβέρνητοι.*

Στ. 7, ἀράδ. 8 γρ. *ὅπως* ἀντὶς *ὅμως.*

Στ. 10, ἀράδ. 3 γρ. *ὅπως* ἀντὶς *ὅμως.*

— Στὸ «Φῶς» τῆς Καλαμάτας ὁ φίλος Νέδοντας δημοσίεψε ἄρθρο πολὺ δυνατὸ γιὰ τὸ «Γλωσσοεθνικὸ ζήτημα». Μαζὶ μὲ ἄλλες ἀλήθειες μιλάει σ' αὐτὸ καὶ γιὰ τὴ «βρωμοκαθαρεύουσα», ποὺ πρώτη φορὰ, θαρροῦμε, τῆς δίνεται ὁ ὀξύμωρος αὐτὸς καὶ ἀληθινώτατος τίτλος.

— Κάπιος Ἀθηναῖος φημεριδογράφος γράφοντας γιὰ τὸν Ἴψεν τονὲ λυπήθηκε καὶ τοῦ χάρισε . . . μέλλον. «Ἔχει μέλλον ὁ Ἴψεν» μᾶς εἶπε, καὶ πολὺ σωστά, ἀφοῦ παρόν ἔχουνε μόνο οἱ Ἀμπελάδες καὶ οἱ Δημητρακόπουλοι.

— Ὁ κ. Μιχαλάκιος Ἀργυρόπουλος, ὁ «ἐν Σμύρνῃ ἐπιτυχῶς τὰς Μούσας θεραπεύων» παρασημοφορέθηκε, γιατὶ —λένε οἱ «Ἀθῆναι»—«συνέδεσε πνευματικῶς τὸν ἔσω μὲ τὸν ἔξω Ἑλληνισμόν».

— Μπορεῖ νἆναι σωστὸ κι αὐτὸ, καλὸ θἄτανε ὅμως νὰ μᾶς λέγανε κι ἂν ἡ συγκοινωνία, νὰ ποῦμε, γίνεται μὲ βαπόρια, μὲ σιδερόδρομο ἢ μὲ τὰ Ἀνατολίτικα κουτσοτράγουδα τοῦ κ. Μιχαλακίου.

— Γιὰ τὴ «Ματιὰ» τοῦ Ἀβάζου δημοσίεψε μιὰ σοφὴ καὶ χαριτωμένη κρίση κάπιος κύριος Ι. Μ. στὴν «Ἑστία» τῆς Τετράδης.

— Κοντὰ στ' ἄλλα, σοφὰ καὶ χαριτωμένα πάντοτε, λέει κι αὐτό· δὲν πιστεύει δηλ. ὁ Πάλλης νὰ γράφει τὴν ἐμπορικὴ ἀλληλογραφία του οὔτε ὁ Ταγκόπουλος νἄγραφε τὶς ρετσέτες του, μιὰ φορὰ ποὔκανε τὸ γιατρό, στὴ δημοτικὴ γλῶσσα.

— Βαρβάτο ἐπιχείρημα κι αὐτὸ γιὰ νὰ πολεμήσουν τὴ δημοτική. Μπορεῖ νἆναι καὶ λογικό· δὲν ξέρουμε.

— Λέει ὅμως καὶ μιὰ ἀλήθεια ὁ κ.Ι. Μ. Ὅτι δηλ. ὁ Ἀβάζος γιὰ νὰ γράψει τὴ «Ματιά» του στὴ δημοτικὴ ἔπαθε ἀπὸ κάπια ἀρρώστεια «δυστυχῶς πολὺ διαδεδομένην ἐπ' ἐσχάτων εἰς τὸν τόπον μας».

= Ἡ ἀρρώστεια αὐτὴ λέγεται ΑΛΗΘΕΙΑ καὶ μακάρ μιὰ τέτια ἐπιδημία νἄπερτε σ' ὅλο τὸ Ρωμαΐίκο.

Ο ΙΔΙΟΣ

ΦΟΝΟΠΑΖΑΡΟ ΒΔΟΜΑΔΙΑΤΙΚΟ

Ἀπὸ Πέμτη σὲ Πέμτη

Ὑπουργὸς Ἐσωτερικῶν ὁ Κυρ. Μαυρομιχάλης.

Σκοτωμοί. Ἐπαρχίες 5.

Λαβωμοί. Ἀθήνα 3, Περαίας 3, Ἐπαρχίες 10.

Κλεψιές. Ἀθήνα 5, Περαίας 2, Ἐπαρχίες 9 (οἱ τέσσερεις Ληστεῖες).

Ἀπαγωγές. Ἐπαρχίες 2.

Σημ. Ἀπὸ τὴν Καλαμάτα τελεγραφοῦνε στὸ Ὑπουργεῖο. «Ἡ κατάσταση πρωτάκουστη· οὔτε ἐπὶ Μεσοβασιλείας ἔτσι». Ἐπὶ Βουλευτοβασιλείας ὅμως φυσικώτατα ὅλ' αὐτά.

Ο ΦΟΝΟΓΡΑΦΟΣ

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

κ. Ἀστ. Ἀλέξ. Ἀλμυρό. Ἀκόμα περιμένουμε νἀπαντήσετε στὸ γράμμα μας. Γιατί;—κ. Στ. Ἀν. Ἡ «Ματιὰ» τοῦ κ. Ἀβάζου πουλιέται στὰ βιβλιοπωλεῖα 2 δραχ. Οἱ φίλοι μας μποροῦνε νἀν τὸ παίρνουνε ἀπὸ τὰ γραφεῖα τοῦ «Νουμᾶ» μοναχὰ μὲ 1.50 δρ.= κ. Γ. Στμ. Τί ἔγινες καὶ δὲ φαίνεσαι; Ἄνοιξε ἡ γῆς καὶ σὲ κατάπιε; Ἔλα τὸ Σαββατόβραδο νὰ σὲ δοῦμε καὶ νἀν τὰ ποῦμε.=κ. Λ. Φρν. Ὅ,τι ἔγινε πέρσυ δὲ θὰ γίνει καὶ φέτος μὲ τὴ συντρομή. Δέκα δραχμὲς δὲν εἶναι πολλές, ἀ σκεφτεῖς μάλιστα ποὺ τώρα, μὲ τὸ ξεπεσμὸ τοῦ φράγκου, οἱ συντρομητάδες στὸ ἐξωτερικὸ καταντᾶ νὰ πληρώνουν τὸ φύλλο ὅσο κοστίζει. Τυπωτικά, χαρτὶ καὶ μιὰ πεντάρα γραμματόσημο γιὰ τὸ ἐξωτερικὸ, ἀνεβάζουν τὴν ἀξία τοῦ κάθε φύλλου σὲ 24 λεφτά. = κ. Β. Χαδ. Ἀπαντοῦμε σ' αὐτὸ ποὺ μᾶς ρωτᾶς. Ἡ «Φυσιολογία» τῆς κ. Παπαμόσχου πρὶ βγεῖ σὲ βιβλίο θὰ τυπωθεῖ στὸ «Νουμᾶ» κ' ἐλπίζουμε ὕστερ' ἀπ' ἕνα δυὸ φύλλα νὰ τὴν ἀρχινήσουμε.= Στὸ φίλο μας. Ὅλα θὰ δημοσιευτοῦνε, μὰ σιγὰ σιγά, γιατὶ ἔχουν ἄλλα σειρά. Μὴ σὲ νοιάζει. Τίποτ' ἀπ' ὅσα μᾶς στέλνουν κι ἀξίζουν λίγο, δὲν πετιέται στὸ καλάθι. = κ. Λ. Σιγ. Θυσίασε ἐπιτέλους κανένα Σαββατόβραδό σου καὶ γιὰ μᾶς! Σὲ περιμένουμε.

Ὅταν κάποτε ρωτήθηκε ὁ Σιμωνίδης «ποιὸ εἶναι προτιμώτερο, τὰ πλούτια ἢ ἡ σοφία;» ἀποκρίθηκε:

— Δὲν ξέρω· γιατὶ βλέπω τοὺς σοφοὺς νὰ συχνάζουνε στὶς πόρτες τῶν πλουσίων.

ΕΛΑ...

Στὸ σεβάστό μου θεῖο Κ. Χῖο

Βουβὴ ἡ αὐγή,
Ὁ Γκιώνης μόν' ἀπὸ μακρυὰ κλαμένη ἀνάβρα·
Πέφτουν τὰ φύλλα ὁλόχρυσα στὴ γῆ,
Σύγνεφα ὁ οὐρανὸς γιομάτος μαῦρα.

Κατὰ τοῦ χείμαρρου τραβῶ
Τὴν ἔρημη τὴν ὄχτη·
Ξερὸς κι αὐτός, στὴ δακρυρρόη
Νερὸ νὰ τὸν ξυπνήσῃ δὲ μαζώχτη·

Παύει κι ὁ γκιώνης. Μόνο τὰ κλαδιά
Στὶς αὖρες τοῦ ἀγεριοῦ, ποὺ τοὺς μαζεύουν
Τὰ ὕστερα φύλλα, ρίχνοντάς τα ἀπάνω μου,
Γέρνουν σὲ μέ, μὲ κράζουνε, μοῦ γνεύουν.

Ἔλα, καλέ, τὰ φύλλα μας τὰ ὁλόχρυσα
Τ' ἀγέρια ἂς μᾶς ἁρπάξουνε στὸ διάβα.
Τὸ πρόσωπό σου πιὸ χρυσὸ φαντάζει μας
Καὶ τὸ ὄνειρό μας παίρνει σκλάβα.

Στὴν ἀγκαλιά μας ἔλα, ὦ ἀκριβέ,
Ποὺ ὁ γκιώνης πιὰ γιὰ πάντα θὰ τὴ χάσῃ
Γιὰ νὰ δεχτῆς τὸν κεραυνὸ
Ποὺ ἀπ' ὥρα σ' ὥρα ἀπάνω μας θὰ σκάσῃ.

Βόλος—1905 ΤΑΚΗΣ ΣΑΡΑΚΙΝΟΣ

ΜΙΑ ΔΡΑΧΜΗ

τὸ ἕνα, κ' ἕνα φρ. χρ. γιὰ τὸ ἐξωτερικό, πουλιοῦντα στὰ γραφεῖα μας τἀκόλουθα βιβλία:

Τοῦ **Ψυχάρη** «Ταξίδι» (σελ. 502) καὶ «Ὄνειρο τοῦ Γιαννίρη» (σελ. 268).

Τοῦ **Πάλλη** «Ἥλιος καὶ φεγγάρι» (σελ. 120)

Τοῦ **Φωτιάδη** Τὸ «Γλωσσικὸ ζήτημα καὶ ἡ ἐκπαιδευτική μας ἀναγέννηση» (σελ. 405).

Τοῦ **Ἐὐταλιώτη** «Ἱστορία τῆς Ρωμιοσύνης» σελ. 320) καὶ «Μαζώχτρα, Βρουκόλακας κλπ.» (σελ. 269).

Τοῦ **Ἔμπονα** «Τῆς Ζωῆς» (σελ. 194).

Τοῦ **Φιλήντα** Γραμματικὴ τῆς Ρωμέϊκης γλώσσας (μέρ. Α') (σελ. 96).

Τοῦ **Λόγγου** «Δάφνης καὶ Χλόη» (χαρτοδεμένο) μεταφρ. Ἠλ. Βουτιερίδη (σελ. 86).

Τοῦ **Εὐριπίδη** «Μήδεια» μετάφρ. Γιάννη Περγιαλίτη (σελ. 59).

Τοῦ **Σοφοκλῆ** Αἴας. Μετάφρ. Ζήσιμου Σίδερη (σελ. 61).

Τοῦ **Χ. Ἀντρεάδη** «Ὁ Μέγ' Ἀλέξαντρος» (σελ. 192).

Τοῦ **Δ. Π. Ταγκόπουλου** «Ζωντανοὶ καὶ Πεθαμμένοι» δράμα—«Ἡ Χρυσαυγὴ» καὶ «Τάφος στὸ Γιαλὸ» διηγήματα (σελ. 78).

Ἡ *ΙΛΙΑΔΑ*, μεταφρασμένη ἀπὸ τὸν κ. Ἀλέξ Πάλλη (σ. 416) δρ. 2 καὶ φρ. χρ. 2 στὸ ἐξωτερικό.

Ἡ «*ΜΑΤΙΑ*» τοῦ Γ. Ἀβάζου δρ. 1.50

Κάποιος εἶπε στὸν Κλεόστρατο:
— Δὲν ντρέπεσαι νὰ μεθᾷς;
Μὰ κι ἀρτὸς τοῦ ἀπάντησε:
— Κ' ἐσὺ δὲ ντρέπεσαι νὰ ὁρμηνεύῃς μεθυσμένος;

Ὁ Εὐκλείδης ὁ Σωκρατικὸς ὅταν ἄκουσε τὸν ἀδερφό του νὰ τοῦ λέῃ: «Νὰ πεθάνω, ἂ δὲ βὲ ξεδικηθῶ», τοῦ ἀπάντησε:
— Κ' ἐγώ, ἂ δὲ σὲ κάμω νὰ μ' ἀγαπᾷς.

Ὁ Δημόκριτος ἔλεγε· «κεῖνος ποὺ πέτυχε καλὸ γαμπρό, βρῆκε γιό· μὰ κεῖνος ποὺ δὲν πέτυχε, ἔχασε καὶ τὴν κόρη του».

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ 31 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1905

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

	31 Ὀκτωβρίου 1905	30 Σεπτεμβρίου 1905
Ταμεῖον Εἰς μεταλλικόν	2,901,886.33	2,770,788.39
» Τραπεζικὰ γραμμάτια Ἰονικῆς Τραπέζης	133,445.—	160,900.—
» Κερματικὰ » διδραχμα καὶ μονόδραχμα	1,468,532.—	1,292,809.—
Ἐξωτερ. λογαριασμοί. (Ἀντίτιμον μεταλ. εἰς Τραπ. τὸ ἐξωτερικόν	26,115,120.62	27,666,782.11
(Προϊὸν ἐκδοθέντος Ἐθν. Δαν. εἰς χρ. Ἑλ. Σιδηρ. 4 ο)ο τοῦ 1902	15,775,974.83	15,775,974.83
Δάνειον πρὸς τὴν Ἑλλ. Κυβέρν. ἐπ' ἀναγκαστικῇ κυκλοφ. τραπ. γραμ.	68,278,575.42	68,278,575.42
» » » » διδράχμων καὶ μονοδράχμων	10,875,000.—	10,875,000.—
Ὁμολ. Ἐθνικῶν δανείων (Εἰς χρ. δρ. 23,768,607.75 (» τραπ. γραμ. » 28,898,525.—	52,667,132.75	52,667,132.75
Προεξοφλήσεις	23,583,780.60	22,545,770.02
Κ. θυστερήσεις προεξοφλήσεων	2,238,821.70	2,879,106.64
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λ)σμοὶ ἐπ' ἐνεχύρῳ χρηματογρ.	11,545,257.91	11,789,007.81
Δάνεια ἐπ' ἐνεχύρῳ ἐμπορευμάτων	2,259,589.35	1,288,048.50
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λ)σμοὶ ἐπὶ ὑποθήκῃ	55,367,029.74	56,628,343.14
Δάνεια εἰς δήμους λιμένας, καὶ λοιπὰ νομικὰ πρόσωπα	42,735,040.74	42,847,434.14
Χορηγήσεις εἰς γεωργοκτηματίας	9,890,068.64	10,801,812.64
Καθυστερήσεις χορηγήσεων εἰς γεωργοκτημ. καὶ ἐκ γραμ. Πρ. Τραπ. Ἠπειροθεσσαλίας	5,365,225.02	5,124,159.82
Μετοχαὶ εἰς ἐγχωρίους Ἑταιρίας	4,159,445.70	4,159,445.70
Συμμετοχὴ εἰς Τράπεζαν Κρήτης	1,500,000.—	1,500,000.—
Ὁμολ. λαχ. δαν. Ἐθν. Τρ. τῆς Ἑλλάδος 2 1)2 ο)ο εἰς τρ. γρ.	1,825,200.—	1,825,200.—
Καταστήμ. Τραπέζ. καὶ κτήμ. ἐξ ἀναγκαστ. ἐκποιήσεων	8,228,459.88	8,337,401.29
Απαιτήσεις ἐπισφαλεῖς	2,485,193.41	2,523,388.10
Ἐξοδα ἐγκαταστ. (ἰδίως δαπάνη κατασκευῆς τραπεζ. γραμματίων)	1,635,462.41	1,623,442.86
Διάφοροι λογαριασμοὶ	2,124,367.30	2,065,244.86
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ	6,255,762.—	7,315,919.19
Διεθνὴς Οἰκονομ. Ἐπιτροπὴ (λ)σμὸς ὑπηρ. Ἐθν. δαν. εἰς χρυσ)		8,989.30
Λογαριασμὸς ἐξαγ. συμμετοχῆς Κυβερνήσ. εἰς κέρδη ἐκ τρ. γραμμ.	1,648,640.—	1,648,640.—
Ἐξαγορὰ προνομίου Προνομ. Τραπέζης Ἠπειροθεσσαλίας	1,200,000.—	1,200,000.—
Προμήθεια τροπῆς λαχειοφόρου δανείου (εἰς τραπ. γραμμάτια	450,000.—	450,000.—
Διάφορα	601,423.33	543,357.62
	363,914,398.31	366,589,673.96

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

Μετοχικὸν Κεφάλαιον	20,000,000.—	20,000,000.—
Ἀποθεματικὰ κεφάλαια	13,500,000.—	13,500,000.—
Τραπεζικὰ γραμμάτια ἐν κυκλοφορίᾳ:		
I Διὰ λ)σμὸν τῆς Κυβερνήσεως δρ. 68,278,575.42		
II » » Τραπέζης 54,293,075.82	122,571,651.24	123,212,317.53
Κερματικὰ γραμμάτια δίδραχμα καὶ μονόδραχμα	10,875,000.—	10,875,000.—
Καταθέσεις ἄνευ τόκου εἰς μεταλλικόν	4,220,544.70	5,316,574.80
Καταθέσεις ἄνευ τόκου	9,903,920.78	12,888,733.50
Ἐπιταγαὶ πληρωτέαι	94,294.14	1,131,483.96
Μερίσματα πληρωτέα	385,120.—	425,420.—
Καταθ. Δημοσ. διὰ χορηγήσεις δανείων κατὰ τὸν ΒΦΜ' νόμον	283,749.94	283,749.94
Διεθν. Οἰκ. Ἐπιτροπὴ λ)σμὸς καταθ. ἐκ δημ.		
ὑπεγγ. προσ. (Εἰς χρυσ. δρ. 934,762.91		
(» τρ. γρ. » 6,193,795.68	7,128,558.59	5,519,044.19
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς χρυσὸν	65,078.15	
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια	275,233.65	291,115.45
Καταθέσεις Δημοσίου εἰς χρυσὸν	576,540.67	513,962.89
Καταθέσεις Δημοσίου ἐπὶ τόκῳ εἰς τραπεζ. γραμμάτ.	10,701.48	10,701.48
Ἐντ. κατάθ. Δημ. εἰς χρ. διὰ τὴν κατασκ. Σ. Π-Δεμερλῆ-Συνόρ.	15,775,974.83	15,775,974.83
» » τραπ. γραμμάτια	284,317.21	331,297.21
Καταθ. ἔντοκοι.	80,769,668.71	80,476,462.26
Λαχειοφόρον δάνειον Τραπέζης 3 ο)ο εἰς χρ.	45,459,810.—	45,459,810.—
» » » » 2 1)2 ο)ο εἰς τρ. γραμ.	20,490,400.—	20,492,000.—
Ὑπηρεσία λαχειοφόρου δανείου Τραπέζης 3 ο)ο εἰς χρ.	1,209,530.—	1,386,170.—
» » » » 2 2 1)2 ο)ο εἰς τρ. γραμ.	78,000.—	3,000.—
Καταθέσεις Ταμιευτηρίου	4,880,970.01	4,785,798.66
Διάφορα.	4,277,334.21	3,911,057.26
	363,914,398.31	366,589,673.96

Ἐν Ἀθήναις τῇ 8 Νοεμβρίου 1905

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Λογιστηρίου
Η. Α. ΚΟΥΤΣΑΛΕΞΗΣ

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΑΠΟΛΟΓΙΑ *

Λοιπὸν τί σύγκριση μὲ τὰ γαλλικά, τί παραμύθια ἢ τί κωμωδία ; Τὰ γράφουνε, τὰ φωνάζουνε ἀφτά, καὶ θαῤῥεῖ κανένας περιττὸ νὰ πιάσῃ φιλονικία γιὰ πράματα ποὺ καταλαβαίνουνται μοναχά τους, ὥςπου νὰ δῇ κι ὁ ἴδιος πὼς πρέπει νὰ τοὺς τὰ ξηγήσῃς μὲ τὸ νοῦ καὶ μὲ τὸ *σῖμα*, ἐπειδὴ κι ὅσα εἶναι κοντὰ στὸ νοῦ, πρέπει στὸ νοῦ μέσα νὰ τοὺς τὰ χώσῃς, κάποτες καὶ μὲ τὸ ζόρι.

Ἀντίστοιχα ῥωμαΐκα παρακούσματα ποὺ νὰ συγκρίνουνται μὲ τὰ γαλλικά, ἔχουμε, ὄχι στὴν παινεμένη τὴ γλώσσα τὴ δασκάλικη, ποὺ γλώσσα δὲν εἶναι, παρὰ στὴ δημοτική μας ποὺ εἶναι γλώσσα. Καὶ τόντις, ἀντίστοιχο τοῦ d e n s e-d a n s e καὶ τόσων ἄλλωνε, ὁ *νεροδίκης* (*εἰρηνοδίκης*) ἢ ὁ *ἀστρονόμος* (*ἀστυνόμος*), ποὺ ἡ ἀσυλλόγιστη καθαρέβουσα τάχα τὰ περγελᾷ, ἐνῶ πάει ἔπειτα καὶ ξεψαρέβει, γιὰ νὰ δείξῃ πὼς ἡ γλώσσα μας εἶναι χυδαία, παρακούσματα στὴ γαλλική, ποὺ μήτε στάθηκε ἄξια νὰ μπῇ στὸ νόημά τους. Κι ὁ *εἰρηνοδίκης*. πιθανὸ μάλιστα καὶ δίχως νὰ χάσῃ τὸ ἀρχικό του τὸ *ει* (κοίτ. παρακάτω τί λέμε γι' ἀφτὲς τὶς λέξες), κι ὁ *ἀστρονόμος* καὶ χίλια τέτοια ποὺ συφωνοῦνε μὲ τὴ γραμματική τῆς δημοτικῆς, μποροῦνε, ἅμα τοῦ τὰ μάθῃς καὶ τοῦ τὰ ἑρμηνέψῃς, νὰ μαθεφτοῦνε ἀπὸ τὸ λαό. Ἀντίστοιχα τοῦ linéoléum ἢ τοῦ s t r é l i r i l i s é τὸ *ἀδερεφὸς*(1) ἀντὶς *ἀδερφός*, *καραφλὸς* ἀντὶς *φαλακρὸς* ἢ ὅσα παρουσιάζουνται μὲ *ρ* καὶ *λ* στὴν ἴδια λέξη, γιατὶ ἀφτὰ πάντα καὶ παντοῦ φέρνουνε σὲ δυσκολία, ἔφκολα συναλλάζουνται ἀναμεσά τους (κ. E s s a i d e gr. hist., M é m o i r s O r i e n t a u s de l' Ec. ds L. Or. viv., 1905, σ. 295 κι ἀκόλ.· θυμήσου καὶ τὰρχαῖα *κατάφρακτος* καὶ *κατάρφακτος* Σοφ. Ἀντ. 957, *φράξαι* καὶ *φάρξαι* C. I. A. c. I, σ. 164). Ἀντίστοιχο τοῦ e s t a t i o n, e s t a t u e μοιάζει νἄχουμε στὴν *ἔκθεση* καὶ τὴν *ἔκφραση*, ποὺ μερικοὶ ἀπὸ μᾶς τὶς παραδεχτήκανε ὅπως σᾶς τὶς βάζω, μὰ ποὺ φαίνεται καὶ θὰ ἐνεργᾷ μέσα τους ἀκόμη ὁ νόμος ὁ παλιός, ἀφοῦ τώρα τελεφταῖα εἶδα τὴν *ἔκφραση* γραμμένη *ἔχφραση* κι ἀφοῦ τὴν *ἔκθεση* μὲ τάρτια μου *ἔχτεση* τὴν ἔχω ἀκουστά. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν καθιερώθηκε πρὶν ἀπὸ μᾶς κοινὸς τύπος τῆς δημοτικῆς, σωστὸ νὰ τὴν καθιερώσουμε ταιριαστὰ μὲ τὸν κανόνα ποῦ ὁλοένα δουλέβει καὶ ὡς ἀλλάζει, νὰ τὶς καθιερώσουμε δηλαδὴ ὅπως καὶ τὶς λένε. Ἂν εἴτανε ἡ δημοτικὴ κι ἀπὸ τὰ πρὶ καθιερωμένη, ἀντίστοιχο τοῦ c i n t i è m e θὰ εἴχαμε στὸ *φκειάνω*, μὲ *κ*, ἀντὶς τὸ συνηθισμένο τὸ *φτειάνω*, γιατὶ ἐδῶ ἀπαντοῦμε νόμο καινούριο, καθὼς τἀπόδειξα νομίζω φαρδιὰ πλατιὰ στὴ *Μεγάλη* μου *Ῥωμαΐκη Γραμματική*, κι ἂν κάμετε λιγάκι πομονή, θὰ τὸ βρῆτε μέσα κι ἀφτό. Ἀνάγκη ὡςτόσο δὲν εἶναι νὰ τὸ γραφουμε *φκειάνω*, μὲ τὸ *κ* ποὺ δὲ διαδόθηκε, ποὺ εἶναι ἴσως καὶ ντόπιο, ἐνῶ στὰ γραφτά μας καθιερώθηκε ἀρκετὰ πιὰ τὸ *φτειάνω*, ποὺ μπορεῖ κιόλας ὁ καθένας νὰ τὸ προφέρῃ, καθὼς θὰ προφέρῃ τὸ *τῃ σιαφτιά*, στὸ *ζητιάνο* καὶ τὰ παρόμοια. Νά λοιπὸν ποὺ ἴσια ἴσια ἐμεῖς, ἐμεῖς ποὺ μᾶς κατηγοροῦνε γιὰ χυδαιότητες ἀνύπαρχτες, κι ἀπὸ τώρα τὴν ἔχουμε τὴ γλώσσα μας γιὰ καθιερωμένη, σὲ βαθμὸ μάλιστα ποὺ ὅλα τὰ λεγάμενα *παρακούσματα*, ὡς κ' ἕνα *φκειάνω*, κανονικὸ τὸ κάτω κάτω, μὰ ὄχι καὶ διαδομένο σὰν τὸ *φτειάνω* μὲ *τ*, ὄχι τόσο σύφωνο μὲ τἄλλα, ὄχι τόσο *κλασσικό*, δὲν τὰ παραδεχτήκαμε στὰ γραφτά μας. Μ' ἄλλα λόγια, κάνουμε ἀπαράλλαχτα ὅ τι κάνουνε κ' οἱ πολιτισμένες, καθιερωμένες γλῶσσες, ποὺ ἡ ἀμάθεια πάει τάχα καὶ τὶς ξεσκαλίζει, γιατὶ θαῤῥεῖ πὼς θὰ μᾶς χτυπήσῃ μ' ἀφτές, χωρὶς νὰ καταλάβῃ πὼς πρώτη πρώτη χτυπιέται ἀφτή.

Ἀντίστοιχα γαλλικὰ *παρακούσματα* τῶν παρακουσμάτω ποὺ παρατηροῦμε ἀπὸ καθαρέβουσα σὲ δημοτική, θὰ βρῇ ὁ δάσκαλος μόνο ἂν ὑποθέσῃ καὶ τἀκόλουθο. Ἂς στοχαστοῦμε λοιπὸν πὼς ὁ δάσκαλος, μὲ τὸ ψιλόψιλό του γλωσσικὸ αἴσθημα, μὲ τὴ μάθησή του τὴν παγκόσμια, σκανταλίζεται ἄξαφνα ποὺ οἱ Γάλλοι, ἄσκημα, ἐλεεινά, κακορίζικα, προφέρνουνε κάτι λέξες παρμένες ἀπὸ τὴν ἑλληνική, λ. χ. t e c h n i q u e, c h l o r e, t h é â t r e, μὲ *κ* τὸ t e c h n i q u e, μὲ *τ* τὸ t h é â t r e, ὅσο κι ἂν τὰ γράφουνε μὲ ch ἢ μὲ th. Λοιπὸν ὁ δάσκαλος θέλει νὰ τοὺς διορθώσῃ, ἐπειδὴ φαντάζεται πὼς οἱ ἀρχαῖοι μας μὲ τὸ ἴδιο *θ* καὶ μὲ τὸ ἴδιο *χ* τὰ λέγανε ποὺ τὰ λέμε σήμερα καὶ μεῖς (κοίτ. τὴ διαφορὰ *Ρ. κ. Μ.*, Β', 10, σμ. 1· *Ταξ.* 170). Βάζει τὸ Γάλλο καὶ μαθαίνει ἀπὸ δῶ κι ὁμπρὸς νὰ τὰ λέῃ t e χ n i q u e, χ l o r e, θ é â t r e (*τεχνίκ. χλῶρ, θεάτρ*). Ὁ Γάλλος τὰ μαθαίνει. Γιατὶ ὄχι ; Ξένες γλῶσσες μαθαίνουνε καὶ στὴ Γαλλία. Μά, καὶ νὰ σπάσῃ τὸ κεφάλι του στὴν προσοχή, ἀδύνατο νὰ μὴν τοῦ ξεφύγῃ τὸ φυσικό του τὸ *κ* καὶ τὸ *τ*, δηλαδὴ τὸ *κ* καὶ τὸ *τ* ποὺ τὰ συνήθιζε προτοῦ τονὲ δασκαλέψῃς, t e k n i q u e, k l o r e, t é a t r e, (*τεκνίκ, κλὸρ καὶ τεάτρ*). Ἀκόμη κι ἃ βρεθοῦνε στὰ Πανεπιστήμια ἢ στὰ σκολειὰ καμιὰ χιλιάδα Γάλλοι ποὺ νὰ σοῦ ἀπομιμηθοῦνε στὶς λέξες ἀφτὲς τὸ *χ* καὶ τὸ *θ*, δίχως νὰ σκουντάψουνε στὴν ὁμιλία, κοινὴ προφορὰ ποτὲ δὲ θὰ καταντήσῃ. Τότες τί θὰ πῇς; Θὰ πῇς πὼς ὁ Γάλλος κάνει *λάθος;* Τί λάθος εἶναι τοῦτο καὶ ποιός εἶναι ὁ κανόνας; Μὲ τί δικαίωμα τὸν καταδικάζεις; Μήτε *χ* ξέρει ὁ λάρυγγάς του μήτε *θ* τἀκρόγλωσσό του· στὴ λαλιὰ του τὴ μητρική, τὸ *τ* καὶ τὸ *κ* εἶναι τὰ κανονικά του, καθὼς καὶ μᾶς τὰ κανονικά μας εἶναι *χ*, ἀντὶς *κ*, μὲ συνακόλουθο *τ*, κι ἀντὶς *θ*, τὸ *τ* μὲ προακόλουθο *σ*, *Φιλοχτήτης*, *ἀστενής*. Ἀπαράλλαχτα ὅπως ὁ Γάλλος *διορθώνει* τὸ ῥωμαΐκο τὸ *χ* καὶ τὸ κάνει *κ*, ἔτσι κι ὁ Ῥωμιὸς διορθώνει τὸ γαλλικὸ τὸ k καὶ σοῦ τὸ κάνει *χ* στὸ d o χ t e u r, ποὺ ἔλεγε κι ὁ φίλος.

11.

Λαθια καὶ διορθώματα.

Λοιπὸν τὰ *λάθια* ποὺ καταλογίσαμε πιὸ ἀπάνω τὰ λάθια ποὺ κάνουνε ὅλοι τους, δὲν εἶναι διόλου *λάθια*· εἶναι *διορθώματα*· συμμορφώνουνε τὴν καθαρέβουσα δηλαδή, ὅσο γίνεται, μὲ τὴ δημοτική, ἐξόν ὅταν τὰ μπερδέβουνε καὶ βάζουνε τὴν περιττοσύλλαβη κατάληξη *-ος*, ἀκόμη καὶ κεῖ ποὺ δὲν ταιριάζει (*τῆς ἰδεός*), ἢ ὅταν τὴ *φιλάσθενη* τὴν ἔχουνε γιὰ θηλυκὸ τοῦ *φιλάσθενος*. Τὸ ἐπιχείρημα ἐναντίο τῆς καθαρέβουσας—καὶ τῆς μισῆς γλώσσας—εἶναι τρομερό, καὶ δὲν πιστέβω νὰ γλυτώσουνε μήτε ἡ μιὰ μήτε ἡ ἄλλη. Μερικοὶ βλέπω κι ἀποροῦνε ποὺ ξεσηκώνουμε, ποὺ σκολιάζουμε τοὺς *ἀρσενικοὺς* τύπους τῆς αἰτιατικῆς πληθυντικῆς τοὺς *προόδους*, τοὺς *ὁδοὺς* (κ. *Ζ.* κι *Ἀ.*, σ. 312). Ἐμένα μοῦ φαίνεται πὼς εἶναι σωστὸς φανατισμός, νὰ μὴν προσέχῃ κανεὶς σὲ τέτοιους τύπους, ἢ πὼς γιὰ νὰ τοὺς νομίζῃ ἀσήμαντους, δὲ θὰ μελέτησε σοβαρὰ τὸ ζήτημα, ἐπειδὴ κάθε ἀλλαγὴ ποὺ ἔχει τὸ λόγο της, ὅπως μᾶς τὸ φανερώνουνε ὅλες οἱ γλῶσσες τοῦ κόσμου στὸ ἱστορικό τους τὸ ξετύλιγμα, εἶναι ἀλλαγὴ πολὺ σπουδαία. Γιατὶ ἄξαφνα τοὺς *ὁδούς*, νἀρχίζουνε ἀπὸ τώρα νὰ τοὺς λένε ἀρσενικά; Τοὺς λένε ἀρσενικά, γιατὶ στὴ γλώσσα μας ὑπάρχουνε δυὸ νόμοι ἁπλοὶ καὶ σύντομοι, ὁ πρῶτος εἶναι ποὺ ἀδύνατο νὰ τελειώνῃ θηλυκὴ ὀνομαστικὴ τοῦ ἑνικοῦ ἀλλιῶς παρὰ μὲ φωνήεντο, ἀρσενικὴ ὀνομαστικὴ τοῦ ἑνικοῦ ἀλλιῶς παρὰ μὲ φωνήεντο καὶ *ς*· ὁ δέφτερος πάλε εἶναι ποὺ *μόνο* ἀρσενικὰ ὀνόματα ἔχουνε στὴν αἰτιατικὴ πληθυντικὴ κατάληξη *-ους*. Ἡ θηλυκὴ ὀνομαστικὴ ἡ *ὁδὸς* στὸν ἑνικό, στὸν πληθυντικὸ ἡ θηλυκὴ αἰτιατικὴ τὰς *ὁδούς*, χαλνοῦνε τοὺς δυὸ νόμους ποὺ εἴπαμε. Σιάζουνε λοιπὸν τοὺς τύπους ἀφτούς, καὶ *τίποτα* δὲν ἔχει νὰ κάνῃ ποὺ τοὺς σιάζουνε τρεῖς ἢ τέσσερεις νομάτοι, δηλαδή, νὰ τὸ ποῦμε σωστότερα, *τίποτα* δὲν ἔχει νὰ κάνῃ ποὺ *ἐμεῖς* ἔτυχε νὰ τἀκούσουμε ἀπὸ τρεῖς ἢ τέσσερεις μονάχα, ἐπειδὴ ῥώτημα δὲν ὑπάρχει ποὺ θὰ τοὺς σιάζουνε πολλοὶ περισσότεροι ἀπ' ὅσους *ἐμεῖς* παρατηρήσαμε· μὰ καὶ περισσότεροι νὰ μὴν εἴτανε ἀπὸ τοὺς τρεῖς ἢ τέσσερεις ἀφτούς, μὲ τὸ στόμα τους ὅλος ὁ λαὸς σιάζει τοὺς ἀκανόνιστους τύπους, ἴσια ἴσια γιατὶ τοὺς σιάζουνε ταιριαχτὰ μὲ τὴ γλώσσα του, μὲ τὴ ζωντανὴ τὴ γραμματική, ἐνῶ μήτε μισὸς Γάλλος δὲ θὰ σοῦ σιάξῃ τοὺς κανονικοὺς τοὺς δασκαλισμοὺς σὰν τὸ p e n s e r ἢ τὸ r e s p e c t e r, ἀφοῦ λόγο κανένα δὲν ἔχει νὰ τοὺς σιάξῃ. Δὲν μπορεῖ λοιπὸν παρὰ νὰ νικήσουνε σὲ μᾶς οἱ τρεῖς ἢ τέσσερεις ποὺ ἀκούσαμε, μιὰ καὶ βάσῃ τους ἔχουνε οἱ τρεῖς ἢ τέσσερεις τὴ συνήθεια τὴν κοινή, τὸν κοινὸ τὸν κανόνα, τὴν ἐθνικὴ τὴ γλώσσα. *Τοὺς προόδους*, ἀρσενικά, τοὺς ἄκουσε μάλιστα ὁ Πάλλης ἀπὸ γραμματισμένονε· εἶναι ὅμως καὶ κάμποσο παράξενο νὰ μιλῇ κανεὶς μὲ καταφρόνιο, καθὼς τὄκαμε κάποιος γιὰ τὴν αἰτιατικὴ τοὺς *ὁδούς*, ἐπειδὴ τάχα καὶ τὴν ἀκούσαμε ἀπὸ ἁμαξάδες. Ἀμέ, τοὺς δρόμους, τὰς *ὁδούς* σας, γιὰ ποιοὺς τοὺς ἀνοίξατε; Γιὰ τοὺς ἁμαξάδες, ὑποθέτω, γιὰ τὸν κοσμάκη, γιὰ ὅλο τὸ ἔθνος. Ἅμα δὲ σὲ μέλῃ νὰ λέῃ ὁ ἁμαξάς, ὁ κοσμάκης, τὸ ἔθνος, τοὺς *ὁδούς*, μᾶς ξεμυστερέφτηκες ἀφτὸ ἴσια ἴσια ποὺ προσμέναμε νὰ μᾶς τὸ μολογήσῃς κι ὁ ἴδιος, πως δὲ φρόντισες διόλου γιὰ τὸ ἔθνος, ὅταν ἔκαμες γλώσσα κι ὅταν τὴ γλώσσα του τὴν ἀκανόνιστη, γυρέβεις ἀκόμη ἀπὸ μᾶς νὰ τὴν ἀνακατώνουμε ἄξαφνα μὲ τὴν κανονική, μὲ τὴν ἀκέρια τὴ δημοτική μας.

Γ'.

ΤΟ ΣΠΟΥΔΑΙΟ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ

12.

Ἡ θυσία.

Εἴπαμε τὸ ἔθνος. Εἴπαμε νὰ φροντίζῃ κανεὶς γιὰ τὸ ἔθνος. Παιδιά, νὰ ποὺ τὴν εἴπαμε κιόλας τὴ λέξη τὴ μεγάλη, τὴ σπουδαία τὴ λέξη, τὴ μόνη· γλωσσικὸ ζήτημα ὄξω ἀπὸ τὸ ζήτημα τὸ ἐθνικὸ δὲν ἔχει. Τί σημαίνει ὅμως ἀφτὸ ποὺ λέμε; Ἄχ! σημαίνει πολλά, καὶ τώρα ὅλους θὰ σᾶς παρακαλέσω, δὲ θὰ παρακαλέσω μόνο τοὺς φίλους, τἀδέρφια καὶ τοὺς δικούς, μὰ ὅσους βλέπουνε καὶ θέλουνε νὰ δοῦνε τὰ πράματα δίχως πρόληψη, δίχως πεῖσμα, μὲ ἡσυχο νοῦ, μὲ συνείδηση καθάρια. Λοιπὸν ἐδῶ χρειάζεται *θυσία*, θυσία ποὺ ἴσως σὲ μερικοὺς θὰ φανῇ δύσκολη, θυσία ποὺ ὡςτόσο ἔφκολη θὰ τοὺς ἔρθῃ, ἅμα τὸ καταλάβουνε πῶς εἶναι ἀπαραίτητη θυσία, κι ἀναγκαία. Ἡ μόνη δυσκολία,

---

* Κοίταξε φύλλα 171 καὶ 172.

(1) Ὁ ἀδρεφὸς σὰν ἀλλόκοτος, ἐνῶ τὸ στρέγω καὶ ἁρμέγω καθιερωμένα.

εἶναι νὰ τὸ καταλάβῃ κανείς. Καὶ φοβοῦμαι μήπως καὶ δὲν τὸ κατάλαβε ἀκόμη ὁ κόσμος ὅπως ἔπρεπε νὰ τὸ καταλάβῃ, τὸ ζήτημα τὸ γλωσσικό. Μὲ τέτοια λόγια, δὲν ἐννοῶ τοὺς δασκάλους μήτε κείνους ποὺ δὲ συλλογιοῦνται ἢ ποὺ συστηματικὰ τἀποφέβγουνε νὰ συλλογιστοῦνε· ἄλλους ἔχω στὸ νοῦ μου, ἔχω στὸ νοῦ μου μερικοὺς ποὺ μὲ τὸ ζήτημα τὸ γλωσσικὸ ἀνακατέβουνε χίλιες δυὸ ἰδέες, ἰδέες ὁλότελα ξένες στὸ ζήτημα, καὶ ποὺ σοῦ γράφουνε ἄξαφνα πὼς οἱ κανόνες τῆς δημοτικῆς—καθὼς τάχα ἐμεῖς τοὺς σοφιστήκαμε «ἀπὸ τὴν κακῶς ἐννοουμένην ἐπιστήμην(!)» —εἶναι «ἀντιαισθητικοί», πὼς «ἡ αἴσθησις ἔρχεται πρώτη καὶ ἔπειτα ἡ Ἐπιστήμη». Θυμοῦμαι τὸ μακαρίτη τὸ Ρενάν, τὸν καλὸ τὸν πατέρα, μὲ τί καταφρόνιο, μὲ τί ἀκατάδεχτο ὕφος, ὁ γλυκὸς ὁ ἄνθρωπος, ποὺ συνήθιζε ὅλα νὰ τὰ λέῃ μὲ τὸ χαμόγελό του τὸ ἐβγενικό, θυμοῦμαι πὼς κόντεβε κιόλας νὰ θυμώσῃ, ἅμα εἴτανε λόγος σὲ καμιὰ ὁμιλία ἢ ἅμα μιλοῦσε ὁ ἴδιος γιὰ καλαιστησία, γιὰ τέχνη, γιὰ ταλέντο. Τὰ προκήρυχνε ἀφτὰ γιὰ μπόσικα, γιὰ παιδιάτικα, γι' ἀνυπόφορα καὶ στενόμυαλα *μασκαραλίκια* — θαῤῥῶ τόντις πὼς τοῦ ξέφυγε τέτοια λέξη, δηλαγὴ f a r c e ἢ c o m é d i e—καὶ γὼ ἀπόρησα, τὴν πρώτη φορὰ ποὺ τὸν ἄκουσα, γιατὶ ποιὸς θὰ βρεθῇ ποτὲς ποὺ ἡ γραφή του νὰ πνέῃ καλαιστησία, τέχνη καὶ ταλέντο, σὰν τὴ γραφὴ του Ἐκεινοῦ; Τὸ βαθειὸ τὸ νόημα τοῦ σοβαροῦ τοῦ φιλοσόφου εἴτανε πὼς καλαιστησία, τέχνη, ταλέντο, ἀφτὰ καθαφτὰ δὲν ὑπάρχουνε. Ὅταν κανεὶς τὰ γυρέβει μόνα τους, πέφτει ὄξω· σημασία καμιὰ δὲν ἔχουνε, εἶναι γελοῖα, μάταια, ψέφτικα στολίδια. Τὴν ἀλήθεια πρῶτα νὰ γυρέβῃς, πρῶτα τὴν ἐπιστήμη. Νὰ καλαιστησία, νὰ τέχνη, νὰ ταλέντο—εἰδεμὴ κι ἀριστούργημα δὲν ἀξίζει.

Ἔτσι νομίζω καὶ μεῖς πρέπει νὰ τὸ πιάσουμε τὸ ζήτημα. Ἔτσι θὰ καταλάβουμε. Βέβαιο, καὶ τὸ παραδέχουμαι, πὼς κάμποσοι κι ἀπὸ μᾶς τοὺς δημοτικιστάδες, μὲ πεποίθηση, μὲ εἰλικρίνεια, στηρίζουνται στὸ ἐπιχείρημα τῆς καλαιστησίας. Κ' εἶναι ἀναντίλεχτο πὼς ἡ περίφημη αἴσθηση δὲν εἶναι μήτε ὄνειρο μήτε πρόφαση ἀπὸ μέρος τους. Ἐλᾶτε ὅμως νὰ τὸ ξεκαθαρίσουμε τὸ πρᾶμα. Γιὰ ποιὰ αἴσθηση ὁ λόγος; Δὲν πιστέβω νὰ γελιοῦμαι· ὁ λόγος γιὰ κάποια αἴσθηση ποὺ τὴ γέννησε μέσα μας ἡ χρήση τῆς καθαρέβουσας, μιὰ αἴσθηση ποὺ δὲ μᾶς τὴν προξένησε μονάχα τὸ μάτι μας τὸ συνηθισμένο στῆς καθαρέβουσας τὴν ὀρθογραφία, μὰ ποὺ μᾶς τὴ δίνει κάποτες τὸ χαλασμένο τἀφτί μας ἀπὸ τοὺς τύπους τῆς καθαρέβουσας. Διαβάσαμε, λ. χ., πάντα καὶ πάντα τυπωμένο τὸ *γεγονός*. Θὰ πειράξῃ λοιπὸν τὴν *αἴσθησή* μας νὰ τὸ κάμουμε ἄξαφνα *γεγονότο* Ποιὸς σᾶς εἶπε πὼς καὶ μένα δὲ μοῦ κοστίζει; Θἀπορήσετε κατόπι σὰ δῆτε μὲ πόσο *μέτρο* καὶ λίγο *φανατισμὸ* προσπαθῶ νὰ τὰ βολέψω, πόσο τἀποφέβγω νὰ ζαφνιάζω δίχως ἀνάγκη ὡς καὶ τὸ δασκαλεμένο τὸν ἀναγνώστη. Αἴσθηση δὲ θαῤῥῶ νὰ μοῦ λείπῃ καὶ μένα. Μὰ τὸ ζήτημα δὲν εἶναι ἡ αἴσθησή μου ἡ ἀτομική· τὸ ζήτημα εἶναι ἡ ἀλήθεια. Τὸ ζήτημα εἶναι, ὀρθὰ κοφτά, νὰ δοῦμε ποῦ θὰ σκουντάψῃ ὁ λαός, στὸ *γεγονότο* ἢ στὸ *γεγονός*, ποιὸ ταιριάζει μὲ τὴ γραμματική του, τὸ *γεγονός*, τοῦ *γεγονότος* ἢ τὸ *γεγονότο*, τοῦ *γεγονότου;* Τὸ δέφτερο, δὲν ἔχει ῥώτημα· λοιπὸν ἀφτὸ ποὺ λέγαμε· ἄλλο ζήτημα γλωσσικὸ δὲν ὑπάρχει ἀπὸ τὸ ἐθνικὸ τὸ ζήτημα. Ἐδῶ χρειάζεται ὅμως καὶ ἡ ΘΥΣΙΑ. Ὅσοι δὲν τὸ καταλάβανε, ὅσοι δὲν εἴδαμε πὼς τὸ ζήτημα τέτοιο εἶναι, ἂς τἀφήσουνε, ἂς τὸ πετάξουνε στὸ γιαλὸ—κι ἂς καταστραφῇ κατόπι καὶ τὸ ἔθνος. Μὰ νὰ τὸ ξέρουνε πὼς τὴ σωτηρία ἐκεῖ θὰ τὴ βροῦμε, ὄχι ἀλλοῦ.

13.

Καλαιστησία κ' ἐπιστήμη μαζί.

Μπορεῖ βέβαια κανεὶς νὰ διστάξῃ στὸ πῶς θὰ ἐφαρμόσῃ τὴν ἀρχή· δισταξιὰ καμιὰ δὲ χωρεῖ γι' τὴν ἀρχὴ τὴν ἴδια. Ἡ ἀρχὴ ἀφτὴ μοῦ λέει πὼς ἀδύνατο νὰ κλίνω τὸ *γεγονός*, τοῦ *γεγονότος*. Μὰ πῶς νὰ τὸ κλίνω, *γεγονός*, *γεγονοῦ*, *γεγονός*, *γεγονοῦς* ἢ *γεγονότο*, *γεγονότου;* Χρέος μου νὰ διστάξω, γιὰ νὰ τὸ πετύχω καλήτερα. Τώρα θὰ παίξουνε ὁλο ἡ καλαιστησία καὶ ἡ ἐπιστήμη ἑνωμένες, ἐπειδὴ θὰ στηριχτοῦνε κ' οἱ δυό τους στὴν ἀλήθεια. Νὰ δοῦμε λοιπὸ μὲ τί τρόπο θὰ τὸ βολέψουμε τὸ πρᾶμα. Ξέρουμε ἄξαφνα πὼς ὁ λαός, τὸ *συμφέρον*, τοῦ *συμφέροντος*, τὄκαμε τὸ *συφέρο*, τὰ *συφέρα* (τὰ *συφέρα μας*), τοῦ *συφέρου*. Ἔτσι θὰ μπορούσαμε τάχα καὶ μεῖς νὰ σιάξουμε τὸ *γεγονὸς* καὶ νὰ τὸ κάμουμε τὸ *γεγονός*, τὰ *γεγονά*, τοῦ *γεγονοῦ*. Ἔλα ὅμως ποὺ τὰ δυὸ οὐδέτερα δὲ μοιάζουνε, τὸ ἕνα μὲ τὸ *ς* του τὸ τελικὸ (*γεγονός*), τὸ ἄλλο μὲ τὸ *ν* του (*συμφέρον*). Ἔπειτα, ὁ πληθυντικὸς *γεγον-ότα* κ' ἡ γενικὴ τοῦ ἑνικοῦ *γεγον-ότος* μᾶς συνηθίσανε κάπως στὴν κατάληξη *-ότο*, *-ότου*, ἐνῶ δὲ μᾶς συνήθισε ὁ τύπος τῆς καθαρέβουσας σὲ μιὰ κατάληξη *-ου*, *-α*, καὶ δὲν εἴπαμε ποτέ μας πὼς δὲν πρέπει κανείς, ὅταν μπορεῖ κι ὅσο μπορεῖ, νὰ λογαριάζῃ καὶ τὴ συνήθεια. Εἴπαμε ῥητὰ τὸ ἐναντίο (*Ρ. κ. Μ.*, Β', 2). Λοιπὸν πιὸ σωστὸ φαίνεται τὸ *γεγονότο*, μιὰ κ' ἔχουμε σύγκοινα μὲ τὴν καθαρέβουσα τὴν κατάληξη *-οτα*, *γεγον-ότα* τοῦ πληθυντικοῦ, ποὺ τὴν ἀφίνουμε ὅπως εἶναι, γιατὶ ἐμᾶς δὲ μᾶς πειράζει τὸ οὐδέτερο πληθυντικὸ *-τα*. Ἐδῶ γίνεται συβιβασμός· γίνεται καὶ σ' ἄλλα. Σ' ἕνα μου ἄρθρο τοῦ *Νουμᾶ* (*Ἕνωση θὰ πῇ δύναμη*, ἀρ. 132 σελ. 1), χρειάστηκε, λ. χ., νἀναφέρω τοὺς *Ἅγιους Συνόδους*. Ἂν ἄκουα τὴ γραμματική, ἂν ἀκολουθοῦσα τἀνάλογα, *τὴν πρόοδο*, *τὴ μέθοδο*, *τὴν παρθένο*, *τὴν περίοδο*, θἄβαζα τὶς *Ἅγιες Σύνοδες*. Τὸ συλλογίστηκα ὅμως, καὶ τὄκαμα, ὅπως εἴδατε, τοὺς *Ἅγιους Συνόδους*, μὲ τὴν κατάληξη *-όδους*, ποὺ τὴ συνηθίσαμε κάπως στὴ λέξη ἀφτή, καὶ τὸ κάτω κάτω μᾶς ἔρχεται πολὺ ἐφκολώτερος ἔτσι ὁ τύπος ὁ καινούριος τοὺς *Ἁ. Συνόδους*, ποὺ πιθανὸ κιόλας, ὅταν τυπώθηκε στὸ «*Νουμᾶ*, νὰ μὴν τὸ παρατήρησε καὶ κανεὶς πὼς ἔγινε ἀρσενικός, στὸ γλήγορο τὸ διάβασμα. Ὁ λαὸς βέβαια δὲ θὰ τὸ παρατηρήσῃ καὶ δὲ θὰ ξαφνιστῇ, τοῦ φαίνεται μάλιστα στὸ πιὸ φυσικό, ἐπειδὴ μὲ τὴ *σύνοδος*, *τῆς συνόδου*, *αἱ σύνοδοι*, *τὰς συνόδους* τῆ καθαρέβουσας, δὲ βρίσκει προκοπή. Καὶ νὰ μὴ μοῦ λέτε, καθὼς μερικοὶ τὸ φαντάζουνται, πὼς εἴτε ἡ *Σύνοδος*, *τὰς Συνόδους* τὸ πῆτε τοῦ λαοῦ, εἴτε τὶς *Σύνοδες*, εἴτε *τοὺς Συνόδους*, θὰ *καταλάβῃ*, καὶ γι' ἀφτὸ διαλέγετε τάχα τοῦ λόγου σας τὸ*ρθότερο*, ποὺ εἶναι ἡ *Σύνοδος* κτλ. Μήτε ὀρθὸ εἶναι μήτε *ὀρθότερο*, *ἅμα δὲν εἶναι*, καὶ πῶς νὰ εἶναι, ἀφοῦ ἡ γραμματική μας δὲν τὄχει; Φοβοῦμαι κιόλας, ἐκεῖ ποὺ θέλετε νὰ *καταλαβαίνῃ* ὁ λαὸς καὶ σᾶς φτάνει, μήπως πρῶτοι ἐσεῖς δὲν *καταλάβατε* ἀκόμη τὸ ζήτημα Τὸ ζήτημα δὲν εἶναι τί *καταλαβαίνει* κανείς, μὰ τί *μαθαίνει*, τί *μπορεῖ νὰ μάθῃ*. Δὲ σημαίνει τίποτις ἐσὺ νὰ *μιλῆς*· πρέπει κι ὁ ἄλλος νὰ σοῦ *ἀποκρίνεται*. Ἀλλιῶς πῶς θὰ κάμετε γλώσσα; Ἡ γλώσσα καὶ τῶ δυωνῶ σας ἀνάγκη νὰ εἶναι μιά. Εἰδεμή, τί βγαίνει; Ἐσὺ νὰ λές *πατὴρ* κι ὁ ἄλλος νὰ σοῦ ἀποκρίνεται *μπαμπὰς* ἢ νὰ τὸ κλίνῃ ἄξαφνα καὶ *τὸν πατήρ*, ἐσὺ νὰ τοῦ λές *τῆς κυβερνήσεως* κι ὁ ἄλλος νὰ σοῦ ἀπαντᾷ τῆς *κυβερνήσως*, ἐσὺ νὰ λές *κ. καθηγητὰ* κι ὁ ἄλλος νὰ σοῦ φτειάνῃ μιὰ ὀνομαστικὴ *ὁ κ. καθηγητάς*, ἐσὺ νὰ λές *τῆς Συνόδου* κι ὁ ἄλλος νὰ σοῦ λέῃ *τῆς Συνόδους*, ἐσὺ νὰ διδάσκῃς *λυσασῶν* κι ὁ ἄλλος νὰ τυπώνῃ κιόλας *ἐπικρατησάντων τουρκικῶν λέξεων* (*Πύῤῥος*, ἀρ. 95, 1905, σ. 7), ἐσὺ νὰ λές *αἴτινες καταλαβοῦσαι* κι ὁ ἄλλος νὰ σοῦ γράφει *αἴτινες καταλαβόντες* (κ. *Ρ. κ. Μ.*, Α', 12), τί κατάλαβες ποὺ σὲ καταλαβαίνουνε καὶ τί παιδιάτικα ἐπιχειρήματα εἶναι τοῦτα; Ἢ δὲν τοῦ μαθαίνεις τίποτα τοῦ Ῥωμιοῦ, ἢ λάθια τοῦ μαθαίνεις. Κάποιος ἄξαφνα μοῦ λέει πὼς τὸν *πατέρα* δὲν ξέρει τάχα πῶς νὰ τὸν πῇ, *πατέρας* ἢ *μπαμπὰς*—σὰ νὰ εἶναι τὸ ἴδιο καὶ τὰ δυό— λοιπὸν ἀποφάσισε νὰ τὸ γράφῃ *πατήρ*, «ποῦ τὸ καταλαβαίνει ὁ καθένας». Ὡραῖα θἄκανε ὁ προκομμένος—γιατὶ μὲ τέτοιους ἔχουμε σήμερα νὰ φιλονικήσουμε —περίφημα θὰ τὰ βόλεβε, ἂν ἀποφάσιζε καὶ Γαλλικὰ νὰ γράφουνε p a t e r, ἐπειδὴ καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ξέρουνε οἱ Γάλλοι ποιὸ νὰ διαλέξουνε ἀπὸ τὸ p è r e ἢ τὸ p a p a! Θὰ τὰ *καταλάβαινε* ὁ Γάλλος (κ. *Ταξ.α'*, 114=*ταξ.β'*, 116). Μιὰ ῥημερίδα πάλε κανονίζει τὸ ζήτημα ὀρθὰ κοφτά· «νομίζομεν, ὅτι λόγῳ νοημάτων [ὁ ἴδιος μ' ἀφτὸ τί ἐννοεῖ;] καὶ γλώσσας ἔχομεν τόσον ἐκλαϊκεύσει τὰ πράγματα, ὥστε νὰ ἐννοούμεθα περισσότερον, παρὰ ἐὰν ἐγράφομεν εἰς τὴν λεγομένην «δημοτικήν». Ὅσο λίγο τὸ στοχαστήκανε οἱ ἄλλοι, τόσο λίγο ἔννοιωσε κ' ἡ παινεμένη ῥημερίδα πὼς ὁ λόγος δὲν εἶναι γιὰ τὸ τί *καταλαβαίνει* ὁ λαός, παρὰ γιὰ τὸ τί μπορεῖ νὰ γίνῃ γλώσσα του. Μάθε του τὶς πιὸ ἀσυνήθιστες λέξες—κ' εἶσαι ἀναγκασμένος νὰ τοῦ τὶς μάθῃς, μιὰ καὶ θὰ τοῦ μάθῃς ἐπιστήμη, μιὰ καὶ θὰ τοῦ μάθῃς ἂς εἶναι κι ἁπλὴ φιλολογία—μάθε τον *νόστος*, μάθε του *ἱππεία*, μάθε τον ὅ τι ἀγαπᾶς καὶ ξήγησέ του το. Καὶ τώρα σὲ ῥωτῶ. Θὰ μπορῇ νὰ κλίνῃ ὁ λαὸς *νόστος*, *νόστου*, *ἱππεία*, *ἱππείας;* Ἂν μπορεῖ, τέλειωσε· χρυσὲς οἱ λέξες. Μπορεῖ ὅμως νὰ κλίνῃ τὸν *πατήρ* σου καὶ *τῆς γλώσσης* σου; Ὄχι, γιατὶ θὰ τὰ μάθαινε κιόλας ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ τοῦ τὰ κοπανίζεις. Ἀφοῦ δὲν τἄμαθε, δὲν κάνουνε καὶ πέταξέ τα. Γιὰ νὰ ὑπάρχῃ γλώσσα, χρειάζεται νὰ ὑπάρχουνε τουλάχιστο δυὸ νομάτοι ποὺ νὰ τὴ *μιλοῦνε* κ' οἱ δυό. Ὕστερις ἀπὸ τοὺς δυό, βγαίνουνε τέσσερεις, κ' ὕστερις ἀπὸ τοὺς τέσσερεις, πολλαπλασιάζοντας καὶ πηγαίνοντας, βγαίνει ἔθνος, ἔθνος ἀλάκαιρο ποὺ μιὰ γλώσσα μιλεῖ, ἀφοῦ ἔμαθε μιά. Φαρδιὰ πλατιὰ τὸ ξεδιαλίσαμε—μὲ ποῦ νἀποκριθοῦνε, ποὺ νὰ γεμίσουνε τὸ στόμα τους λογική, ἀντὶς νὰ τὸ γεμίζουνε ἀέρα; — τὸ ξεδιαλίσαμε καὶ τἀποδείξαμε ἀναντίλεχτα πὼς ἡ καθαρέβουσα «ὅσο πιὸ *ἁπλὴ* εἶναι» (*Ρ. κ. Μ.*, Β', 178), τόσο πιὸ σίγουρα καταστρέφει τὴ γλώσσα (κ. ἴ. μ. σ. 177—179). Δὲ χωρεῖ στὸ ζήτημα, δὲ χωρεῖ «ἁπλοποίησις τοῦ γραπτοῦ ἡμῶν λόγου» (Χατζιδάκης, *Ἀπάντ.* στὸν ΚΡΟΥΜΠΑΧΕΡ, 756). *Γραπτοῦ* δὲν ἔχει, *γραπτοῦ λόγου* δὲν ἔχει, *γραπτοῦ ἡμῶν λόγου* δὲν ἔχει, *ἡμῶν* δὲν ἔχει, *ἁπλοποίησις* δὲν ἔχει. Ἀπροσεξιές, ἀστοχασιὲς καὶ ψεφτιές, γιατὶ ψέματα καὶ τὸ *πτ*, ψέματα τὸ *ἡμῶν*, ψέματα καὶ τὸ περιττοσύλλαβο *ἁπλοποίησις*. Τὰ κοινά, τὰ δηματικά, τὸ *ψωμί*, τὸ *κρασί*, τὸ *βαρέλι*, ὁ *πατέρας*, ἡ *μητέρα* καὶ τἄπειρα τἄλλα ποὺ εἶναι ἡ γλώσσα ἡ ἐθνική, δὲν ἁπλοποιοῦνται καὶ σώνει.. Ἐκεῖνα πάλε ποὺ ἀναγκάζεσαι νὰ τὰ δανιστῇς ἀπὸ τὰ βιβλία, ἐκεῖνα ποὺ παίρνεις, *ἁπλοποιοῦνται*, ναί, φτάνει νὰ τὰ κλίνῃς ὅπως καὶ τὰ ἐθνικά, τὸ *ψωμί*, τὸ *κρασί*, ὁ *πατέρας*. Κι ὅσο περισσότερο ποθεῖς νὰ μὲ πλουτίσῃς, μὲ σπουδαῖες, σορὲς λέξες, μὲ ὅρους ἐπιστημονικοὺς πολιτικούς, ἐκκλησιαστικούς, τόσο περισσότερο, τόσο ἱερώτερο χρέος ἔχεις, πρῶτα πρῶτα νὰ μοῦ τοὺς κανονίσῃς ἀνάλογα καὶ μὲ τὸ λάρυγγά μου τὸν ἐθνικὸ καὶ μὲ τὴν ἐθνικὴ τὴν ψυχή μου. Τότες θὰ δῆς, γιὰ νὰ ξανάρθουμε στοὺς *Συνόδους* μου καὶ στὸ *γεγονότο*, ποὺ δὲν τὰ τρέμουμε διόλου καὶ σοῦ τὰ

παναλέμε, θὰ δῆς πὼς τὸ μόνο ἀδύνατο εἶναι νὰ τἀφήσουμε ὅπως τὰ θέλεις, τὸ *γεγονός*, τοῦ *γεγονότος*, τοῖς *γεγονόσι*, ἡ *Σύνοδος*, τῆς *Συνόδου*, τὰς *Συνόδους*, καὶ μάλιστα ταῖς *Συνόδοις*.

14.

Παρθενώνας καὶ Παρθενός.

Λοιπὸν τὸ *γεγονότο* καὶ τοὺς *Συνόδους*, ὀνομαστικὴ τοῦ ἑνικοῦ ὁ *Σύνοδος*. Σὰ φοβᾶσαι, πές το καὶ ἡ *Σύνοδο*, δὲ μὲ μέλει, ἄμα τὸ καταχωρίσῃς στὴ γραμματική σου γιὰ *ἑτερόκλιτο*. Δασκαλισμός, ὅπως κι ἂν τὸ φέρῃς, εἴτε ἡ *Σύνοδο* εἴτε ὁ *Σύνοδος*. Ἀμέ, τί ἄλλο παρὰ δασκαλισμὸς καὶ τὸ *γεγονότο* μου κι ὁ *Σύνοδός* μου; Λέξες παρμένες ἀπὸ τὰ βιβλία, ποὺ τὶς συμμόρφωσα ὁ καλαμαρᾶς ἐγὼ μὲ τὴν κοινὴ ζωντανὴ συνήθεια. Κάθουμαι ἥσυχα στὸ γραφεῖο μου, ἀνοίγω τὴ γραμματικὴ καὶ ψάχνω στὰ Λεξικά. Στὰ Λεξικά, νὰ σου καὶ μιὰ ὄμορφη λέξη τῆς ἀρχαίας ποὺ μοῦ στρέγει. Τὴν ἁρπάζω καὶ μὲ τὴ γραμματικὴ στὸ χέρι τὴ μεταπλάθω. Ἂς πάρουμε τὴ λέξη ὁ *Παρθενών*. Ἔμαθα πὼς τἀρσενικὰ τριτόκλιτα περιττοσύλλαβα τῆς ἀρχαίας, ἰσοσυλλαβίζουνται στὴ δημοτικὴ καὶ πὼς ὁ *πατὴρ* ἔγινε *πατέρας*. Περίφημα! Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο λέω καὶ *Παρθενώνας*, ὁ *Παρθενώνας*. Σωστὸς δασκαλισμός. Δὲν τἄκουσα μὲ τἀφτιά μου. Δὲν ἄκουσε πατροπαράδοτα ὁ λαὸς τὴ λέξη ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους, ὅπως ἄκουσε τόσες ἄλλες, γιὰ νὰ τὴν κανονίσῃ καὶ δάφτηνε μὲ τὴ γλώσσα του, δηλαδὴ μὲ τὸν *πατέρα* κι ὅλα τἄλλα. Τὴν ἔφτειασα ὁ λογιώτατος ἐγώ. Σήμερα βλέπω κι ὁ τύπος *Παρθενώνας* περνᾷ γιὰ ὀρθός, γιὰ ὀρθώτερος τουλάχιστο ἀπὸ τὸν τύπο *Παρθενός*, ὁ *Παρθενός*. Κάτι κι ἀφτό, νὰ τὸ παραδέχουνται πὼς μπορεῖ νὰ τὸ λέμε καὶ *Παρθενώνας*. Ὅταν ἔβγαλα τὸ *Ταξίδι μου*, θυμοῦμαι πὼς *Τὸ Ἄστυ*, τὸ εἰκονογραφημένο (15 Ἀβγούστου, 1888, ἀρ. 151, σελ. 1), δημοσίεψε καὶ μιὰ *γελοιογραφία*· παράστησε δηλαδὴ τρεῖς γλῶσσες, ποὺ κρεμόνταν ἔξω ἀπὸ τρία ὁλάνοιχτα στόματα· καὶ τρεῖς σπάγοι βαστούσανε ἀπὸ τὴν ἄκρη τρεῖς μύτες σηκωμένες, γιὰ νὰ μὴν πέσουνε ὑποθέτω. Εἶτανε ἡ γλώσσα τοῦ Κόντου ἀριστερὰ—*Γλῶττα Κόντου*—δεξιὰ ἡ γλώσσα τοῦ Ψυχάρη—*Γλωσσάρι Ψυχάρη* — στὴ μέση τοῦ Λαοῦ ἡ γλώσσα—*Γλῶσσα Ἑλληνική*. Τοῦ Λαοῦ ἡ γλώσσα, παστρική. Σύστημα καὶ τοῦτο. Τὶς προάλλες κάπου διάβασα (στὴν *Πρόοδο*, Κ. Π., 7 τοῦ Γεννάρη, 1905)· «ἡ δημοτική, ἡ ὁμολογουμένως ὡραία καὶ ζωντανὴ γλῶσσα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἣν τοσοῦτον θαυμασίως ἐχειρίσθησαν οἱ ἀθάνατοι ποιηταί μας Βαλαωρίτης καὶ Κρυστάλλης [ὁ Σολωμὸς σὰ νὰ τὰ κακκάρωσε πιὰ μιὰ γιὰ πάντα] καὶ γράφει σήμερον ὁ μοναδικὸς δημοτικιστὴς Χρ. Χρηστοβασίλης». Αἰ! λοιπὸν τί προσμένουνε καὶ πὼς δὲν τὴ γράφουνε, ἀφοῦ τὴ γράφει ὁ Χρηστοβασίλης, ἀφοῦ εἶναι ὡραία, ἀφοῦ εἶναι καὶ παστρική; Ἐννοεῖται, ἡ δική μου, παστρικὴ δὲν εἴτανε· στοῦ Κόντου τὴ γλῶσσα βάλανε τὴ λέξη ὁ *λέμβος*—ποὺ ἔτσι τὸ μαθαίνουνε καὶ τὰ μικρὰ τὰ παιδιὰ στὰ σκολειὰ τῆς Ἐβρώπης· μὰ φαίνεται πὼς στὴν Ἑλλάδα δὲν κάνει τἀρσενικό· στὴ γλώσσα τοῦ Ψυχάρη, μαζὶ μὲ κάτι ἄλλα (1), βάλανε καὶ τὸν τύπο *Παρθενὸς* ποὺ τὸν ὠρθογραφίσανε μάλιστα πολὺ ἄτοπα *Παρθενώς*. Ἔπρεπε νὰ κάμουνε ἴσια ἴσια τὸ ἐναντίο, δηλαδὴ τὸν τύπο *Παρθενός*, νὰ τὸν καθίσουνε στὴ γλώσσα τοῦ Λαοῦ καὶ τὸν τύπο *Παρθενώνας* νὰ τὸν καθίσουνε στὴ γλώσσα τοῦ Ψυχάρη. Φυσικά. Ἐγὼ τὸ λέω *Παρθενώνας*. Ἔτσι τὄχω παντοῦ στὸ *Ταξίδι*, καὶ *Παρθενὸς* μόνο μιὰ φορὰ (Ταξ. α' σ. 191= Ταξ. β', 177). Δὲ θὰ τὸ στοχαζόμουνε ὅμως ποτὲς μοναχός μου νὰ τὸν πῶ *Παρθενός*. Ἔτυχε μιὰ μέρα νὰ τἀκούσω ἔτσι (κ. *Ρω. Θέ.*, Α', 79). Κι ἀπόρησα. Ναί, ἀπόρησα μὲ τὴν ἀλάθεφτη *αἴσθηση*, μὲ τὴν *καλαισθησία* καὶ μὲ τὴ γλωσσολογία τοῦ Λαοῦ. Βλέπετε πῶς τὸ κανόνισε ἀμέσως, μόλις τὸ πῆρε τἀφτί του; Ἔχει μέσα του μιὰ ἰδιογέννητη ἀλαθεψιὰ ποὺ ἐμεῖς οἱ γραμματισμένοι, ὅσο κι ἂν προσπαθήσουμε, δὲ θὰ τὴ μάθουμε καὶ τοῦ κάκου. Ὁ *Παρθενός*, ὅπως ὁ *γέρος* (*γέρων*), ὅπως ὁ *Χάρος* (*χάρων*), ὅπως κι ὁ *παθὸς* (*παθών*), ποὺ κλίνεται κιόλας, *τὸν παθὸ* (κ. Βαρλέντη, *Προμηθέα*, Ἀθήνα, 1905, σ. 3). Καὶ νὰ σημειώσετε ποὺ τἄκουσα τότες στὰ 1886, σὰν εἴμουνε στὴν Ἀθήνα καὶ μελετοῦσα τὸ Ταξίδι, ἀπὸ ἕνα φύλακα στὴν Ἀκρόπολη ἀπάνω, καὶ ποὺ ὁ φύλακας ἀφτὸς τὄλεγε *Παρθενός*, ἐπειδὴ καὶ κάθε τόσο, ἐφόροι, ἀρχαιολόγοι καὶ δασκάλοι τοῦ μιλούσανε γιὰ *Παρθενών*, καὶ δὲν τἔβγαζε πέρα μὲ τὴν κατάληξη *-ων* τοῦ ἀρσενικοῦ, ὅσο κι ἂν καταλάβαινε τὴ λέξη. Λοιπὸν τὸ κανόνισε καὶ τὸ κανόνισε ἀπαράλλαχτα ὅπως θὰ τὸ κανόνιζε καὶ χωρὶς νὰ τὸ πῇ δάσκαλος μπροστά του. Ἂν τοῦ τὄλεγε *Παρθενώνας*, *Παρθενώνας* θὰ τἄφηνε κι ὁ φύλακας. Μὰ μιὰ καὶ τὄλεγε *Παρθενών*, τὄσιαζε σὰν τὰ δημοτικὰ *γέρος*, *χάρος*, ποὺ ἀναφέραμε. Καὶ τόντις, ἀλλιῶς δὲ θὰ τὸν ἔσιαζε τὸν *Παρθενώνα* ὁ λαός, ἂν τὸν ἄκουε ἀπὸ στόμα σὲ στόμα, πατροπαράδοτα καθὼς ὅλη του τὴ γλώσσα. Ὁ ἀνόθεφτος τύπος, ἀφτὸς εἴτανε. Σ' ἕνα μέρος τοῦ *Ταξιδιοῦ*, ὅπου μιλοῦσα γιὰ τέχνη ἀνόθεφτη, μοῦ φάνηκε κυριολεξία — ἢ κυριοτυπία. Ἴσως εἶχα κ' ἕναν ἄλλο κρύφιο σκοπό, νὰ δείξω στοὺς φρόνιμους ἀθρώπους πὼς μὲ τοὺς δασκαλισμοὺς γλώσσα μήτε φτειάνεται μήτε γίνεται, καὶ νὰ τὸ συλλογιστοῦνε.

Εἴμουνε τότες μαθημένος στὰ γαλλικὰ τὰ βιβλία, στὸ δημόσιο τὸ γαλλικό, στὴ γαλλική τὴν *αἴσθηση* καὶ *καλαισθησία*. Ἐδῶ, ἄμα ἕνας ποὺ κάπως ξέρει καὶ βαστάει πέννα, ποὺ νοιώθει ἀπὸ ὕφος, ἄμα πίτηδες γράψῃ τίποτις ἀσυνήθιστο, πρῶτα πρῶτα τὸ βλέπουνε ἀμέσως πὼς τὄγραψε πίτηδες—καὶ πῶς νὰ μὴν ἔγραψα πίτηδες μιὰ ὀνομαστικὴ ὁ *Παρθενός*;—ὕστερις, ἀκόμη κι ὅταν τἀσυνήθιστο δὲν ἀρέσῃ, ἀκόμη κι ὅταν ἐρεθίσῃ, καταλαβαίνουνε μὲ τί σκοπὸ τὄγραψε, φτάνει νἄχῃ τὸ λόγο του ἐκεῖ ποὺ τὸ γράφει. Ἀφίνω πιὰ πὼς θὰ βρῇ ὑπαδοὺς νὰ τὸν ἀνεβάσουνε στὰ οὐράνια· μὰ κ' οἱ φρόνιμοι, σὰ δείχνει φρόνιμος ὁ ἴδιος, σὰ δὲν τὰ σκορπάει ὅπου λαχῇ, σὰν κρατεῖ τὸ μέτρο, θὰ τἀναγνωρίσουνε, θὰ σοῦ τὸ παινέσουνε κιόλας. Δὲν τὸ πιστέβετε, κι ὡστόσο καμάρωνα τὴν ὀνομαστικὴ ὁ *Παρθενός*, καμάρωνα ποὺ κατώρθωσα νὰ σώσω ἕναν τύπο τῆς δημοτικῆς, ἄγνωστο ἴσως σὲ δυὸ τρεῖς — ἔτσι νόμιζα· πρόσμενα καὶ νὰ πῇ κάποιος πὼς τί σωστὰ ποὺ τὸ παρατήρησα ἢ πὼς τί καλὰ θὰ ἤξερα τὴ γλώσσα, γιὰ νὰ τὸ βάλω κι ἀφτό· συλλογιόμουνε μάλιστα πὼς δὲ γίνεται καὶ θὰ τὸ χαροῦνε μερικοὶ καλλιτέχνες. Ἔπειτα, εἶδα τὴ γελοιογραφία τοῦ *Ἄστιοῦ*, μὲ τὶς τρεῖς κρεμάμενες γλῶσσες. Καλέ, τί καλλιτέχνες; Ἀφτοί, παιδί μου, μήτε τὸ ὑποψιαζόντανε πὼς ὁ *Παρθενὸς* ἔπρεπε νὰ πάῃ στὴ γλώσσα τοῦ Λαοῦ, καὶ πὼς μονάχα ὁ δασκάλικος τύπος ὁ *Παρθενώνας* ἔπρεπε νὰ φορτώνῃ τὴ γλώσσα τὴ δική μου. Διάβασα καὶ κάτι ἄλλες ἀηδίες γιὰ τὸ *Παρθενός*, ἐτοῦτες ἐδῶ, λ. χ., τοῦ κ. Ῥάδου· «λέξις πλασθεῖσα ἀνοσίως ὑπὸ τοῦ κ. Ψυχάρη, ἀνήκουστος, βάρβαρος, καὶ γλωσσικὸν τέρας ἀκατανόητον». Τέτοια πιά, χίλια καὶ χίλια...

Σήμερις ἔχουμε ἀπάνω στὸ ζήτημα τῆς καταλήξης *-ων* καὶ *-ος*, τὴν πολύτιμη καὶ μεθοδικὴ μελέτη τοῦ κ. Ν. Βέη· *Τὸ Παρθενὼν—Παρθενὸς καὶ τἀνάλογά του*, ποὺ δημοσιέφτηκε στὸ *Νουμᾶ* (ἀρ. 141, 25 τοῦ Μάρτη, 1905, σ. 2-5). Ὁ κ. Ν. Βέης, κι ἀπὸ ἐπιγραφὲς κι ἀπὸ χερόγραφα κι ἀπὸ παροιμίες κι ἀπὸ λαϊκὲς κουβέντες κι ἀπὸ κάμποσα διαβάσματα κι ἀπὸ ἄλλα κάμποσα παρατηρητά του, μᾶς ἀνάφερε σωρὸ σωρὸ παρόμοιες ὀνομαστικές, ποὺ σᾶς τὶς ἀραδιάζω καὶ ποὺ θὰ βρῆτε στἄρθρο του τὴν πηγὴ τῆς καθεμιᾶς· *ἄρχος*=*ἄρχων*, μὲ γενικὴ *ἄρχου*, *παθὸς*=*παθών*, *μαθὸς*=*μαθών*, *λουτρὸς*=*λουτρών*, *λαιὸς*=*ἐλαιών*, *Ξενοφὸς*=*Ξενοφῶν*, *Κλειτοβὸς*=*Κλειτοβών*, *Φωκίος*=*Φωκίων*, *Λέος*=*Λέων*, *Ἀρκολέος*=*Ἀρκολέων*, *Παντελαίος*=*Παντελαίων*, *Ἰλαρίος*=*Ἰλαρίων*, *Βησσαρίος*=*Βησσαρίων*, *Νῆφος*=*Νήφων*, *Νύμφος*=*Νύμφων*, *Χαρίτος*=*Χαρίτων*, *Φιλῆμος*=*Φιλήμων* καὶ γενικὴ (!) *Φιλήμου*, μάλιστα σ' ἕνα κείμενο σημαντικό· «Τὸ παρὸν Εὐαγγέλιον ἐγράφη διὰ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, τάχα μονάχου ΦΙΛΗΜΟΥ....ἔτους ,ϛοη'|=1571|»! κτλ. Θυμήσου λοιπὸν τί λέγαμε καὶ μεῖς στὰ *Ῥ. κ. Μ.*, 24—26, γιὰ τοὺς ὅρους τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ποὺ ὅσο περισσότερο καταντοῦνε κοινοί, τόσο περισσότερο συμμορφώνουνται μὲ τὴν κοινὴ τὴ γλώσσα. Μὴν ξεχάσῃς ὅμως τί λέει κι ὁ κ. Χατζηδάκης (Ἀπάντ. στὸν ΚΡΟΥΜΠΑΧΕΡ, σ. 451, σμ. 2), πὼς «Τίς ἀγνοεῖ ὅτι τῶν ἱερῶν ῥημάτων πᾶσα περιττὴ μεταποίησις θεωρεῖται καὶ τοῦτο εὐλόγως, βεβήλωσις καὶ ἐκχυδαΐσις; μάρτυρας ἐπικαλοῦμαι πάντας τοὺς ἐν ταῖς πόλεσι τῆς Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας κατοικοῦντας Ἕλληνας.» Φοβοῦμαι μήπως καὶ ἀγνοεῖ πρῶτος ὁ κ. Χατζιδάκις, ποὺ λέει κι ὁ Πάλλης, ἀφοῦ στὴν *ἴδια* σημείωση γράφει· «Ἤκουσα δὲ ἄλλοτε καὶ *τἀγιοῦ πνεμάτου* (1) ἐν Κρήτῃ». Ἀπὸ τὰ συνηθισμένα τοῦ κ. καθηγητή. Κουτρουβάλλες καὶ παλινωδίες. Βέβαια πὼς καὶ ἄλλοτες καὶ σήμερα κι ὅποτε θέλεις, *πνεμάτου* θὰ τἀκούσουμε, καὶ στὴν Κρήτη κι ἀλλοῦ. Κοντὰ στὴ γνώση. Ἀμέ, μήπως τάχα *γλώσσα* δὲν εἶναι κ' ἡ γλώσσα ἡ ἐκκλησιαστική; Πὼς νὰ μὴ συμμορφωθῇ καὶ δάφτη, ὅπως συμμορφώθηκε ἴσια ἴσια ἕνας *μοναχὸς Φιλήμων*, ποὺ φαίνεται καὶ θἄτανε συνήθεια στὸ μοναστήρι του, ἔτσι νὰ ξέρουνε τὄνομά του, ἀφοῦ πολὺ φυσικὰ σοῦ τὸ βάζει καὶ *Φιλήμου*, στὴ γενική! (2).

---

(1) Μαζὶ μὲ τὰ κάτι ἄλλα, εἶχε καὶ μιὰ Ἐβρώπ Ἐννοεῖται, ψεφτιά, γιατὶ Ἐβρώπ, χωρὶς η, ὄχι μόνο δὲν ἔγραψα, μὰ μοῦ εἴτανε ἀδύνατο νὰ γράψω, ἐπειδὴ τὸ νὰ μὴν κλίνω τὰ ὀνόματα εἶναι ὅ τι μπορεῖ νὰ φανταστῇ κανεὶς πιὸ ἐνάντιο ἀπὸ τὸ σύστημα ποὺ ἀκολούθησα σ' ὅλο τὸ Ταξίδι. Γι' ἀφτό, ὑποθέτω, γιὰ τὸ λόγο δηλαδὴ ποὺ εἴτανε ἀστόχαστο, ἄκριτο κι ἀνάληθο νὰ μοῦ φορτώσῃ κανεὶς στὴ γλώσσα μου μιὰ Ἐβρώπ, τὸ παραδέχτηκε ἀμέσως ὁ κ. Χ. (Ἀπάντ. στὸν ΚΡΟΥΜΠΑΧΕΡ, σ. 451) πώ; τὸ εἶπα καὶ τὠρθογράφισε μάλιστα Εὔρώπ'. — Ἡ ἀπάντηση ἀφτὴ ἐπιστημονικὸ μέσα της δὲν ἔχει σταλιά.

1) Ξέχασε νἀναφέρῃ τὰ *Ῥ. καὶ Μ.*, Β' (1903), 24, 2 ἁγίου πνεμάτου, ἀπὸ τὴ Σίφνο. Λοιπὸν κάπως γνωστὸς ὁ τύπος.

2) Στὴ Νέα Ἐφημερὶς (τῆς Πόλης), 3 Ἀβγούστου 1905 σ. 1, στ. 3, διαβάζω τἀκόλουθα· «Ἑπομένως οὐδεὶς δύναται νὰ μᾶς διαβεβαιώσῃ, ὅτι μετὰ ἱκανὰς δεκαετηρίδας δὲν φθάσῃ ὁ λαὸς εἰς βαθμόν, ὥστε νὰ ἐννοῇ κάλλιστα τό τε ἱερὸν Εὐαγγέλιον καὶ ὁλόκληρον τὴν θρησκευτικὴν αὐτοῦ ὑμνολογίαν καὶ εὐχολογίαν.» Ἀπόδειξη λοιπὸν κι ἀπὸ στόμα δασκάλου—καὶ τί δασκάλου!—πὼς ὁ λαὸς δὲν καταλαβαίνει τὸ Βαγγέλιο. Ὑπάρχει κι ἄλλο σπουδαῖο ζήτημα, ποὺ ὅσο ἡ ἐκκλησιαστικὴ γλώσσα στέκει ἀπὸ τὸ λαὸ πιὸ μακριά, τόσο περισσότερο κι ἀλλάζει. Κάποιος μοῦ γράφει ἀπὸ τὸ Φανάρι—ὄχι ἀπὸ χωριὸ ἢ ἐπαρχία—πὼς μιὰ ἡμέρα ἕνας παπᾶς, μὴ ἔχοντας κρασὶ ἄλλο, ἀναγκάστηκε νὰ δώσῃ, ὅπως τὄλεγε ὁ ἴδιος· «ἀνάμισυ μηνοῦ μπαγιάτικη τὴν Ἁγία Μεταλάβασι.» Μὴ μαθαίνετε στὸ λαὸ τὴ γλώσσα του, ἐκεῖ, θὰ καταντήσετε, στὸ ἀνάμισι, στὸ μηνοῦ καὶ στὴ Μεταλάβασι, ἐπειδὴ

Προχτές, λοιπὸν ὄχι στὰ 1571, μὰ στὰ 1905, 10 τοῦ Τρυγητῆ, κουβεντιάζοντας μ' ἕνα φίλο μου δημοσιογράφο πού ξέρει τὴν καθαρέβουσα νερὸ καὶ πού τὴ γράφει κάθε μέρα, κάναμε καὶ τὸν ἀκόλουθο διάλογο·

— Ἄλλως τε, κάθε *κανὼν* ἔχει τὰς ἐξ αἱρέσεις του...

— Βέβαια, λέω γώ, μὰ καθὼς ε παμε...

— Ναί, ὁ *κανὸς* εἶναι ἀφτός.

Θἄξιζε νὰ κοιτάξῃ κανεὶς τί ἀπόγινε στὴν Ἀθήνα καὶ στὴν Ἑλλάδα, μὲ τὸ περίφημο τὸ καλα μαράδικο τὸ *παρών*, πού τὸ λένε καὶ τὸ παραλένε, καὶ πού ἴσια ἴσια γι' ἀφτὸ εἶναι προσδιωρισμένο νἀλλάξῃ (κ. *Ρ. κ. Μ.*, Β', 35, 1). Ἐγὼ τἄκουσα μ' ἕνα *ν* πού πιὰ *ν* δὲν εἴτανε. Τὸ *παρὼν* ὅμως κατάντησε εἶδος ἐπίῤῥημα, κι ἀφοῦ χαθῇ ὁλότελα τὸ *ν* του τὸ τελικό, μπορεῖ καὶ *παρὸ* νὰ μείνῃ. Μπορεῖ πάλε νὰ τὸ πάρουνε καὶ γιὰ ῥῆμα, *παρῶ*, δηλαδὴ *ἐδῶ εἶμαι*. Δὲν πιστέβω νὰ γίνῃ *παρός*, ἐξὸν ἂν τὸ πῇ κανένας μὲ τἄρθρο τοῦ ἑνικοῦ, *ὁ παρών*, ἐννοεῖται κι ὁ *παρός*, γιατὶ θὰ μπῇ ἀμέσως σ' ἐνέργεια ὁ κανόνας πού κατάληξη *-ων* τοῦ ἀρσενικοῦ δὲν ξέρει καὶ σοῦ βάζει παντοῦ τὴ γνωστὴ κατάληξη *-ος*.

Ὁ κ. Βέης κοίταξε καὶ τ' *Ἄτακτα* τοῦ Κοραῆ (τ. Α', σ. 51), πού ὡς κι ἀφτός, στὰ 1828, σημείωσε τὶς ὀνομαστικὲς *ἄρχος=ἄρχων*, *γέρος=γέρων*, *θαμπὸς=θαμπῶν*, *σιγὸς=σιγῶν*, *χάρος=χάρων*, *πλιὸς=πλέων*, *πρεπὸς = πρέπων*, *σκεπὸς=σκέπων*, *φευγὸς—φεύγων*. «Ἀκούτε;» λέει ὁ κ. Ν. Βέης «Ὁ Σοφὸς Κοραῆς μιλάει». Ἀκούτε τώρα καὶ τὸ πιὸ νόστιμο. Ἐργάτες πού εἴχανε δουλέψει γιὰ νὰ στερεώσουνε τὸν Παρθενώνα, κάθε στιγμὴ ἔτσι τὸ κλίνανε *ὁ Παρθενός*, *τοῦ Παρθενοῦ*, *τὸν Παρθενό*. Τὸ παρατήρησε ἄπειρες φορὲς ὁ κ. Ν. Βέης· τὸ παρατηρήσανε μαζί του κι ὁ κ. ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτω, Κωστῆς Κουρουνιώτης, κι ὁ κ. Νῖκος Ἰωαννίτης, μηχανικὸς στὴν ὑπηρεσία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας, κι ὁ κ. Λευτέρης Καμπάνης, ἐπιστάτης τῶν ἐργατῶνε (κ. *Νουμᾶ*, ὅ. εἴ., σ. 3,στ. 2). Ἂς προστέσουμε ἀκόμη πὼς τὸν *Παρθενὸ* τὸν εἶπε κ' ἕνα μικρὸ κοριτσάκι στὴν Ἀθήνα, περπατώντας μὲ τὸν μπαμπά της κ' ἔχοντας «ἀγνάντια» της «τὴν Ἀκρόπολη» (κ. *Νουμᾶ*, ὅ. εἴ., σ. 3, στ. 1=*Ἑστία*, 1893, σ. 352). Ἕνας φίλος μου, ὁ Γιαννιός, πού σπουδάζει στὸ Παρίσι, πήγαινε μιὰ μέρα μ' ἕνα συμμαθητή του Συριανὸ στοὺς διαδρόμους τῆς Σορμπόννας καὶ κοιτάζανε μαζὶ κάτι ζουγραφιὲς κολλημένες στοὺς τοίχους, ὅπου παρασταίνουνε τὰ πιὸ γνωστὰ μνημεῖα τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητας, ἑλληνικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς. Ἡ μιὰ λοιπὸν παράσταινε τὸν Παρθενώνα. Στάθηκε ὁ Συριανός, κι ἀμέσως· «Μπά! ὁ Παρθενός!» Ῥώτησε τότες ὁ Γιαννιός μας πού ἤξερε τί τρέχει·—«Πῶς τὸ ἅμα τοῦ μάθετε δημοτική, ἅμα τοῦ κανονίσετε τὴ δημοτική του (κ. π. κ.), καὶ τὴ μετάληψΗ μαθαίνει, γιατὶ βλέπει πὼς κ' ἡ μετάληψΗ δημοτική. Ἔτσι θαῤῥῶ γίνουνται συντρίμμια τὰ τρία ἄθρα πού δημοσίεψε ἡ Νέα Ἐφημερίς, 3, 4, 5 Ἀβγ. 1905, **Θρησκευτικὴ ἀποψις τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος**. Καὶ τὰ τρία ἑνὸς κάποιου Θρ. Κ. Ζουμπουρλίδη (κ. ἀμέσως πιὸ κάτω). Ἀνόητος ὁ κ. Θρ. Ζουμπουρλίδης δὲν εἶναι, εἶναι πάω νὰ πῶ, ἡ **Ἀνοησία** ψυχὴ καὶ σάρκα. Ἐννοεῖται, τὸ καθαφτὸ ζήτημα—τὴ θρησκευτική του τὴν ἄποψη—μήτε τὸ ξετάζει, ἀφοῦ δὲν τὸ ξέρει. Φλυαρίες, κοινοτοπίες καὶ βρισιές, οἱ **ἐξαμβλωταί**, οἱ **στραγγαλισταί**, οἱ **ἐκχυδαϊσταί**, **ἀντιχριστιανικοί**, ἀντεθνικοί, καὶ δὲν ξέρω τί. Καλὸ θἄτανε νὰ διαλέγανε τουλάχιστο οἱ ἐφημερίδες τοὺς δασκάλους καὶ νὰ μὴν παίρνανε ἄρθρα τοῦ καθενός. Θὰ βρίσκουνται δασκάλοι πού νὰ εἶναι λιγώτερο **ζουμπουλῆδες** ἀπὸ τὸν κ. Ζουμπουλίδη. Μὰ κι ἀφτοὶ κι ὅλοι τους, τἀφτιά τους νἀνοίγουνε, νἀκούνε τί λέγεται τριγῦρο τους, νὰ μποῦνε πιὰ στὸ νόημα.

λές; Ποῦ τὸ μαθες ἀφτό;» Κι ὁ συμμαθητής του, πού ἀπόρησε γιὰ τὸ ῥώτημα, γιατὶ κι ὁ ἴδιος δὲν τὸ νόμιζε πὼς εἶπε καὶ τίποτα παράξενο, τοῦ ἀποκρίθηκε·—«Μὰ νά, ἔτσι μοῦ ἦρθε».

Τοῦ *ἦρθε!* Εἴτανε, μ' ἄλλα λόγια, φυσικό του νὰ τοῦ ἔρθῃ στὸ στόμα ἡ κοινὴ κατάληξη *-ος*, τόσο κοινὴ πού κι ἀπὸ τὸν αἰώνα τὸ δέκατο ἕβδομο (κ. *Νουμᾶ*, ὅ. εἴ., σ. 3, στ. 1) γράφηκε κι ὀνομαστικὴ *Παρθενὸς* κ' αἰτιατικὴ *Παρθενό*, γιὰ νὰ πῇ ὄχι πιὰ τὸν Παρθενώνα τῆς Ἀκρόπολης, μὰ ἕνα μοναστήρι ἀπὸ παρθένες, παρθένωνε μοναστήρι, *Παρθενών*. Τὸ *ν* λοιπὸν ἀφτὸ τῆς κατάληξης, ὁ Ῥωμιός, ὅπου τἀκούει, τοῦ δίνει δρόμο, κι ὁ *ἀνόσιος*, *ἀνήκουστος*, *βάρβαρος* καὶ *τερατώδης* τύπος τοῦ *Ταξιδιοῦ*, ὁ *Παρθενὸς* βγαίνει τόσο καὶ τόσο κοινός, πού τὴν ὀνομαστικὴ *Παρθενώνας* δὲν ξέρεις πιὰ ποῦ καὶ σὲ πιὰ ἐποχὴ νὰ τὴ βρῇς στὴν καινούρια τὴν Ἑλλάδα. Τόντις τονὲ *στερέωσε* τὸν *Παρθενώνα* ὁ ἐργάτης ἐκεῖνος πού μιλοῦσε μὲ τὸ Ν. Βέη (κ. *Νουμᾶ*, ὅ. εἴ., 3, στ. 2), ἀφοῦ τὸν ἔκαμε *Παρθενό*, ἀφοῦ δηλαδὴ τὸν ἔκαμε γλώσσα του. Ἐπειδή, γιὰ νἀφήσουμε ἀλάργα κάθε πρόληψη, σὰ θέλετε καὶ κάθε καλαιστησία, ὅπως κι ἂν τὸν κρίνετε τὸν *Παρθενό*, ἕνας γλωσσολόγος δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ καταλάβῃ, ὅτι πού τὸν πῆρε τἀφτί του, πὼς ὁ τύπος εἶναι κανονικός, πὼς εἶναι τοῦ λαοῦ (1).

Ὁ κ. Ν. Βέης κάνει στἄρθρο του καὶ τὴν ἀκόλουθη παρατήρηση· «κάθε φορὰ πού χτύπαγε σταυτιά μου ἡ λέξη, θυμόμουνα τὶς κοροϊδίες, θυμόμουνα τὰ πικρὰ λόγια πού οἱ διάφοροι ἀνίδεοι — γνῶστες τάχατες τῆς δημοτικῆς, τῆς πανώριας μας γλώσσας—τόλμησαν νὰ ξεστομίσουν ἐναντίο τοῦ Ψυχάρη μας, λαβαίνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ τὸ περίφημο Παρθενός» (κ. *Νουμᾶ*, ὅ. εἴ., σ. 3, στ. 2). Νὰ μὴν τὰ κρύφτω, σπάνια διάβασα τίποτις γιὰ βιβλία μου ἢ γιὰ μένα, πού νὰ τὸ χάρηκα ὅσο τὴ μελέτη τοῦ Ν. Βέη καὶ πού νὰ τὸ καμάρωσα καὶ τόσο πολύ. Νὰ σᾶς πῶ καὶ τὸ γιατί. Ὁ λαὸς πλάθει κάμποσα κι ὅ τι θέλει κανεὶς μπορεῖ νἀκούσῃ ἀπὸ τὸ λαὸ— τὸ ξηγοῦμε ἀφτὸ καὶ παρακάτω. Κάμποσους τύπους μπορεῖς νἀρπάξῃς ἀπὸ τὸ στόμα του, πού στὴ στιγμὴ σοῦ τοὺς φτειάνει καὶ κατόπι ὁ ἴδιος τοὺς ξεχνᾷ, τύπους πού *σημαντικοὶ* δὲν εἶναι, δηλαδὴ πού δὲν ἔχουνε μεγάλη *σημασία*, ἐπειδὴ καὶ *γενικὴ* σημασία δὲν ἔχουνε, δὲ συνεδένουνται μ' ἄλλους τύπους χαραχτηριστικοὺς τῆς δημοτικῆς, ταιριαχτοὺς πρὸς τὸ νόμο τὸν ἱστορικὸ κ' ἑτοιμόζωους. Ἐγὼ τότες μήτε ὑποψιαζόμουνε ὅσα μοῦ ἔμαθε στὴ μελέτη του ὁ Ν. Βέης. Ἤξερα μόνο τὸ *γέρος*, *χάρος* *παθός*, καὶ κάτι ἄλλα. Ὡστόσο, τὴν ὀνομαστικὴ Παρθενός, ἀμέσως τὴν πρόσεξα, γιατὶ ἀμέσως μοῦ φάνηκε σημαντική. Καὶ τώρα ἔχουμε καὶ τὴν ἀπόδειξη πού εἶναι.

Τότες ὅμως, σὰ βγῆκε ἡ γελοιογραφία τοῦ *Ἀστιοῦ*, σὰν ξεστομίσανε χιλιάδες ἄτοπα οἱ φημερίδες, σὰν ξεχύσανε ἀπάνω μου, γιὰ ἕνα δημοτικὸ *Παρθενός*, κάῤῥα καὶ κάῤῥα βρισιές, ἄρχισα πολλὰ νὰ συλλογιοῦμαι. Δὲ θυμήθηκα οὔτε τὰ χρυσὰ λόγια τοῦ Ῥοΐδη στὴν ἐπίκρισή του, ποῦ μοῦ τἀνάφερε στἄρθρο του ὁ Ν. Βέης· «Τοὺς σκώψαντας τὸ *Παρθενὸς* πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ἢ ἀγνοοῦντας ἢ λησμονήσαντας τὰ παρ' ἀρχαίοις *κευθμῶν* καὶ *κευθμός*, *δρυμῶν* καὶ *δρυμὸς* καὶ τὰ ἀνάλογα τῆς δημώδους *ἄρχοντας* καὶ *ἄρχος*, *δράκοντας* καὶ *δράκος* καὶ τὰ ὅμοια τούτοις» (κ. *Νουμᾶ*, ὅ. εἴ., σ. 2, στ. 3=*Ἑστία*, ΚϛΊ, 1888, σ. 663). Νὰ λοιπὸν πού βρέθηκε τουλάχιστο ἕνας—καὶ τί ἕνας!—νὰ μὴν τὸ κατηγορήσῃ, ἀκόμη κι ἂ δὲν ξέτασε γιὰ ποιὸ λόγο τἔβαλα. Ἐγὼ ἔβλεπα τὴν κοινὴ πνεματική, καλλιτεχνική, φιλοσοφικὴ κατάσταση στὴν Ἑλλάδα. Ἔβλεπα τὸ δημόσιο — καὶ στάθηκε ἡ ἀπογοήτεψή μου τόσο βαρειά, πού γιὰ τρία χρόνια, ὡς τὴ *Ζούλια* (1891), τίποτα πιὰ δὲν ἔπιασα νὰ γράψω. Εἶπα, ὅλα νὰ τὰ χτυπήσω κάτω. Μοῦ ῥάνηκε ἀδύνατο—καὶ περιττὸ—νὰ ξακολουθῇ κανεὶς νὰ δουλέβῃ γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Δὲ νοιώθουνε ποῦ δὲ νοιώθουνε—καὶ τοῦ κάκου! Ἄδικα τοὺς περνοῦσα γιὰ ἔξυπνους, γι' *Ἀττικούς*, τί τὰ θέλεις, πού κι ἀπὸ μακριὰ θὰ μυρίζουνται μιὰ νοστιμάδα ἢ πού θὰ καταλαβαίνουνε, σὰν προτιμᾷς, καὶ κάτι τερτίπια τῆς φιλολογίας, πού θὰ ξέρουνε καὶ τὴ γλώσσα τους. Τίποτα! Καὶ γελάστηκα. Ὅ τι ἀλλοῦ ἀνοίγει τὴν ὄρεξη τοῦ κριτογράφου ἢ τοῦ ποιητῆ, ἐδῶ σοῦ τὸ λένε βάρβαρο κι ἀνόσιο. Νὰ πῶς ἀλλάζει μὲ τὴ συντοπιὰ κ' ἡ καλαιστησία.

(1) Ὁ κ. Χ., Ἀπάντ. στὸν ΚΡΟΥΜΠΑΧΕΡ, σ. 367 λογαριάζει τὸν Παρθενὸ καὶ σήμερις ἀκόμη, 1905—ὕστερις δηλαδὴ ἀπ' ὅσα γράψαμε στὸ Ῥω. Θέ., σ. 79, 1901 —γιὰ τύπο πού τονὲ φανταστήκαμε· «παραλαμβάνουσι τὰς ἀρχαίας λέξεις μεταβάλλοντες αὐτὰς κατὰ τοὺς φωνητικοὺς καὶ κλιτικοὺς νόμους, ὅπως φαντάζουνται τούτους». Καὶ νὰ μὴ λέγαμε τίποτις, ἕνας γλωσσολόγος ἔπρεπε ἀμέσως νὰ δῇ τί τρέχει Μά... νὰ μὴ χασομεροῦμε Στὴν Ἑλλάδα κι ἀπὸ τώρα τὸ καταλάβανε πὼς «Science sans conscience c'est la ruine de l' âme», πού λέει ὁ Rabelais, ἢ πὼς ὁ Χατζηδάκης εἶναι **ἀσυνείδητος**, πού λέω γὼ πολὺ πιὸ ἁπλά. Δὲ γίνεται νὰ μὴν τὸ καταλάβουνε καὶ στὴν Ἑβρώπη. Ἔφκολο κιόλας νἀποδειχτῇ, φτάνει νἄχῃ ὁ ἴδιος τὸ κουράγιο—ἢ τὴ **συνείδησι**—νὰ μᾶς πῇ, μ' ἕνα ναὶ ἢ μ' ἕνα ὄχι, ἂν ὁ τύπος Παρθενὸς εἶναι δημοτικὸς ἢ δὲν εἶναι κι ἂν τονὲ φαντάστηκα ἐγώ.

15.

Ἡ σκλαβιὰ τῆς καθαρέβουσας.

Καλαιστησία! Μὰ γιατὶ τάχα μ' ἕνα τ; Δὲ μᾶς βάζεις, ἀδερφέ, κ' ἕνα *θ*; Τί σοῦ κοστίζει; Ἂν εἶναι νὰ γίνῃ *στ*, ἀφτὸ γίνεται καὶ μοναχό του. — Κι ἀλήθεια, σήμερα τὸ παραδεχτήκανε πιὰ πὼς στὴν καθεμερνὴ τὴν κουβέντα, τὸ *σθ* γίνεται *στ*, συμμορφώνεται δηλαδὴ στὸ νόμο τῆς δημοτικῆς. Ἔτσι,λέει, θὰ συμμορφωθῇ κ' ἡ καλαισθησία μὲ τὸν καιρό. Λοιπόν, ἀφοῦ θὰ συμμορφωθῇ, γιατὶ νὰ μὴν τὴ συμμορφώσουμε ἀμέσως καὶ μεῖς; Μήπως δὲ συμμορφώθηκε ἡ *αἴσθηση*, τὸ *αἴσθημα* κι ὁ *ἀστενής*; Μήπως δὲ συμμόρφωσε ὡς καὶ τὴν *κατάσκεση* ὁ Καρκαβίτσας ὁ ἴδιος (*Ἀρχαιολ.*, 134); Ποιὸς θὰ μοῦ τὸ βεβαιώσῃ πὼς δὲ συμμορφώθηκε ἄξαφνα κ' ἡ *καλαιστησία*; Φτάνει νὰ τὴν εἴπε δυὸ φορὲς μὲ τὴ σειρὰ στόμα ἑλληνικό, καὶ τὴ συμμόρφωσε. Καὶ σήμερα πολλοὶ δημοσιογράφοι, ὄχι μόνο τὴ γράφουνε, μὰ καὶ τὴ λένε, ὑποθέτω μάλιστα πὼς θὰ τὴ συμμορφώσανε κιόλας, δίχως νὰ τὸ καταλάβουνε, γιατὶ κι ἀπ' ὅλους τοὺς τόπους κι ἀπ' ὅλες τὶς γλῶσσες γνωστὸ πὼς δὲ συνήθισε ὁ ἄθρωπος νὰ προσέχῃ στὴν κουβέντα του, νὰ παρατηρῇ πὼς μιλεῖ καθαρτό, νὰ ψιλολογᾷ τὴν πρόφορα του τὴν ἀληθινή. Τί γλήγορα, τί ἔφκολα πού συμμορφώνουνται τὰ τέτοια, ἰδέα δὲν ἔχετε. Τὸ πιστέβετε τάχα πὼς τὸ ῥῆμα *ἐξελέγχω* συμμορφώθηκε κι ἀπὸ τώρα; Ὡστόσο, τί διαβάζω, τὶς προάλλες; Ἕνα *ξελέχοντας τὴ μερίδα σου*, ὠρθογραφημένο ἔτσι ἀπὸ κάποιονε πού ἤξερε καὶ τἔβαλε. Μὲ τὸ δίκιο του. Ἡ λέξη *ἐξελέγχω*, στὴν ἐμπορικὴ τὴ γλώσσα, φαίνεται πὼς θἄναι πᾶρε δῶσε, *ἐξελέγχω τοὺς λογαριασμούς*, *τὰ κατάστιχα*. Καὶ ντὶπ συμμορφόθηκε ἡ λέξη. Τὸν *αἱμοβόρο* πάλε, δὲν τονὲ φαντάζεστε βέβαια παρὰ μὲ τὸ ἀρχικό του τὸ *αἱ*. Ὁ Καρκαβίτσας ὅμως, πού σ' ἀφτὰ εἶναι καὶ κάμποσο προφυλαχτικός, μοῦ τὸν ἔχει ὀρθὰ κοφτὰ *μοβόρο*, δίχως *αἱ* (*Ὁ Ἀρχαιολόγος*, Ἀθήνα, 1905, σ. 73). Κι ὁ *αἱμοβόρος*, ἐλπίζω νὰ μὴν εἶναι σὲ κανέναν κλάδο πᾶρε δῶσε σὰν τὸ *ἐξελέγχω* στ ὺς ἐμπόρους.

(Ἀκολουθεῖ).